

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΠΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΞΕΝΑΓΗΣΗ.

Η ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΞΕΝΑΓΟΥ

Ολυμπία Ραγκαβά

Μεσολόγγι 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΠΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΞΕΝΑΓΗΣΗ.

Η ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΞΕΝΑΓΟΥ

Ολυμπία Ραγκαβά

Επιβλέπων καθηγητής

Κ. Ιωάννα Γιαννούκου

Μεσολόγγι 2021

UNIVERSITY OF PATRAS

SCHOOL OF ECONOMICS & BUSINESS

DEPARTMENT OF MANAGEMENT SCIENCE AND
TECHNOLOGY
**FORMER DEPARTMENT OF BUSINESS
ADMINISTRATION AT MESSOLONGHI**

THESIS
THE RIGHT TO GUIDE.
**REVERSING THE ROLE OF THE
GUIDE**

Olympia Ragkava

Messolonghi 2021

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο, που βασίζεται σε πολλές διαφορετικές επιστήμες, χωρίς ωστόσο να έχει καθιερωθεί μία επιστήμη του τουρισμού. Το δίκαιο που διέπει τον τουρισμό είναι αυτοτελές αλλά όχι αυτόνομο και έχει μεγάλη ετερογένεια. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα στον τουρισμό και το δικαίωμα στην ξενάγηση. Στο πλαίσιο του τουρισμού, ως προς στην ξενάγηση, εμφανίστηκε το φαινόμενο των δωρεάν περιηγήσεων, οι οποίες έγιναν πολύ δημοφιλείς σε χώρες με πολύ τουρισμό, όπως η Ισπανία και η Ελλάδα, λόγω της ευκολίας και της προαιρετικής αμοιβής για την πραγματοποίησή τους, και οδήγησαν σε πολλές αλλαγές στο πεδίο της ξενάγησης. Επίσης, το καθεστώς του επαγγέλματος του ξεναγού υποβαθμίστηκε από πολλούς παράγοντες, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε νομικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται το φαινόμενο της αντιστροφής του ρόλου του ξεναγού, καθώς οι τουρίστες γίνονται αυτόνομοι ως προς την τουριστική πληροφόρηση, κυρίως λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων, και ακόμα, οι τουρίστες μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης (π.χ. μέσω του διαδικτύου). Επίσης οι πολλές μορφές τουριστικής πληροφόρησης, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς μεθόδους και μέσα, συντελεί στην αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού. Η αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού γίνεται και με την εμφάνιση των ανεπίσημων ξεναγών, που μπορεί να επιτελούν τις δωρεάν περιηγήσεις χωρίς να έχουν την απαιτούμενη πιστοποίηση, έναντι των επίσημων ξεναγών. Επιπλέον στον τουρισμό παρατηρείται ότι το δικαίωμα της τουριστικής πληροφόρησης συνίσταται στο δικαίωμα να ξεναγείσαι αλλά και να ξεναγείς, χωρίς όμως αυτό το δικαίωμα να έχει καθιερωθεί. Όλοι αυτοί οι παράγοντες και άλλες εξελίξεις στο πεδίο του τουρισμού φέρνουν στο επίκεντρο το ζήτημα της νομικής απελευθέρωσης του επαγγέλματος του ξεναγού, όπως συνέβη σε κάποιες περιοχές της Ισπανίας, στις οποίες έχει απελευθερωθεί νομικά, πλήρως ή μερικώς, το επάγγελμα του ξεναγού.

ABSTRACT

Tourism is a timeless phenomenon, which is based on many different sciences, although without having established a science of tourism. The law governing tourism is independent but not autonomous and has great heterogeneity. Everyone has the right to tourism and the right to be guided. In the context of tourism, in terms of tourist guiding, the phenomenon of free tours emerged, which became very popular in countries with high tourism, such as Spain and Greece, due to the convenience and the optional fee for their realization and led to many changes in the field of tourist guiding. Also, the status of the tourist guide profession has been degraded by many factors, both socially and legally. More specifically, there is an inversion of the role of the tourist guide, as tourists become autonomous in terms of tourist information, mainly due to technological developments, and tourists can provide tourist information services (e.g., via the Internet). Also, the many forms of tourist information, which can be carried out by many methods and means, contribute to the inversion of the role of the guide. The inversion of the role of the guide takes place also by the emergence of the informal guides, who can carry out the free tours without having the required accreditation, compared to the official guides. In addition, in tourism, it is observed that the right of tourist information consists of the right to be guided and the right to guide, but this right has not been established. All these factors and other developments in the field of tourism bring into focus the issue of legal liberalization of the profession of tourist guide, as has happened in some regions of Spain, which have legally liberalized, fully or partially, the profession of tourist guide.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
ABSTRACT	vii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ix
ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ.....	xii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xiii
ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΞΕΝΑΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΩΡΕΑΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΝ	1
1.1 Γενική ανάλυση του Τουρισμού.....	1
1.2 Γενική ανάλυση του Τουριστικού Δικαίου	4
1.3 Το φαινόμενο των δωρεάν περιηγήσεων.....	6
1.4 Η δραστηριότητα του ξεναγού ως νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα και η απελευθέρωσή του	10
1.5 Τα νομικά ζητήματα των δωρεάν περιηγήσεων στην Καστίλη-Λα Μάντσα.....	17
1.6 Το επάγγελμα του ξεναγού στην Ελληνική έννομη τάξη.....	18
1.7 Το επάγγελμα του τουριστικού συνοδού στην Ιταλική έννομη τάξη.....	21
1.8 Το νομικό πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων	23
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΣΤΙΣ ΔΩΡΕΑΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ. 30	
2.1 Η ηθική και η υλική αμοιβή των ξεναγών.....	30
2.2 Τα κίνητρα των συμμετεχόντων στις δωρεάν περιηγήσεις	34
2.3 Το ζήτημα του ποσού του φιλοδώρηματος	36
2.4 Τα οφέλη των δωρεάν περιηγήσεων	38
2.5 Τα κίνητρα των ξεναγών για τις δωρεάν περιηγήσεις.....	39
2.6 Η απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού.....	41
2.7 Η «από-επαγγελματοποίηση» του επαγγέλματος του ξεναγού.....	44

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΞΕΝΑΓΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	45
3.1 Οι πτυχές της αντιστροφής του ρόλου του ξεναγού.....	45
3.2 Η συνεργατική οικονομία και ο τουριστικός τομέας	48
3.3 Τα οφέλη της συνεργατικής οικονομίας και των δωρεάν περιηγήσεων	53
3.4 Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ο τουριστικός τομέας.....	56
3.5 Το νομικό καθεστώς του εθελοντισμού στην Ισπανική έννομη τάξη.....	58
3.6 Σύλλογοι σχετικοί με την τουριστική πληροφόρηση	62
3.7 Τα σωματεία στον τουριστικό τομέα	63
ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΩΡΕΑΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ.....	69
4.1 Γενικά χαρακτηριστικά των δωρεάν περιηγήσεων	69
4.2 Το αμφιλεγόμενο προφίλ των δωρεάν περιηγήσεων.....	70
4.3 Η σύγκριση μεταξύ των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων και των μελών των αγροτικών συνεταιρισμών	74
4.4 Η ομοιότητα των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων και των μελών των συνεταιρισμών	76
4.5 Ο ρόλος του συνεργάτη μίας πλατφόρμας δωρεάν περιηγήσεων	78
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

OECD	Organization for Economic Cooperation Development
UNWTO	World Tourism Organization
Cefapit	Confederation of Official Guides of Spain
EU	European Union
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
I.K.A	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
RETAS	Special Regime for Self-employed Workers
IRPF	Tax on Restoration of Individuals
B2C	Business-to-Consumer
B2B	Business-to-Business
P2P	Peer-to-peer
C2B	Consumer-to-Business

ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ

Free tour	Δωρεάν περιήγηση
Tourismology	Τουρισμολογία
Tourismography	Τουρισμογραφία
Touristology	Τουριστολογία
Official guide	Επίσημος ξεναγός
Unofficial guide	Ανεπίσημος ξεναγός
Tourist Informant	Τουριστικός πληροφοριοδότης
Corriere	Αγγελιοφόρος
Escort	Συνοδός
Tour leader	Αρχηγός ταξιδιού/ξενάγησης
Tour manager	Διαχειριστής περιήγησης
Collaborative Economy	Συνεργατική Οικονομία
Deprofessionalization	Από-επαγγελματοποίηση
Insiders	Ειδήμονες
Associates	Εταίροι
Ratione personae	Προσωπικό
Ratione materiae	Καθ' ύλης
Blogger	Ιστογράφος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που αποτελεί μέρος της ζωής των ανθρώπων, καθώς αρκετοί άνθρωποι επισκέπτονται μέρη εκτός του τόπου της μόνιμης κατοικίας τους κυρίως για λόγους αναψυχής¹, αλλά οι λόγοι μπορεί να ποικίλλουν. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organization, WTO), ο τουρισμός αποτελείται από ένα σύνολο δραστηριοτήτων που πραγματοποιούν διάφορα άτομα κατά τη διάρκεια των ταξιδιών τους σε τοποθεσίες που βρίσκονται εκτός του τόπου μόνιμης κατοικίας τους, για συνεχόμενη χρονική περίοδο που δεν ξεπερνά το ένα έτος, για ψυχαγωγικούς, εργασιακούς και άλλους λόγους. Ακόμα, αναφέρει ότι ο τουρισμός ως φαινόμενο πηγάζει από την εποχή της Αρχαίας Ελλάδας, όπου οι κάτοικοι ταξίδευαν με σκοπό να παρακολουθήσουν, να συμμετάσχουν και να απολαύσουν πολιτιστικές παραστάσεις, αθλήματα και άλλες δραστηριότητες. Υπάρχουν κυρίως δύο τύποι τουρισμού, ο παγκόσμιος και ο εγχώριος, και πολλές μορφές τουρισμού, με βάση τους σκοπούς της πραγματοποίησής του, όπως ο θρησκευτικός και ο πολιτιστικός². Στον τουριστικό τομέα, προσφέρονται διάφορες υπηρεσίες προς τον τουρίστα, όπως η διαμονή, εστίαση και η τουριστική πληροφόρηση. Η τουριστική πληροφόρηση, τυπικά, προσφέρεται στον προορισμό από τους ξεναγούς.

Δύο έννοιες σχετιζόμενες με τον τουρισμό είναι η περιήγηση και ο περιηγητής. Στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα, η έννοια περιηγητής δεν περιγράφει το άτομο που πραγματοποιεί ένα ταξίδι, δηλαδή τον «τουρίστα», αλλά το άτομο που ξεναγεί τους ξένους στα πιο σημαντικά πολιτιστικά μνημεία και σε άλλα αξιοθέατα, δηλαδή τον ξεναγό. Ειδικότερα, η έννοια του περιηγητή περιγράφει τον άνθρωπο που αποτελεί το μέσο επικοινωνίας για τους ταξιδιώτες μεταξύ αυτών και της κοινωνίας που τους υποδέχεται. Ο περιηγητής έχει εξειδικευμένες ικανότητες και έχει ως στόχο να βοηθά τους επισκέπτες. Με βάση αυτήν τη σημαντική λειτουργία, ο περιηγητής ή ο ξεναγός έχει τον εμβληματικό ρόλο στο πλαίσιο του τουρισμού να λειτουργεί, κατά κάποιο τρόπο, ως επίσημος εκπρόσωπος της κοινωνίας της οποία αποτελεί μέρος.³

Σε πολλές χώρες, το επάγγελμα του ξεναγού είναι νομικά ρυθμιζόμενο, που σημαίνει ότι για την άσκησή του απαιτείται ειδική πιστοποίηση υπό τη μορφή άδειας, που χορηγείται από

¹ Antonio Maniatis and Eugenio-Enrique Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide* (Sciencia Scripts, 2020), 11.

² “Tourism - Definition, Types & Forms, History & Importance,” *Tourism Notes* (blog), August 6, 2018, <https://tourismnotes.com/travel-tourism/>.

³ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 12–13.

τις δημόσιες αρμόδιες αρχές. Ένα φαινόμενο που εμφανίστηκε στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας και φέρνει στο επίκεντρο του τουριστικού τομέα το επάγγελμα του ξεναγού είναι οι δωρεάν περιηγήσεις, κατά τις οποίες τα άτομα ξεναγούνται από ξεναγούς που έχουν διαφορές από τις τυπικές περιηγήσεις,. Μία από τις διαφορές είναι η αμοιβή του ξεναγού. Αν και ο όρος «δωρεάν περιηγήσεις» παραπέμπει στο ότι οι περιηγήσεις είναι κυριολεκτικά δωρεάν, αυτό δεν ισχύει. Στις δωρεάν περιηγήσεις, οι συμμετέχοντες πληρώνουν με τη μορφή φιλοδωρήματος, προαιρετικά και όσο θέλουν οι ίδιοι. Το φαινόμενο αυτό επέφερε πολλές αλλαγές στο πεδίο της τουριστικής πληροφόρησης, όπως το γεγονός ότι εμφανίστηκαν άτομα που ξεναγούν χωρίς την απαραίτητη άδεια. Ακόμα στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας εμφανίζονται νέα δικαιώματα, όπως αυτό της τουριστικής πληροφόρησης. Μαζί με τη δημοφιλία των δωρεάν περιηγήσεων, οι τεχνολογικές εξελίξεις, το παρατηρούμενο φαινόμενο αντιστροφής του ρόλου του ξεναγού, η ενδυνάμωση της θέσης του τουρίστα ως καταναλωτής και άλλοι παράγοντες φαίνεται ότι επηρεάζουν το επάγγελμα του ξεναγού.

Στην εργασία αυτή υποθέτουμε ότι ενδείκνυται η νομική απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού.

Στο πρώτο κεφάλαιο, αρχικά γίνεται ανάλυση του τουρισμού και του Τουριστικού δικαίου. Έπειτα, παρουσιάζεται το φαινόμενο των δωρεάν περιηγήσεων και περιγράφεται το νομικό καθεστώς του επαγγέλματος του ξεναγού, και άλλων παρόμοιων ρόλων στην Ελλάδα, στην Ισπανία και στην Ιταλία. Τέλος, αναλύεται το νομικό πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται κυρίως τα κίνητρα των μερών στις δωρεάν περιηγήσεις, και συγκεκριμένα, από την πλευρά των ξεναγών και των συμμετεχόντων, τα γενικότερα οφέλη και η απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το φαινόμενο της αντιστροφής του ρόλου του ξεναγού, δίνοντας έμφαση στη συνεργατική οικονομία στον τουριστικό τομέα και τα οφέλη της, και γίνεται αναφορά στους συλλόγους και τα σωματεία στον τουριστικό τομέα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα για τις δωρεάν περιηγήσεις και των αμφιλεγόμενο χαρακτήρα τους, και γίνεται σύγκριση των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων με τα μέλη των αγροτικών συνεταιρισμών. Τέλος αναφέρεται ο ρόλος του συνεργάτη μίας πλατφόρμας δωρεάν περιηγήσεων.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΞΕΝΑΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΩΡΕΑΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΝ

1.1 Γενική ανάλυση του Τουρισμού

Ο τομέας του τουρισμού, από επιστημονικής απόψεως, βασίζεται σε πολλές διαφορετικές επιστήμες όπως η διοίκηση επιχειρήσεων, κοινωνιολογία, ψυχολογία και άλλες επιστήμες⁴. Σχετικά με το φαινόμενο του τουρισμού τίθεται το ερώτημα αν υπάρχει όντως η επιστήμη του Τουρισμού. Η επιστημολογία του τουρισμού απέκτησε σημαντικότητα στο πλαίσιο των τουριστικών σπουδών από τη δεκαετία του 1990 και μετά⁵. Αρκετά μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας αντιτίθενται στο αν ή όχι οι τουριστικές σπουδές μπορούν να θεωρηθούν ως επιστήμη ή αντιθέτως αν είναι σημείο τομής στο οποίο συγκλίνουν διάφορες επιστήμες⁶.

Η ύπαρξη μιας πιθανής επιστήμης του Τουρισμού θα αντιστοιχιζόταν σε ένα πεδίο που θα περιλάμβανε επιστήμες όπως αυτών των ανθρωπιστικών, καλλιτεχνικών και κοινωνικών επιστημών. Συγκεκριμένα, μερικοί κρίσιμοι τομείς που σχετίζονται με τον τουρισμό και επιδρούν πάνω σε αυτόν, αποτελούν: η Γεωγραφία, η Κοινωνιολογία, η Ψυχολογία, η Οικονομία, η Νομική, η Ιστορία και η Διοίκηση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι διάφορες προσπάθειες προσέγγισης του ερωτήματος για την ύπαρξη πιθανής επιστήμης του Τουρισμού, εστιαζόμενες στους τομείς που σχετίζονται με τον τουρισμό δεν έχουν σχεδόν ποτέ πραγματοποιηθεί ειδικούς του Νομικού κλάδου.⁷

Μία κοινώς χρησιμοποιούμενη και αποδεκτή έκφραση σήμερα, είναι η έκφραση «Δίπλωμα στον τουρισμό» (Diploma of Tourism)⁸. Ως δίπλωμα τουρισμού μπορεί να θεωρηθεί το δίπλωμα πανεπιστημιακού επιπέδου πάνω στον Τουρισμό, που λαμβάνει ένας φοιτητής, κατά τον πρώτο κύκλο σπουδών⁹. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, ένας φοιτητής που κατέχει ένα τέτοιο δίπλωμα θεωρείται ότι έχει ειδικές γνώσεις σχετικές με τις τουριστικές υπηρεσίες, οι οποίες γνώσεις μπορεί να μην είναι κατά ανάγκη ακαδημαϊκές ή γνώσεις που προέρχονται από τη θεώρηση του τουρισμού ως βιομηχανία.

⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 15.

⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 16.

⁶ Stelios Varvaresos, *Tourism Economics. Conceptual, Theoretical and Methodological Approaches* (Propompos Editions, 2013), 77.

⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 17.

⁸ E.U. Mediterrani, "Tourist or Touristologist: What Is the Difference?," 24 April, <https://www.mediterrani.com/blog/turismologo-turistologo/>.

⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 19.

Επιχειρώντας να εξετάσουμε την ύπαρξη της πιθανής επιστήμης του τουρισμού, θα μπορούσαμε να επικεντρωθούμε σε τρεις βασικές κατευθύνσεις σχετικές με την ύπαρξη ή τη μη ύπαρξή της¹⁰. Η πρώτη κατεύθυνση υποστηρίζει ότι ο τουρισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί ακόμη επιστήμη, αλλά οδηγούμαστε στην καθιέρωση του ως επιστήμη. Η δεύτερη κατεύθυνση υποστηρίζει ότι ο τουρισμός δεν είναι και δεν θα θεωρηθεί ποτέ επιστήμη, καθώς αποτελεί μία ανθρώπινη δραστηριότητα και κατά συνέπεια οι σπουδές στον τουρισμό δεν έχουν ξεκάθαρο αντικείμενο και μέθοδο ερευνάς. Η τρίτη κατεύθυνση υποστηρίζει ότι ο τουρισμός θεωρείται επιστήμη καθώς περιλαμβάνει συστημική θεωρία. Ωστόσο, η αποδοχή της επιστήμης του τουρισμού συνεχίζει να αμφισβητείται, καθώς οι ερευνητές που υποστηρίζουν ότι υπάρχει αυτή η επιστήμη, δεν έχουν καταφέρει να την αποδείξουν με επιστημονικό και εμπειρικό τρόπο. Πολλοί διαφορετικοί όροι έχουν προταθεί από την ακαδημαϊκή κοινότητα για την επιστήμη του τουρισμού, όπως: «Τουρισμολογία» (Tourismology), «Τουρισμογραφία» (Tourismography), «Τουριστολογία» (Touristology), και άλλοι παρόμοιοι όροι¹¹. Παρατηρείται ότι ο τουρισμός στερείται δικών του ξεχωριστών μεθόδων μελέτης και δικό του αντικείμενο έρευνας, και σε σύγκριση με άλλους τομείς, το αντικείμενο έρευνας είναι διεπιστημονικό, και για αυτό το λόγο, ο τουρισμός ορίζεται με βάση μιας σειράς από διεπιστημονικές έννοιες¹².

Ο καθορισμός των βάσεων για την επιστήμη του τουρισμού, θα πρέπει να γίνει σε τρεις κύριους άξονες¹³. Ο πρώτος άξονας είναι η αναγνώριση του τουρισμού ως μία βιομηχανία. Ο δεύτερος άξονας βασίζεται στην προσέγγιση του τουρίστα ως παράγοντα που δημιουργεί την ταξιδιωτική βιομηχανία. Ο τρίτος άξονας αφορά τη δημιουργία μίας επιστήμης του τουρισμού που θα είναι καθολική, πολυμορφική και πολύπλευρη. Ο τουρισμός αποτελείται από ένα σύνολο γνώσεων που προέρχονται από πεδία που δεν αφορούν θεωρητικές γνώσεις. Από τα παραπάνω παρατηρούμε ότι ο τουρισμός θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένα πεδίο στο οποίο συγκεντρώνεται ένας μεγάλος αριθμός επιστημών. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψιν τις τεχνολογικές εξελίξεις, βγαίνει το συμπέρασμα ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί μία ειδική επιστήμη του τουρισμού.¹⁴

Αν και αρκετά πεδία γνώσεων εμπλέκονται στη διαμόρφωση μιας επιστήμης του τουρισμού, δεν έχει δημιουργηθεί μία μεθοδολογία για την επιστήμη του τουρισμού, θεωρώντας τον

¹⁰ Anonymous, "Epistemology of Tourism: Is Tourism a Science? Tourism Environment," n.d., <https://www.entornoturistico.com/epistemologia-del-turismo-es-turismo-una-ciencial>.

¹¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 20.

¹² Maniatis and Cortés-Ramirez, 21.

¹³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 21–22.

¹⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 22.

τουρισμό ως τη μεγαλύτερη βιομηχανία του πλανήτη¹⁵. Σύμφωνα με μερικούς ακαδημαϊκούς, η καλύτερη μέθοδος ανάλυσης της τουριστικής βιομηχανίας εστιάζει στη συμπεριφορά των τουριστών ως καταναλωτές¹⁶. Η ίδια πηγή αναφέρει ότι αυτή η θέση προκύπτει από διάφορες εννοιολογικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις που έχουν υιοθετηθεί από παγκόσμιους οργανισμούς όπως UNWTO και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organization for Economic Cooperation Development, OECD).

Ο όρος «τουρίστας» αποτελεί το επίκεντρο του προγράμματος σπουδών των περισσότερων σχολών Τουρισμού, και ως εκ τούτου, η μελέτη μίας πιθανής τουριστικής βιομηχανίας από την οπτική γωνία του τουρίστα, σχετίζεται με το σύνολο των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους¹⁷. Υπάρχει και μία προσέγγιση που αντιτίθεται στη γενική άποψη σχετικά με τη βιομηχανική φύση του τουρισμού¹⁸. Σύμφωνα με την κλασική κατηγοριοποίηση των τομέων της οικονομίας σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή, ο τουρισμός δεν μπορεί να αποτελεί μέρος ούτε του πρωτογενή τομέα, καθώς δεν παράγει και δεν εκμεταλλεύεται φυσικούς πόρους, μόνο τους χρησιμοποιεί, αλλά ούτε του δευτερογενή, καθώς η δραστηριότητα που περιλαμβάνει ο τουρισμός απλώς βασίζεται στην παροχή υπηρεσιών¹⁹. Ο τουρισμός δραστηριοποιείται στο τριτογενή τομέα, καθώς βασίζεται στη χρήση ξενοδοχείων, εστιατορίων και ταξιδιωτικών πρακτορείων τα οποία υπάγονται στον τριτογενή τομέα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος «προϊόν» δεν χρησιμοποιείται ποτέ κυριολεκτικά για τον τομέα της παροχής υπηρεσιών, αλλά μόνο μεταφορικώς, γεγονός που έμμεσα δικαιολογεί την τάση να χρησιμοποιείται ο όρος «βιομηχανία» για τις υπηρεσίες που προσφέρονται από επιχειρήσεις στην αγορά του τουρισμού²⁰.

Από τις αρχές της εμφάνισης του συγχρόνου τουρισμού, ο τουρισμός θεωρούταν παράγοντας που δημιουργεί θέσεις εργασίας και συμβάλει στην οικονομία. Ωστόσο, πολλοί άλλοι τομείς, όπως η κοινωνιολογία και η γεωγραφία, επισημαίνουν ότι δεν θα πρέπει τα πάντα να εστιάζονται στα οικονομικά πλεονεκτήματα.²¹

¹⁵ Varvaresos, *Tourism Economics. Conceptual, Theoretical and Methodological Approaches*, 80.

¹⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 25.

¹⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 23.

¹⁸ Michael Moya Calderón, "Tourism Is Not an Industry, Entorno Turístico," Entorno Turístico, n.d., <https://www.entornoturistico.com/el-turismo-no-es-una-industrial>.

¹⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 24.

²⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 24.

²¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 28.

1.2 Γενική ανάλυση του Τουριστικού Δικαίου

Εξαιτίας του γεγονότος ότι ο τουρισμός αποτελεί θέμα που αφορά πολλούς τομείς και σχετίζεται στενά με τον ελεύθερο χρόνο²², στο νομικό τομέα, η επιστημονική του προσέγγιση είναι πιο περίπλοκη²³. Ο τουρίστας μπορεί να θεωρηθεί ένας ξεχωριστός «καταναλωτής»²⁴. Αρχικά, θα πρέπει να διερευνηθεί το δικαίωμα στον τουρισμό για κάθε άτομο. Ο ορισμός και η ύπαρξη του δικαιώματος στον τουρισμό θα απαιτούσε αποκλειστικούς κανονισμούς και την εφαρμογή αυτών των κανονισμών σε όλες τις διαστάσεις του τουρισμού²⁵. Ως προς το δίκαιο που διέπει τον τουρισμό, εξετάστηκε από πολλούς ειδικούς και η πιθανή ύπαρξη ενός ειδικού αλλά όχι ακριβώς αυτόνομου Τουριστικού Δικαίου²⁶. Η αυτονομία ενός ξεχωριστού κλάδου Τουριστικού Δικαίου θα συνεπαγόταν μεγάλη εσωτερική συνοχή και μεθοδολογική επάρκεια όσον αφορά τις ανάγκες ερμηνείας αυτού²⁷.

Παρατηρείται ότι για το Τουριστικό Δίκαιο, υπάρχει ετερογένεια ως προς την παραγωγή των κανονισμών του²⁸. Η δημιουργία της νομοθεσίας δεν βασίζεται αποκλειστικά στο Κράτος, αλλά μπορεί να προκύψει από την ίδια την κοινωνία²⁹. Για τη δημιουργία της νομοθεσίας, υπάρχουν δυο διαφορετικές διαδικασίες: μία επίσημη διαδικασία που σχετίζεται με τους αρμόδιους δημόσιους φορείς, και μία ανεπίσημη και εσωτερική διαδικασία για τις κοινωνικές δομές που σχετίζονται με τον τουρισμό³⁰. Οπότε ακόμα και η κοινωνία, μαζί με τα πρότυπα και τα στερεότυπα γύρω από τον τουρισμό μπορούν να επηρεάσουν τους κανονισμούς.

Το Τουριστικό Δίκαιο αναφέρεται στους κανονισμούς που διέπουν ολόκληρο το φαινόμενο του τουριστικού τομέα και περιλαμβάνει τους κανονισμούς για τα ταξίδια, την λειτουργία των ξενοδοχείων και άλλων επιχειρήσεων του τομέα. Ο όρος Τουριστικό Δίκαιο είναι πιο συγχός σε σχέση με τον όρο Ταξιδιωτικό Δίκαιο, αλλά, αν και υπάρχει ομοιότητα μεταξύ των δυο όρων, δεν είναι πλήρως συνώνυμοι. Το Ταξιδιωτικό Δίκαιο αποτελεί ειδικό κλάδο, έχει γενικό χαρακτήρα και αναφέρεται στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις των ατόμων που εμπλέκονται σε διαφόρων τύπων ταξίδια. Συγκεκριμένα, καλύπτει ποικίλους φορείς και οργανισμούς

²² A. Maniatis, "Is There a Right to Tourism?," *Cuestiones Constitucionales Revista Mexicana de Derecho Constitucional*, no. 40 (January 2019): 172–73.

²³ Laurence Jégouzo, *Le Droit Du Tourisme* (lextenso éditions, 2012), 9.

²⁴ Xavier Delpech, "Les Droits Du Touriste Consommateur" 167 (2014): 29.

²⁵ Juan Carlos Monterrubio and Ricardo Colin, "La Inexistencia Del Derecho Turístico. Un Análisis Conceptual," *Estudios y Perspectivas En Turismo* 18 (2009): 738.

²⁶ K. Vizcaino López, "Does Tourism Law Exist?," *Lus Revista Jurídica*, 2002, I–4.

²⁷ Christophe Lachière, *Tourism Law* (Paris: LexisNexis, 2014), 17.

²⁸ Maniatis, "Is There a Right to Tourism?," 173–74.

²⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 32.

³⁰ Norbert Rouland, *L'anthropologie Juridique* (Presses Universitaires de France, 1995), 68–71.

της διαδικασίας που αφορά το ταξίδι, όπως τα ταξιδιωτικά πρακτορεία. Με την περιορισμένη έννοια το ταξιδιωτικό δίκαιο περιλαμβάνει τους κανονισμούς για την ταξιδιωτική διαδικασία, ενώ με την ευρεία έννοια σχετίζεται και με άλλες πλευρές του καταναλωτισμού των ταξιδιωτών, όπως για παράδειγμα τη διαμονή των ταξιδιωτών σε καταλύματα, τις πληροφορίες από ξεναγό και άλλα. Ωστόσο, υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ του τουρισμού και του ταξιδιού, με την λέξη ταξίδι να δηλώνει μία ελεύθερη δραστηριότητα. Το ταξιδιωτικό δίκαιο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας κλάδος που υπάρχει ενδιάμεσα του γενικού πεδίου του δικαίου που αφορά τις μεταφορές και του ειδικού πεδίου του Τουριστικού Δικαίου. Το Τουριστικό Δίκαιο είναι ένα αυτοτελές πεδίο του νόμου αλλά δεν αποτελεί αυτόνομο κλάδο, και παρομοίως το Ταξιδιωτικό Δίκαιο δεν είναι αυτόνομο. Η κανονιστικότητα στο πεδίο του τουρισμού ρυθμίζει τη διαμονή και τη μετακίνηση για τους τουρίστες, αλλά και άλλες κατηγορίες υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες για αυτή την κατηγορία καταναλωτών, όπως η ξενάγηση. Είναι άξιο να σημειωθεί ότι ο τουρισμός έχει ετερογενή φύση, δεδομένου ότι οι υπηρεσίες που παρέχονται στον τομέα του τουρισμού δεν απευθύνονται μόνο στους τουρίστες αλλά και σε άλλους καταναλωτές, όπως τους επισκέπτες.³¹

Επισημαίνεται ότι ο τουρισμός σχετίζεται με την ελευθερία της μετακίνησης από ένα μέρος σε άλλο, χωρίς καμία απαγόρευση. Δηλαδή ο τουρισμός συνδέεται με τα ατομικά θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η ελευθερία στη μετακίνηση. Ο τουρισμός αποτελεί ατομικό δικαίωμα 1^{ης} γενιάς που περιλαμβάνεται στο Αστικό Δίκαιο και το δικαίωμα αυτό ιστορικά βασίζεται στο ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας στην μετακίνηση³². Ως εκ τούτου, η τουριστική δραστηριότητα δεν απαγορεύεται, για αυτό αναγνωρίζεται η νομική δυνατότητα να πραγματοποιείται³³.

Από νομικής άποψης, είναι μία μορφή του ατομικού δικαιώματος της μετακίνησης. Το δικαίωμα στο τουρισμό δεν είναι νέο, δεδομένου την ιστορική ύπαρξή του τουρισμού, αλλά η αναγνώριση του δικαιώματος είναι νέα. Ακόμα, το δικαίωμα στον τουρισμό θεωρείται ως δυνατότητα με την ευρεία έννοια. Αρχικά, η ελευθερία στον τουρισμό ήταν απλά μία «ανώνυμη» ελευθερία. Αργότερα, αυτή η ελευθερία προήχθη σε μία νομική, ρητά αναγνωρισμένη δυνατότητα των ατόμων. Σήμερα αποτελεί ένα βασικό δικαίωμα ατομικής φύσεως, κάτι που ισχύει ανεξάρτητα από το αν αναγνωρίζεται συνταγματικά ή όχι.³⁴

³¹ Antonios Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy" (13th Annual Conference of the EuroMed Academy of Business, Italy, 2020), 700–716, <https://emrbi.org/wp-content/uploads/2020/10/EuroMed-13-19.10.20.pdf>.

³² Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 39.

³³ Maniatis, "Is There a Right to Tourism?," 174–75.

³⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 39.

Ωστόσο οι νομοθέτες δεν χρησιμοποιούν συχνά τον όρο «δικαίωμα στον τουρισμό»³⁵, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αρνούνται την ύπαρξη αυτού του δικαιώματος³⁶. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί σε λόγους όπως η σχετικά πρόσφατη καθιέρωση του δικαιώματος, σε σχέση με τα κλασικά δικαιώματα, και η ιδιαιτερότητα στην καθιέρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεύτερης γενιάς, δηλαδή των κοινωνικών δικαιωμάτων που αρχικά θεσμοθετήθηκαν για πρώτη φορά με τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και ειδικά μετά τον Δεύτερο³⁷. Τα δικαιώματα δεύτερης γενιάς περιλαμβάνουν και τα οικονομικά (π.χ. δικαίωμα στην εργασία) και πολιτιστικά δικαιώματα (π.χ. δικαιώματα στην τέχνη και στον πολιτισμό).

1.3 Το φαινόμενο των δωρεάν περιηγήσεων

Η δωρεάν περιήγηση είναι μία ξενάγηση στα κύρια σημεία μίας πόλης, κατά την οποία ξενάγηση δεν απαιτείται να δοθεί από τους επισκέπτες συγκεκριμένη σταθερή αμοιβή, αλλά κάθε άτομο που συμμετέχει στη ξενάγηση, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητές του και την αξιολόγηση της περιήγησης, δίνει κάποιο φιλοδώρημα στον ξεναγό στο τέλος της ξενάγησης³⁸.

Ιστορικά, η ιδέα ξεκίνησε όταν το 2003 ένας ξεναγός από το Βερολίνο της Γερμανίας έχασε τη δουλειά του και αποφάσισε να προσφέρει δωρεάν περιηγήσεις, με αντάλλαγμα φιλοδώρηματα μόνο αν ο πελάτης θα ήταν ικανοποιημένος από τη ξενάγηση³⁹. Λόγω της πρωτοπορίας της ιδέας του, μόνο κατά τη δεύτερη προσπάθειά του, η προσφορά της υπηρεσίας ήταν επιτυχής⁴⁰. Ο ξεναγός κατάφερε σε λιγότερο από ένα χρόνο να μονοπωλήσει την αγορά των περιηγήσεων στο Βερολίνο και επέκτεινε την επιχείρησή του, περιλαμβάνοντας φίλους του και άλλους ξεναγούς⁴¹. Μετά από αυτήν την πρωτοβουλία, δημιουργήθηκε το σύστημα των περιηγήσεων, το οποίο παράλληλα αύξησε το μέγεθος της αγοράς και τον αριθμό των χρηστών, και εκτός από τους ταξιδιώτες, πολλοί τοπικοί κάτοικοι ξεκίνησαν να συμμετέχουν σε αυτές τις περιηγήσεις⁴². Αρχικά οι περιηγήσεις ήταν γενικές, αλλά έπειτα είχαν συγκεκριμένο θέμα π.χ.

³⁵ Maniatis, "Is There a Right to Tourism?," 177–78.

³⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 43.

³⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 43.

³⁸ Anonymous, "Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs," *Dinky Viajeros*, July 3, 2018, <https://www.dinkyviajeros.com/free-tours-visitas-guiadas-gratis/>.

³⁹ Civitatis.com, "Free Tours, a Global Trend Taking Root in Latin America," *El Nuevo Herald*, March 30, 2019, <https://www.elnuevoherald.com/vivir-mejor/viajes/article228582279.html>.

⁴⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 58.

⁴¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 59.

⁴² Maniatis and Cortés-Ramirez, 59.

γαστρονομικές, ιστορικές και άλλων θεμάτων⁴³.

Η συμμετοχή σε ομάδες δωρεάν περιηγήσεων μπορεί να γίνει και τελευταία στιγμή⁴⁴, ενώ αν κάποιος θέλει να συμμετάσχει κατά τη διάρκεια της περιήγησης μπορεί απλά να ρωτήσει τον ξεναγό αν υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής στην περιήγηση⁴⁵. Για κάθε διαδρομή, υπάρχει συνήθως το όριο των 25-35 ατόμων⁴⁶, αλλά ο αριθμός κυμαίνεται ανάλογα με τον ενδιαφέρον που υπάρχει και τις καιρικές συνθήκες⁴⁷. Λόγω μεγάλης ζήτησης, ειδικά σε εποχή με αυξημένη κίνηση, προτείνεται η κράτηση θέσης στην περιήγηση⁴⁸. Η κράτηση δεν επιφέρει περιορισμούς και υποχρεώσεις, όπως για παράδειγμα προπληρωμή⁴⁹.

Ο ενδιαφερόμενος επιλέγει την ημερομηνία που θέλει, την ώρα της περιήγησης, τον αριθμό των συμμετεχόντων στην περιήγηση, και παρέχει τα προσωπικά δεδομένα του⁵⁰. Συνήθως οι περιηγήσεις μπορούν να γίνουν κάθε μέρα της εβδομάδας και οι περισσότερες εταιρίες θέτουν περιορισμούς στον αριθμό συμμετεχόντων⁵¹. Επειδή οι περισσότερες εταιρείες παρέχουν τυποποιημένες προσφορές, ο αριθμός των ατόμων, η διάρκεια, ο τύπος της περιήγησης, η πολιτική ακύρωσης και η πρόσκληση για την κράτηση είναι συνήθως πολύ παρόμοια για όλες τις εταιρείες⁵². Οι δωρεάν περιηγήσεις προσφέρονται υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπερβαίνεται ο μέγιστος αριθμός τουριστών (συνήθως 5 ή 6 άτομα), και αν μία ομάδα υπερβαίνει το όριο, κάθε άτομο χρεώνεται με πάγια αμοιβή⁵³. Αυτή είναι μία πλευρά των ξεναγήσεων που έρχεται σε αντίθεση με το χαρακτήρα των αποκαλούμενων δωρεάν ξεναγήσεων, όπως για παράδειγμα, η εταιρεία Cuéntame Toledo που προσφέρει δωρεάν περιηγήσεις που εξαρτώνται από ένα μέγιστο αριθμό τουριστών που μπορούν να συμμετέχουν⁵⁴. Στην περίπτωση της υπέρβασης του ορίου των ατόμων, η αμοιβή που προσφέρεται ανά άτομο μπορεί να συγκριθεί με τις αμειβόμενες ξεναγήσεις που η ίδια η εταιρία προσφέρει⁵⁵. Σε αυτή τη διαδικασία, η κράτηση θέσης παίζει σημαντικό ρόλο, ενώ ο τουρίστας βρίσκεται σε δυσμενή θέση σε σχέση με το μοντέλο

⁴³ Civitatis.com, “Free Tours, a Global Trend Taking Root in Latin America.”

⁴⁴ Anonymous, “Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs.”

⁴⁵ A. Vanessa García Ortiz, “Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros,” debate, October 29, 2019, <https://www.debate.com.mx/estados/Los-free-tours-se-consolidan-como-mejor-opcion-para-los-viajeros--20191029-0140.html>.

⁴⁶ Anonymous, “Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs.”

⁴⁷ García Ortiz, “Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros.”

⁴⁸ Anonymous, “Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs.”

⁴⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 60.

⁵⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, 60.

⁵¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, 60.

⁵² Victoria Gutiérrez Duarte and Aránzazu Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours* (InDret, 2020), 152.

⁵³ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 152.

⁵⁴ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 60.

⁵⁵ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 150.

των δωρεάν ξεναγήσεων σταθερής χρέωσης⁵⁶. Η εταιρία αυτή χρεώνει ένα σταθερό ποσό συμμετοχής και για ομαδικές περιηγήσεις, αλλά και άλλες εταιρίες ακολουθούν επίσης παρόμοιες προσεγγίσεις⁵⁷.

Σε κάθε περίπτωση, η κράτηση θέσης σε μία δωρεάν περιήγηση θεωρείται απαραίτητη καθώς εγγυάται την επιθυμία συμμετοχής του πελάτη, αλλά η κράτηση δεν ήταν πάντα δωρεάν⁵⁸. Η εταιρεία Guru Walk μέχρι το 2018 λάμβανε προμήθεια 2 ευρώ για κάθε τουρίστα που έκανε κράτηση σε μία περιήγηση, αλλά αργότερα σταμάτησε τη χρέωση αυτή⁵⁹. Έτσι αυτή η ψηφιακή πλατφόρμα καθιέρωσε τη δωρεάν κράτηση, ενώ ταυτόχρονα ανακοίνωσε ότι οι περισσότεροι αποκαλούμενοι «περιπατητές», δηλαδή αυτοί που συμμετείχαν στις περιηγήσεις, πληρώνουν 10 με 20 ευρώ ανά άτομο, που αναλογεί με το ποσό ενός φιλοδωρήματος⁶⁰. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαδικασία της κράτησης αποτελεί θέμα αμφιλεγόμενο όχι μόνο σε οικονομικό πλαίσιο, καθώς πολλοί πελάτες που έχουν συμμετάσχει σε δωρεάν περιηγήσεις, δεν είχαν κάνει κρατήσεις ποτέ, θεωρώντας το παράλογο αφού η συμμετοχή είναι ανοιχτή και δωρεάν μέχρι και την τελευταία στιγμή, πριν την έναρξη της περιήγησης⁶¹.

Στις δωρεάν περιηγήσεις, ο ξεναγός είναι αυτός που οδηγεί την ομάδα⁶² και συνήθως περιμένει σε συγκεκριμένο σημείο συνάντησης (σε ένα κεντρικό και συμβολικό μέρος), σε συγκεκριμένη ώρα για όλα τα άτομα που έχουν κλείσει θέση για την περιήγηση⁶³. Η περιήγηση περιορίζεται σε εξωτερικούς χώρους, καθώς οι δωρεάν περιηγήσεις δεν περιλαμβάνουν επισκέψεις στο εσωτερικό των μουσείων, εκκλησιών και άλλων μνημείων⁶⁴. Ωστόσο, σύμφωνα με την ίδια πηγή, ο ξεναγός μπορεί να βοηθήσει τους συμμετέχοντες σχετικά με τις μελλοντικές τους επισκέψεις, δηλαδή να τους συμβουλεύει για τα μέρη της πόλης που αξίζει να επισκεφτούν, και υπάρχει δυνατότητα διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερόμενων και του ξεναγού. Η διάρκεια της τουριστικής πληροφόρησης είναι συνήθως μεγάλη και εξαρτάται από την επίσκεψη. Γενικά είναι μεταξύ ενός και τριών ωρών⁶⁵. Όταν τελειώσει η περιήγηση, ο ξεναγός απαντά σε οποιουδήποτε τύπου ερωτήσεων σχετικές με τα μέρη που μόλις επισκέφτηκαν,

⁵⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 61.

⁵⁷ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 150.

⁵⁸ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 168.

⁵⁹ Álvaro Hernández, “Guerra Contra El Airbnb Español de Los Guías Turísticos: ‘Es Indignante, Se Debe Regular,’” *El Confidencial*, April 2, 2018, https://www.elconfidencial.com/tecnologia/2018-02-04/guias-turisticos-madrid-freetour_1515694/.

⁶⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 62.

⁶¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 62.

⁶² Maniatis and Cortés-Ramirez, 62.

⁶³ Anonymous, “Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs.”

⁶⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 63.

⁶⁵ García Ortiz, “Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros.”

ακόμα και σε ερωτήσεις όπως που θα μπορούσαν να φάνε και τι να επισκεφτούν⁶⁶. Συγκεκριμένα, αναλαμβάνει να κάνει ένα γύρο ερωτήσεων-απαντήσεων σχετικά με την πόλη και μετά ακολουθεί η πληρωμή⁶⁷. Οι δωρεάν περιηγήσεις είναι διαθέσιμες και για τους μόνιμους κατοίκους της πόλης⁶⁸.

Η εμφάνιση των δωρεάν περιηγήσεων δημιούργησε ζήτημα ως προς τη δραστηριότητα των ξεναγών. Στην Ισπανία, η πρόεδρος της Συνομοσπονδίας των Επίσημων Ξεναγών της Ισπανίας (Cefapit) αναφέρει ότι οι δωρεάν περιηγήσεις δίνουν κακή εικόνα για τον τομέα του τουρισμού⁶⁹. Η πρόεδρος θεωρεί ότι την εικόνα του τομέα αμαυρώνει και η εμφάνιση ξεναγών χωρίς κατάλληλη εκπαίδευση και υποχρεωτική κατάρτιση. Επίσης επισημαίνει ότι η εξάπλωση του φαινομένου των ελεύθερων περιηγήσεων οδηγεί στην εξαφάνιση των επαγγελματιών ξεναγών. Η Guru walk αναγνωρίζει ότι δεν ελέγχει την κατάρτιση των ξεναγών, αλλά η ποιότητα της υπηρεσίας ελέγχεται μέσω των αξιολογήσεων από τους χρήστες στην πλατφόρμα⁷⁰. Ένας από τους ιδρυτές θεωρεί ότι δεν υπάρχει ανταγωνισμός της εταιρείας του με τους επίσημους ξεναγούς καθώς η εταιρεία αποτελεί απλά μία εναλλακτική που αναζητούν οι χρήστες⁷¹.

Στην Ισπανία, οι επαγγελματίες ξεναγοί μπορούν να εξασκούν το επάγγελμα αυτό αφού έχουν λάβει πιστοποίηση, μετά από επιτυχή ολοκλήρωση εξετάσεων και επιδεικνύοντας μία σειρά ιστορικών και κοινωνικών γνώσεων, και εξειδίκευση σε γλώσσες⁷². Αυτό αποτελεί ένα επίσημο επάγγελμα, περισσότερο κλειστό καθώς οι ενδιαφερόμενοι είναι υποχρεωμένοι να λάβουν άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος μέσω εξέτασης⁷³. Οι ξεναγοί είναι αυτοαπασχολούμενοι και δουλεύουν με προκαθορισμένο ποσοστό για τις επισκέψεις που κάνουν και κατά συνέπεια συνεισφέρουν στη Δημόσια Ασφάλεια πληρώνοντας φόρους⁷⁴. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, απαιτούν από τη Δημόσια Διοίκηση να επιβάλλει τις ίδιες υποχρεώσεις για αυτούς που επιτελούν τις δωρεάν περιηγήσεις. Αν και οι τουριστικές αρμοδιότητες είναι αποκεντρωμένες, η διοίκηση του κράτους πρέπει να θέσει κοινά κριτήρια, καθώς η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων του τουρισμού επιφέρει έντονη απόκλιση των κανονισμών για τον τρόπο άσκησης

⁶⁶ Anonymous, "Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs."

⁶⁷ García Ortiz, "Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros."

⁶⁸ Anonymous, "Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs."

⁶⁹ Carmen Porras, "La Turismofilia Toma La Iniciativa Para Imponerse a La Turismofobia," Hosteltur, August 25, 2017, https://www.hosteltur.com/123683_turismofilia-toma-iniciativa-imponerse-turismofobia.html.

⁷⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 65.

⁷¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 65.

⁷² Maniatis and Cortés-Ramirez, 64–65.

⁷³ Carmen Porras, "Free Tours, the Airbnb of Sightseeing, Challenge the Official Guide," Hosteltur, September 18, 2018, https://www.hosteltur.com/108843_free-tours-los-airbnb-de-las-visitas-turisticas-desafian-al-guia-oficial.html.

⁷⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 65.

αυτού του επαγγέλματος⁷⁵.

1.4 Η δραστηριότητα του ξεναγού ως νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα και η απελευθέρωσή του

Οι κανονισμοί που αφορούν τον τουρισμό, ειδικά αυτοί που αφορούν την παροχή υπηρεσιών από ξεναγούς, αποτελούν ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα⁷⁶.

Στην Ισπανία το επάγγελμα του ξεναγού έχει κατοχυρωθεί από το διάταγμα του 1928, από το οποίο δημιουργήθηκε το Εθνικό Συμβούλιο Τουρισμού. Στο διάταγμα αυτό είχε προβλεφθεί η επίτευξη της δημιουργίας σχολών τουρισμού, οι οποίες θα παρείχαν εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε τα μέλη αυτού του προσωπικού να υπηρετήσουν ως κατάλληλοι ξεναγοί για τους τουρίστες. Τον Νοέμβριο του 1929, ένα διάταγμα εισήχθη η υποδιαίρεση του επαγγέλματος αυτού στις κατηγορίες των τοπικών, νησιωτικών, επαρχιακών, περιφερειακών και εθνικών ξεναγών. Με το διάταγμα του 1939 ρυθμίστηκε η λειτουργία των ελεύθερων ξεναγών, κατηγοριοποιώντας τους σε διερμηνείς, ξεναγούς και διερμηνείς-ξεναγούς. Έπειτα, με το διάταγμα του Ιανουαρίου του 1960, που αφορούσε τη ρύθμιση του επαγγέλματος του ξεναγού, θεσπίστηκε ότι για την άσκηση των δραστηριοτήτων των ξεναγών και διερμηνέων δεν απαιτούνταν ειδικός επαγγελματικός τίτλος, αλλά διορισμός μετά από επιτυχή ολοκλήρωση συγκεκριμένων εξετάσεων (με κάποιες εξαιρέσεις). Αυτοί οι κανονισμοί ίσχυαν μέχρι τον Δεκέμβριο του 1995, όποτε και καταργήθηκαν ρητά με ένα διάταγμα που εισήγαγε τη νέα διανομή των αρμοδιοτήτων.⁷⁷

Από την απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου 122/1989, η διαδικασία για την πιστοποίηση των ξεναγών θεωρήθηκε ότι αποτελεί αρμοδιότητα της Διοίκησης μιας δεδομένης περιοχής και η πιστοποίηση των ξεναγών χαρακτηρίστηκε ως «άδεια», μετά την αναγνώριση συγκεκριμένων προσόντων και γνώσεων, σχετικών με την τουριστική δραστηριότητα⁷⁸. Η χορήγηση αυτής της πιστοποίησης σχετίζεται άμεσα με το δημόσιο συμφέρον στην οργάνωση του τουρισμού, η οποία είναι υπό την επίβλεψη της Αυτόνομης Κοινότητας⁷⁹. Σύμφωνα με το άρθρο 148.1.18 του συντάγματος, οι Αυτόνομες Κοινότητες μπορούν να αναλάβουν αρμοδιότητες σχετικά με την προώθηση και την οργάνωση του τουρισμού στη δική τους γεωγραφική

⁷⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 65.

⁷⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 65.

⁷⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 66.

⁷⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 66.

⁷⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 66.

περιοχή⁸⁰. Έμμεσα, αυτή η νομοθεσία υποτίθεται ότι αναγνώριζε πως η δραστηριότητα του ξεναγού ήταν ένα νομοθετικό κατοχυρωμένο επάγγελμα χωρίς ακαδημαϊκό τίτλο, καθώς για το επάγγελμα αυτό δεν απαιτούταν ακαδημαϊκός τίτλος, του οποίου η χορήγηση είναι αρμοδιότητα του κράτους⁸¹. Όλες οι Αυτόνομες Κοινότητες περιέλαβαν αυτήν την αρμοδιότητα στα αντίστοιχα δικά τους Καθεστώτα Αυτονομίας και υιοθέτησαν τους δικούς τους αντίστοιχους νόμους, απαιτώντας προηγουμένως μία διοικητική έγκριση⁸².

Ακολούθως, η δραστηριότητα των ξεναγών υπέστη ριζική αναμόρφωση που προήλθε από τη δικαστική απόφαση του δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τον Μάρτιο του 1994, που δήλωσε ότι η Ισπανία απέτυχε να εκπληρώσει συγκεκριμένες υποχρεώσεις που προκύπταν από τη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, σχετικά με την ελευθερία της παροχής υπηρεσιών από ξεναγούς, και την επαγγελματική κατάρτιση που είναι υποχρεωτική για αυτούς.⁸³

Η νομοθεσία των Αυτόνομων Κοινοτήτων για τον τουρισμό τροποποιήθηκε, λόγω της επίπτωσης που είχαν δύο οδηγίες που αποσκοπούσαν στην εξάλειψη των εμποδίων στην ελευθερία καθιέρωσης και παροχής υπηρεσιών⁸⁴. Η πρώτη οδηγία είναι η 2005/36/EC του Σεπτεμβρίου 2005 (τροποποιημένη από την οδηγία 2013/55/EU). Αφορούσε την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων και αναγνώρισε το δικαίωμα των Ευρωπαίων πολιτών στην ελεύθερη παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών σε οποιαδήποτε κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πεδίο των κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, μεταξύ των οποίων είναι και το επάγγελμα του ξεναγού. Σύμφωνα με αυτή την οδηγία, ως νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα ορίζεται η επαγγελματική δραστηριότητα για την εξάσκηση της οποίας απαιτείται, με βάση το νομικό ρυθμιστικό ή διοικητικό διάταγμα, να υπάρχει επαγγελματική κατάρτιση. Αυτή ορίζεται ως ικανότητα όταν υπάρχει δίπλωμα κατάρτισης, ή πιστοποιητικό δεξιοτήτων, ή επίσημα αναγνωρισμένη επαγγελματική εμπειρία, ή όταν ισχύουν περισσότερες από μία από αυτές τις προϋποθέσεις⁸⁵.

Η δεύτερη οδηγία είναι η οδηγία Bolkestein (123/2006/EC), που φέρει το όνομα της από τον εισηγητή της, τον πολιτικό Frits Bolkestein, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την εσωτερική

⁸⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 66.

⁸¹ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 153.

⁸² Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 66.

⁸³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 66–67.

⁸⁴ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 153.

⁸⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 67.

αγορά στην Επιτροπή το 2004. Η διαδικασία της υιοθέτησης της οδηγίας αυτής, που παρουσιάστηκε στην Επιτροπή, διακόπηκε λόγω μεγάλων διαφωνιών γύρω από το περιεχόμενο της, αλλά τελικά υιοθετήθηκε το 2006, και εφαρμόστηκε από τις 28 Δεκεμβρίου 2009. Αυτή η οδηγία τώρα ονομάζεται «Οδηγία για τις υπηρεσίες». Περιέχει μία σειρά από διατάξεις για τις επιχειρήσεις και τους χρήστες αυτών, όπως αυτές που σχετίζονται με την απλοποίηση τυπικών διαδικασιών για την παροχή άδειας.⁸⁶

Η αναμενόμενη ανάγκη για αδειοδότηση που απαιτείται για την παροχή μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας υπόκεινται στην έννοια «επιτακτικός λόγος γενικού συμφέροντος»⁸⁷. Ο νόμος για τις μεταφορές 17/2009 που κατοχυρώθηκε στην Ισπανία, σχετικά με την ελεύθερη συμμετοχή στις δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων, καθιέρωσε ένα κλειστό κατάλογο τέτοιων λόγων, στο άρθρο 3.11⁸⁸. Αντίθετα η Ευρωπαϊκή Ένωση τείνει προς μία πιο απελευθερωμένη πρόσβαση στην άσκηση κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, που ενισχύεται από την οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2018/958 του Ιουνίου 2018, που αφορά την εξέταση της αναλογικότητας πριν την υιοθέτηση νέων ρυθμίσεων για τα επαγγέλματα, και με βάση αυτήν την οδηγία, η ελευθερία του επαγγέλματος αποτελεί θεμελιώδη δικαίωμα⁸⁹.

Η οδηγία Bolkestein επέφερε μία εκτεταμένη απελευθέρωση των υπηρεσιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τον τουρισμό⁹⁰. Συγκεκριμένα, ο οποιοσδήποτε ξεναγός μπορεί να εξασκήσει το επάγγελμα του, ανεξαρτήτως της χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία απέκτησε την άδεια. Ακολουθώντας αυτήν την απελευθέρωση, εταιρείες ξενάγησης και επαγγελματίες ξεναγοί έχουν εγκατασταθεί στην Ισπανία, και επικοινωνούν με τους τουρίστες απευθείας μέσω ψηφιακών πλατφορμών⁹¹. Επίσης αρκετές εταιρείες οι οποίες προσφέρουν δωρεάν ξεναγήσεις, έχουν πολλαπλασιαστεί. Αυτές επιτρέπουν στους ξεναγούς που έχουν αντίστοιχη πιστοποίηση, να εγγραφούν στις πλατφόρμες έναντι αμοιβής και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους παγκοσμίως⁹².

Μετά την έγκριση του νόμου 17/2009 στην Ισπανία, οι περισσότεροι νόμοι και κανονισμοί των Αυτόνομων Κοινοτήτων τροποποιήθηκαν. Έτσι επιτράπηκε η πρόσβαση στην παροχή

⁸⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 67.

⁸⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 67.

⁸⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 68.

⁸⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 68.

⁹⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 68.

⁹¹ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 146.

⁹² Anonymous, "Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs."

υπηρεσιών στις διάφορες Αυτόνομες Κοινότητες, όχι μόνο στους ξεναγούς που προέρχονται από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως απαιτείται από την οδηγία για τις υπηρεσίες) αλλά και για τους επίσημους ξεναγούς που προέρχονται από τις Αυτόνομες Κοινότητες.⁹³

Το 2015, οι ξεναγοί που κατείχαν άδεια επισήμαναν ότι από το 2009, μετά την απελευθέρωση του επάγγελμα από την οδηγία Bolkestein, έγιναν λίγες νέες προκηρύξεις για εξετάσεις για επίσημους ξεναγούς⁹⁴. Η έλλειψη των προκηρύξεων έχει αποτρέψει σε μερικές Αυτόνομες Κοινότητες για πολλά χρόνια την εξάσκηση της ξενάγησης από τους επαγγελματίες, γεγονός που εξηγεί ότι πολλοί από αυτούς χρησιμοποιούν πλέον τις εταιρείες των δωρεάν ξεναγήσεων⁹⁵. Μία απαίτηση αυτής της ομάδας ξεναγών περιλαμβάνει την ετήσια προκήρυξη αυτών των θέσεων και μία διαδικασία άμεσης πιστοποίησης⁹⁶.

Είναι ενδεικτικό της καθυστέρησης που υπάρχει για την παροχής άδειας για το επάγγελμα των ξεναγών, ότι η τελευταία φορά που η Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλης-Λα Μάντσα προκήρυξε εξετάσεις για την παροχή άδειας ήταν το 2008, πριν τον νόμο 17/2009 (που ονομάζεται και «Νόμος ομπρέλα»). Αυτό χαρακτηρίστηκε ως ανωμαλία στο διάταγμα 7/2020, το οποίο ρυθμίζει τα τουριστικά επαγγέλματα και την έναρξη δραστηριότητας των εταιρειών τουριστικής πληροφόρησης στην Καστίλη-Λα Μάντσα. Αυτή η ανωμαλία προκλήθηκε από την έλλειψη αποδεικτικού επαγγελματικής κατάρτισης κατά το χρονικό διάστημα 12 χρόνων, παρόλο που το προηγούμενο διάταγμα 96/2006 (τροποποιήθηκε από το διάταγμα 349/2008 της 9^{ης} Δεκεμβρίου), το οποίο ρύθμιζε τα τουριστικά επαγγέλματα στην Καστίλη-Λα Μάντσα, καθιέρωσε την επιτυχή ολοκλήρωση συγκεκριμένων εξετάσεων ως τον μόνο τρόπο για τη δυνατότητα άσκησης του επαγγέλματος του ξεναγού. Με βάση την παράγραφο 1 του άρθρου 9, η προκήρυξη των εξετάσεων θα πρέπει να γίνεται τουλάχιστον κάθε δύο χρόνια, ενώ το νέο διάταγμα αναφέρει απλώς δύο χρόνια. Μετά την εξέταση που έγινε το 2008, δεν υπήρχαν νέες εξετάσεις.⁹⁷

Υιοθετώντας την προαναφερθείσα τάση για απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού, ένα νέο διάταγμα εισήγαγε ένα γενικό νόμο ελεύθερης παροχής υπηρεσιών για τους ξεναγούς οι οποίοι έχουν αποκτήσει πιστοποίηση από άλλες Αυτόνομες Κοινότητες. Συγκεκριμένα, με

⁹³ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 156.

⁹⁴ Xavier Canalís, “Los polémicos ‘free tours’ se extienden por toda España | Economía,” *Hosteltur: Toda la información de turismo*, accessed September 18, 2021, https://www.hosteltur.com/113479_polemicos-free-tours-se-extienden-toda-espana.html.

⁹⁵ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 160.

⁹⁶ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 69.

⁹⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 70.

βάση την παράγραφο 2 του άρθρου 3, τα άτομα που έχουν πιστοποίηση ως ξεναγοί από άλλες Αυτόνομες Κοινότητες και Αυτόνομες Πόλεις, μπορούν ελεύθερα να πραγματοποιούν τη δραστηριότητα της ξενάγησης στη Καστίλη-Λα Μάντσα, χωρίς να χρειάζεται να ικανοποιούν επιπλέον απαιτήσεις. Ως εκ τούτου, είναι πλήρως απαλλαγμένοι από την υποχρέωση να ολοκληρώσουν επιτυχώς εξέταση ικανοτήτων, ενώ λόγω του προηγούμενου διατάγματος, αυτοί όπως και όλοι οι πολίτες κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, οι οποίοι έχουν την άδεια να εξασκήσουν το επάγγελμα του ξεναγού στα κράτη αυτά, θα έπρεπε να ολοκληρώσουν επιτυχώς εξέταση για την απόκτηση της πιστοποίησης ξεναγού στην Καστίλη-Λα Μάντσα.⁹⁸

Με βάση την ειδική μεταβατική ρύθμιση του νέου διατάγματος, τα άτομα που έχουν πιστοποίηση ως ξεναγοί από άλλες Αυτόνομες Κοινότητες ή Αυτόνομες Πόλεις, θα μπορούν να αποκτήσουν την αναγνώριση που εκδίδεται από τη διοίκηση της Καστίλης-Λα Μάντσα, και είναι απαλλαγμένοι από την υποχρέωση να συμμετάσχουν σε εξετάσεις για την αξιολόγηση των ικανοτήτων τους, χρησιμοποιώντας ένα πιστοποιητικό εργασιακής απασχόλησης το οποίο εκδίδεται από το Γενικό Ταμείο Κοινωνικής Ασφάλισης, ως αποδεικτικό ότι έχει παράσχει βοήθεια, συνοδεία και υπηρεσίες πληροφόρησης σχετικά με πολιτιστικά, καλλιτεχνικά, ιστορικά και γεωγραφικά θέματα σε τουρίστες στην Καστίλη-Λα Μάντσα, με κανονικό και αμειβόμενο τρόπο, χωρίς διακοπή στη διάρκεια δύο χρόνων που προηγούνταν την έναρξη ισχύος του διατάγματος αυτού, ή κατά τη διάρκεια τριών χρόνων χωρίς διακοπή, μέσα στα τελευταία δέκα χρόνια. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η πολιτική αναφερόταν στα άτομα που είχαν λάβει πιστοποίηση ως ξεναγοί κάποια στιγμή τα τελευταία χρόνια (από δύο μέχρι δέκα χρόνια) από κάποια Αυτόνομη Κοινότητα, αλλά η πιστοποίηση που είχαν λάβει δεν ήταν έγκυρη. Αν είχαν έγκυρη άδεια, σύμφωνα με την προαναφερθείσα παράγραφο 2 του άρθρου 3 του διατάγματος, είχαν την ελευθερία να παρέχουν υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης.⁹⁹

Άλλο ένα τουριστικό επάγγελμα, που εισήχθη από το διάταγμα 96/2006 είναι τοπικός τουριστικός πληροφοριοδότης (tourist informant), που όπως και οι ξεναγοί, είναι τα άτομα που προσφέρουν ξενάγηση, πληροφόρηση και βοήθεια στο πεδίο του τουρισμού ή άλλες παρόμοιες δραστηριότητες. Στην παράγραφο 3 του άρθρου 1, ως τουριστικός πληροφοριοδότης ορίζεται ως ο επαγγελματίας ο οποίος επιτελεί με αμειβόμενο τρόπο λειτουργίες παρόμοιες με αυτές που επιτελεί ένας ξεναγός, αλλά σε δήμους με λιγότερο από δέκα χιλιάδες κατοίκους, και σε

⁹⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 71.

⁹⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 71–72.

δήμους μέχρι είκοσι χιλιάδες κατοίκους. Αυτό το μοντέλο επαγγελματία δημιουργήθηκε με σκοπό να παρέχονται υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης σε μικρούς δήμους στους οποίους δεν υπάρχουν πιστοποιημένοι ξεναγοί. Οι πληροφοριοδότες δεν απαιτείται να έχουν υψηλή τεχνική κατάρτιση, αλλά απαιτείται να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς συγκεκριμένη εκπαίδευση τουρισμού, μέσω της Δημοσίας Υπηρεσίας Απασχόλησης της Καστίλης-Λα Μάντσα. Το διάταγμα περιόρισε τον αριθμό των δήμων από των οποίων θα μπορούσαν οι ενδιαφερόμενοι να λάβουν την άδεια, εισάγοντας όρους ως προς την εγγύτητα του δήμου. Ωστόσο με το διάταγμα 7/2020, επιτράπηκε η επαγγελματική δραστηριότητα του πληροφοριοδότη να επιτελείται σε όλες τις περιοχές της Καστίλης-Λα Μάντσα, όπου υπάρχει ζήτηση τέτοιων υπηρεσιών.¹⁰⁰

Στην Ισπανία, γενικά επιτρέπεται ελεύθερα η ξενάγηση, σε ανοιχτούς χώρους ή σε περιπτώσεις που παρέχονται υπηρεσίες ή πληροφορίες χωρίς αμοιβή. Η παροχή τουριστικής πληροφόρησης σε χώρους που έχουν κατοχυρωθεί ως πολιτιστικά αγαθά εθνικού ενδιαφέροντος και πολιτιστικά αγαθά κατοχυρωμένα από τις Αυτόνομες Κοινότητες, θεωρείται ως επαγγελματική δραστηριότητα για την οποία απαιτείται διοικητική εξουσιοδότηση. Το διάταγμα της Καστίλης Λα-Μάντσα αναφέρει χαρακτηριστικά και τα ιστορικά μέρη των πόλων που έχουν χαρακτηριστεί ως παγκόσμια κληρονομιά από την UNESCO.¹⁰¹

Από όλες τις περιοχές της Ισπανίας, μόνο η Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης έχει απελευθερώσει πλήρως το επάγγελμα του ξεναγού¹⁰². Η απελευθέρωση της δραστηριότητας της τουριστικής πληροφόρησης στη Μαδρίτη έγινε μέσω του νόμου 8/2009 και είχε σαν αποτέλεσμα να υπάρχουν δύο τρόποι με τους οποίους μπορεί να γίνει η εξάσκηση του επαγγέλματος του ξεναγού¹⁰³:

- ελεύθερα: η δραστηριότητα του ξεναγού είναι πλήρως απελευθερωμένη με τέτοιο τρόπο που ο οποιοσδήποτε μπορεί να την εξασκήσει. Αποτελεί αυθεντικό καθολικό δικαίωμα που δίνει τη δυνατότητα σε κάποιον να ξεναγεί τουρίστες, την γλώσσα των οποίων δεν μιλά ο ξεναγός. Η ξενάγηση γίνεται σε μία παγκόσμια γλώσσα όπως τα Αγγλικά. Για τους επίσημους ξεναγούς, ως γενικός κανόνας ισχύει ότι μπορούν να ξεναγούν μόνο στη γλώσσα για την οποία έχουν πιστοποίηση ή χρησιμοποιώντας διερμηνέα, χωρίς να επηρεάζονται τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα των ξεναγών που

¹⁰⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 72–73.

¹⁰¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 73–74.

¹⁰² Maniatis and Cortés-Ramirez, 74.

¹⁰³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 74–75.

έχουν πιστοποίηση στη συγκεκριμένη γλώσσα.

- ως επίσημος ξεναγός: ο ρόλος του ορίζεται στο άρθρο 2 του διατάγματος 18/2017 του Διοικητικού Συμβουλίου (από το οποίο ρυθμίζεται η δραστηριότητα των επίσημων ξεναγών του τουρισμού στην Κοινότητα της Μαδρίτης) ως το άτομο το οποίο, έχοντας ολοκληρώσει επιτυχώς τις εξετάσεις για την απόκτηση της πιστοποίησης του επίσημου ξεναγού στην κοινότητα της Μαδρίτης, παρέχει με επαγγελματικό, κανονικό και αμειβόμενο τρόπο υπηρεσίες πληροφόρησης, βοήθειας και συνοδείας για πολιτιστικά, καλλιτεχνικά, ιστορικά και γεωγραφικά θέματα σε αυτούς που επισκέπτονται τα αγαθά που αποτελούν μέρος της ιστορικής, καλλιτεχνικής, φυσικής και περιβαλλοντικής κληρονομιάς μέσα στα γεωγραφικά όρια της Κοινότητας της Μαδρίτης.

Με αυτό το κείμενο τέθηκαν κανονισμοί για τους πιστοποιημένους ξεναγούς ως απάντηση στα αιτήματα τους για ρύθμιση του επαγγέλματος τους, για το οποίο θεώρησαν ότι υπήρχε μία κατάσταση απελευθέρωσης¹⁰⁴.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το διάταγμα 18/2017 εισάγαγε μία αδικαιολόγητη διάκριση κατά των ξεναγών από άλλες Αυτόνομες Κοινότητες ή κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με βάση το άρθρο 5 το διάταγμα 18/2017, οι επίσημοι ξεναγοί θα έχουν το δικαίωμα να αποκτήσουν την επίσημη αναγνώριση των απαραίτητων προσόντων για εξάσκηση της δραστηριότητας του ξεναγού στην Κοινότητα της Μαδρίτης διαμέσου παροχής υπηρεσίας τουριστικής πληροφόρησης ποιότητας.¹⁰⁵

Στην περίπτωση της Αυτόνομης Κοινότητας Λα Ριόχα, δεν έχει απελευθερωθεί το επάγγελμα του ξεναγού. Ωστόσο δεν υπάρχει απαίτηση ο ξεναγός να κατέχει άδεια που να έχει εκδοθεί από το αντίστοιχο υπουργείο της Αυτόνομης Κοινότητας μέσω εξετάσεων¹⁰⁶, αλλά αρκεί η υποβολή του απαιτούμενου τίτλου σπουδών του. Μόνο αυτοί που έχουν αποκτήσει άδεια μετά από άμεση διαδικασία εξουσιοδότησης μπορούν να χρησιμοποιούν τους τίτλους «ξεναγός» και «επίσημος ξεναγός» και να θεωρούνται ως ξεναγοί¹⁰⁷. Ακόμα οι κάτοχοι του τίτλου αυτού έχουν το προνόμιο να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε τουρίστες που επισκέπτονται αγαθά που θεωρούνται ότι είναι (σύμφωνα με τις προβλέψεις του νόμου 7/2004) αγαθά

¹⁰⁴ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours* note 19.

¹⁰⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 75–76.

¹⁰⁶ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 162.

¹⁰⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 76.

πολιτιστικού ενδιαφέροντος, πολιτιστικά αγαθά που αφορούν τις Αυτόνομες Κοινότητες, δημόσια μουσεία που εντάσσονται στο σύστημα μουσείων της Λα Ριόχα¹⁰⁸.

Το γεγονός ότι σε μερικές Αυτόνομες Κοινότητες, δεν απαιτείται άδεια για την επιτέλεση του ρόλου του ξεναγού, κάνει δύσκολο τον έλεγχο του εισοδήματος των ξεναγών¹⁰⁹.

1.5 Τα νομικά ζητήματα των δωρεάν περιηγήσεων στην Καστίλη-Λα Μάντσα

Στην Ισπανία, κάποιες ρυθμίσεις των Αυτόνομων Κοινοτήτων λαμβάνουν υπόψη τους, με αιτιολόγηση την ανάγκη και την αναλογικότητα της διατήρησης της απαίτησης για την κατάρτιση των ξεναγών, όπως συνέβη στην Καστίλη-Λα Μάντσα¹¹⁰. Με βάση το άρθρο 26 του νόμου 8/1999, το διάταγμα του τουρισμού στην Καστίλη-Λα Μάντσα, η εξάσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του ξεναγού χωρίς την κατοχή της υποχρεωτική πιστοποίησης, θεωρείται επαγγελματική παρέμβαση και κυρώνεται διοικητικά σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο¹¹¹.

Έγινε προσπάθεια οι δωρεάν περιηγήσεις να μην παραμείνουν μέσα στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της έννοιας του ξεναγού, καθώς κάποιες απαιτήσεις (π.χ. αμοιβή) που περιλαμβάνονται ρητά στον ορισμό του άρθρου 24 του νόμου 8/1999, δεν ικανοποιούνται. Ωστόσο, σύμφωνα με τον πρόλογο της οδηγίας 1/2017 της αρμόδιας υπηρεσίας της Καστίλης-Λα Μάντσα, που συνεχίζει να ισχύει και με το διάταγμα 7/2020, η πρακτική των δωρεάν ξεναγήσεων κρύβει μία συνήθη δραστηριότητα των ατόμων που χωρίς να έχουν άδεια, αδιάλειπτα ασκούν τη δραστηριότητα του επαγγέλματος τουριστικής πληροφόρησης. Σε πολλές περιπτώσεις, πίσω από αυτήν την ονομασία («δωρεάν περιήγηση») υπάρχει η προσπάθεια της παράβασης του νόμου που ισχύει για αυτές τις δραστηριότητες και επαγγελματικές συμπεριφορές, για την αποφυγή της εκπλήρωσης του ισχύοντος νόμου. Αυτό προκύπτει από στοιχεία όπως η διαφήμιση της υπηρεσίας, ο νομικός εταιρικός προσδιορισμός των εταιριών και των οργανώσεων, η εγγραφή των εργαζομένων στη δημόσια ασφάλιση, η πραγματοποίηση δρομολογίων που προσφέρονται με το όνομα «δωρεάν περιηγήσεις» για τη διαφοροποίηση τους από τις ξεναγήσεις, και ο

¹⁰⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, 76.

¹⁰⁹ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 168.

¹¹⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 76.

¹¹¹ Castilla-La Mancha, D.G. of Tourism, Commerce and Crafts, Ministry of Economy, Business and Employment, Instruction 1/2017, of April 3, from the General Directorate of Tourism, Commerce and Crafts on the legal regime of free tour in terms of tourist guide in Castilla-La Mancha

τρόπος που αντιμετωπίζονται οι υπηρεσίες αυτές ως προς την φορολόγηση.¹¹²

Στο κύριο κείμενο της οδηγίας 1/2017, αναφέρει ότι η δραστηριότητα των δωρεάν περιηγήσεων δεν αποτελούν εξαίρεση ως προς την άδεια που απαιτείται από τις ρυθμίσεις των Αυτόνομων Κοινοτήτων για την πραγματοποίηση δραστηριότητας τουριστικής πληροφόρησης σε μέρη που έχουν αποκλειστικά δεσμευτεί για τους ξεναγούς. Η παροχή δωρεάν περιήγησης χαρακτηρίζεται ως εμπορική και επαγγελματική δραστηριότητα, και ως εκ τούτου αυτός ο επαγγελματικός χαρακτήρας υποδηλώνει ότι τα άτομα που παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες εξασκούν πιθανώς επικερδή δραστηριότητα. Οπότε, αυτή η δραστηριότητα θα πρέπει να ικανοποιεί όλες τις απαιτήσεις των κανονισμών που αφορούν τον τουρισμό ή άλλους τομείς που βρίσκονται σε ισχύ στην Καστίλη-Λα Μάντσα. Επίσης η οδηγία υιοθετεί την προσέγγιση του κλειστού επαγγέλματος, σε αντίθεση με το καθεστώς της Κοινότητας της Λα Ριόχα και όλων των γειτονικών κοινοτήτων της Μαδρίτης. Η άσκηση της δραστηριότητας των δωρεάν περιηγήσεων από τρίτους φορείς (ή τρίτα πρόσωπα) μπορεί να αποτελεί παράβαση που είναι καταχωρημένη στο καθεστώς κυρώσεων του νόμου 8/1999 και ως εκ τούτου, ο έλεγχος, τα αρχεία πληροφοριών και το καθεστώς κυρώσεων θα πρέπει να πραγματοποιηθούν σύμφωνα με τους τουριστικούς κανονισμούς που ισχύουν στην Καστίλη-Λα Μάντσα.¹¹³

Τέλος, σύμφωνα με την εγκύκλιο της Αυτόνομης Κοινότητας της Καστίλης-Λα Μάντσα, ο μηχανισμός ελέγχου επηρεάζει και τους εργοδότες. Όταν εντοπιστεί κάποιο άτομο του προσωπικού που ασκεί τη δραστηριότητα των δωρεάν περιηγήσεων αλλά δεν έχει την ανάλογη πιστοποίηση, ενημερώνονται οι εταιρείες, οργανώσεις ή οι οντότητες όπου εργάζεται το άτομο, ότι αυτό το άτομο δεν μπορεί να ασκήσει τη δραστηριότητα του επαγγελματία τουριστικής πληροφόρησης και το άτομο απομακρύνεται. Δηλαδή υπάρχει διπλός περιορισμός για τον εργαζόμενο, ένας άμεσος και ένας έμμεσος μέσω του εργοδότη. Αυτή η οδηγία επεκτείνεται στον τομέα δράσης και των τοπικών τουριστικών πληροφοριοδοτών.¹¹⁴

1.6 Το επάγγελμα του ξεναγού στην Ελληνική έννομη τάξη

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την ανακοίνωση του Guru Walk, τον Φεβρουάριο του 2020, οι ξεναγοί που είχαν άδεια ξεναγού στην Αθήνα, αποφάσισαν να αντιδράσουν έναντι των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων που δεν είχαν άδεια, αποκαλώντας τους ως παράνομους,

¹¹² Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 77.

¹¹³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 77–78.

¹¹⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 78–79.

οδηγώντας σε δυσμενείς καταστάσεις για όλους τους εμπλεκόμενους¹¹⁵.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφο 1 του Νόμου 710/1977 που αναφέρεται στους ξεναγούς, ο ξεναγός (ή ο εξηγητής) μπορεί να συνοδεύει τους αλλοδαπούς ή ημεδαπούς επισκέπτες της χώρας, να τους οδηγεί και υποδεικνύει τα ενδιαφέροντα μέρη του τόπου, τα ιστορικά ή αρχαία μνημεία, τα διαχρονικά καλλιτεχνικά έργα, να εξηγεί τη σημασία τους, τον προορισμό και την ιστορία αυτών, και να τους δίνει πληροφορίες για την αρχαία και σύγχρονη Ελλάδα¹¹⁶. Αυτός ο ορισμός μπορεί να συγκριθεί με τον ορισμό που έχει δοθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης¹¹⁷ (μία οργάνωση που συγκεντρώνει τους εθνικούς φορείς τυποποίησης των 34 Ευρωπαϊκών Χωρών), που ορίζει ως ξεναγό, το άτομο που ξεναγεί τους επισκέπτες στην γλώσσα της επιλογής τους, και ερμηνεύει την πολιτιστική και φυσική κληρονομία μίας περιοχής, και κανονικά κατέχει πιστοποίηση συγκεκριμένη για αυτήν την περιοχή, που συνήθως εκδίδεται από τις αρμόδιες αρχές¹¹⁸.

Στο άρθρο 2 του Νόμου 710/1977 (όπως ισχύει σήμερα), αναφέρονται οι προϋποθέσεις χορηγήσεως αδείας. Συγκεκριμένα με επιφύλαξη των εξαιρέσεων του άρθρου 11 του ίδιου νόμου, δικαίωμα άσκησης του επαγγέλματος του ξεναγού έχουν τα άτομα που κάτοχοι διπλώματος Σχολής Ξεναγών του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, οι Έλληνες και υπήκοοι κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι έχουν αποκτήσει επαγγελματικά δικαιώματα ξεναγού σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι οποίοι έχουν προβεί σε αναγνώριση των επαγγελματικών τους προσόντων από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων. Επίσης ο νόμος δίνει το δικαίωμα αυτό και σε απόφοιτους των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης ξεναγών που αναφέρονται στο άρθρο 14. Ακόμα, στο άρθρο 3, αναφέρει ότι το άτομο που θέλει να ασκεί τον επάγγελμα του ξεναγού θα πρέπει να υποβάλλει την απαραίτητη αίτηση και τα δικαιολογητικά στο Υπουργείο Τουρισμού, και εντός 10 ημερών, γίνεται επιβεβαίωση και εγγραφή του ατόμου στο Μητρώο Ξεναγών (όπως ορίζεται στις παραγράφους του άρθρου 9), ή απόρριψη της αίτησης. Στο άρθρο 6, στη παράγραφο 1 αναφέρεται ότι τα άτομα που ασκούν το επάγγελμα του ξεναγού, υπάγονται στην ασφάλιση του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α), και στην παράγραφο 2 ότι οι ξεναγοί οφείλουν για κάθε παρεχόμενη εργασία, σχετική με το επάγγελμά τους, να εκδίδουν

¹¹⁵ Vicky Karantzávelou, "Guru Walks: Athens licensed guides intimidate free tours," *Travel Daily News*, February 10, 2020, <https://traveldailynews.gr/news/article/71586>.

¹¹⁶ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 79–80.

¹¹⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 80.

¹¹⁸ Gonzaga Durán, "Tourist Guide: A Key Profession to Promote Tourism in Our Country," *ABC*, July 26, 2013, <https://www.abc.es/economia/20130725/abci-guia-turistico-espaa-201307241007.html>.

δελτίο παροχής υπηρεσιών. Στις παραγράφους 3 και 4 περιγράφουν τη διαδικασία ασφαλιστικών εισφορών από τους ξεναγούς και τους εργοδότες τους.

Ο Νόμος 710/1977 περιλαμβάνει το αμφιλεγόμενο άρθρο 10. Με βάση την παράγραφο 1, ο οποιοσδήποτε που παρείχε υπηρεσίες που αναφέρονται στο άρθρο 1, χωρίς την απαραίτητη άδεια που αναφέρεται στο άρθρο 2 και 11 του νόμου αυτού, θα μπορούσε να τιμωρηθεί με φυλάκιση ως και ενός χρόνου και με ειδικό πρόστιμο ως και 2,000 ευρώ. Αυτή η πρόβλεψη προέκυψε από την τροποποίηση της αρχικής, λιγότερο αυστηρής, πρόβλεψης του νόμου 3666/2009, που επέβαλλε ποινή φυλάκισης ως και 3 μήνες και πολύ μικρότερο οικονομικό πρόστιμο. Στην παράγραφο 2, αναφέρει ότι κάποιες ποινές μπορούσαν να εφαρμοστούν σε ιδιόκτητες ή διευθυντές ή εργαζόμενους τουριστικών πρακτορείων και εταιρειών του τουριστικού τομέα, οι οποίοι εκ γνώσεως παρέχουν τουριστική πληροφόρηση, χωρίς να κατέχουν τη νομίμως προβλεπόμενη άδεια.¹¹⁹

Οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 10, έχουν διαγραφεί από τον Νόμο 4093/2012, αλλά η αποποινικοποίηση δεν συνδυάστηκε με καθολική κατάργηση των ποινών¹²⁰. Στο άρθρο 12, προβλέπονται ακόμα διοικητικές ποινές όπως για παράδειγμα πρόστιμα σε ξεναγούς χωρίς άδεια κατά παράβαση των άρθρων 2, 3 και 11, αλλά και σε τουριστικές επιχειρήσεις που συνεργάζονται με τέτοια άτομα. Ωστόσο, σύμφωνα με τους επίσημους ξεναγούς δεν έχουν επιβληθεί τέτοια πρόστιμα¹²¹.

Η παράγραφος 3 του άρθρου 10 συνεχίζει να ισχύει και να εφαρμόζεται. Η παράγραφος αυτή διευκρινίζει ότι οι υπάλληλοι των τουριστικών γραφείων ή ξενοδοχείων μπορούν να συνοδεύουν τους ντόπιους ή τους ξένους, των οποίων η εξυπηρέτηση έχει επιτελεστεί από το τουριστικό γραφείο στο οποίο ανήκουν αυτοί οι υπάλληλοι. Οι υπάλληλοι μπορούν να συνοδεύουν τα άτομα σε κέντρα διασκέδασης, θέατρα, σπα, και επίσης κατά την επιβίβαση σε και αποβίβαση από λιμάνια, αεροδρόμια και σταθμούς τρένων και λεωφορείων. Αυτός ο τύπος συνοδείας είναι ένα φαινόμενο ξεκάθαρα διαφορετικό από αυτό του ρόλου του ξεναγού, ενώ ο βοηθός περιήγησης μπορεί να επιτελεί αυτόν τον ρόλο με συγκαλυμμένο τρόπο.¹²²

Πολλές ομάδες τουριστών συνοδεύονται από άτομα που ονομάζονται αρχηγοί ξενάγησης ή συνοδοί. Αυτά τα άτομα δεν υποχρεούνται να έχουν ειδική εκπαιδευτική κατάρτιση,

¹¹⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 81.

¹²⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, 81.

¹²¹ TornosNews.gr, "Tourism: The Orgy of Illegal Guided Activities Is Going Well, Guides Denounce," TornosNews, May 15, 2019, <https://www.tornosnews.gr/news/economy/37217-to-orgio-ton-paranomou-xenaghseon-kala-kratei-oyte-ena-prostimokatagelloyn-oi-xenagoi.html>.

¹²² Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 82.

τουλάχιστον σχετικά με την τουριστική πληροφόρηση. Κάθε ένας από αυτούς μπορούν να είναι συνοδοί ως δεύτερο επάγγελμα στις μη εργάσιμες ημέρες.¹²³

Το πρώτο δικαίωμα που αποκτά ένας πιστοποιημένος συνοδός είναι ότι δεν μπορεί και δεν πρέπει να ανταγωνίζεται προσωπικό που δεν έχει άδεια¹²⁴. Για τους παραβάτες που διαπράττουν παράνομη δραστηριότητα ξενάγησης, οι ποινές μπορεί να φτάσουν και τα 4,000 ευρώ για εκείνους που παράνομα εξασκούν το επάγγελμα και για τα ταξιδιωτικά γραφεία που τους χρησιμοποιούν, για τα οποία σε περίπτωση επανάληψης της παράβασης, μπορεί να γίνει και αναστολή της άδειας λειτουργίας τους¹²⁵. Επιπλέον σε κάποιες περιοχές, υπάρχει η υποχρέωση να αναφέρεται η έναρξη της δραστηριότητας ξενάγησης και παρέχεται ένα δελτίο ταυτότητας για να επιδεικνύεται υποχρεωτικά¹²⁶.

1.7 Το επάγγελμα του τουριστικού συνοδού στην Ιταλική έννομη τάξη

Στην Ιταλία, η δραστηριότητα του τουριστικού συνοδού μπορεί μόνο να επιτελείται με ειδική άδεια (άρθρο 123 του κειμένου για την ασφάλεια 773)¹²⁷. Ο όρος που χρησιμοποιούταν αρχικά για τον τουριστικό συνοδό, ήταν ο όρος «Corriere» που σημαίνει αγγελιοφόρος (messenger)¹²⁸. Το Βασιλικό Διάταγμα 448 του 1937 προσδιόρισε τα θέματα για την προετοιμασία του υποψηφίου που επιθυμούσε να γίνει αγγελιοφόρος, τη σύνθεση της επιτροπής, τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στην εξέταση, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αδειούχων επαγγελματιών¹²⁹.

Το Διάταγμα 630 του 1955 που ακολούθησε, ανέθεσε στον Περιφερειακό Οργανισμό για τον Τουρισμό την αρμοδιότητα να επιβλέπει και να ελέγχει τη δραστηριότητα των ξεναγών, διερμηνέων και αγγελιοφόρων. Αργότερα, με το πλαίσιο του νόμου του τουρισμού 217 του 1983, με το άρθρο 11 πολλαπλασιάστηκε ο αριθμός των τουριστικών επαγγελμάτων που χρειάζονται άδεια μαζί με αυτά τα επαγγέλματα του ξεναγού, του διερμηνέα και του αγγελιοφόρου. Σχετικά πιο πρόσφατα, ο νόμος 35 του Μαρτίου 2001 («Μεταρρύθμιση της Εθνικής νομοθεσίας για τον τουρισμό») επιβεβαίωσε τον ρόλο των Περιφερειών στην παροχή άδειας. Το άρθρο 7 του νόμου υποδεικνύει ως τουριστικά επαγγέλματα εκείνα που οργανώνουν και

¹²³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 82.

¹²⁴ Giorgio Castoldi, *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*, Sixth (Milan: Hoepli, 2016), 92.

¹²⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 82.

¹²⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 82.

¹²⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 83.

¹²⁸ Castoldi, *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*, 75.

¹²⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 83.

παρέχουν υπηρεσίες για την προώθηση του τουρισμού, τη βοήθεια και την υποδοχή, και υπηρεσίες συνοδείας και ξενάγησης για τους τουρίστες.¹³⁰

Η ενεργοποίηση τέτοιων ρυθμίσεων θα πρέπει να εμπεριέχεται στις κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται στην παράγραφο 4 του άρθρου αυτού του νόμου¹³¹. Ωστόσο, η αποδοχή του συνταγματικού νόμου που ανέθεσε στις Περιφέρειες την αποκλειστική αρμοδιότητα για τον τουρισμό, έκανε τις περισσότερες κατευθυντήριες γραμμές ανεφάρμοστες, και οι επακόλουθες προσπάθειες για την αντικατάστασή τους με γραμμές εναρμόνισης δεν ήταν επιτυχείς¹³².

Με τον νόμο 40 του 2007, το κράτος προσπάθησε να εισάγει κάποια ενοποιητικά στοιχεία απελευθέρωσης¹³³. Στο άρθρο 10, αναφέρει ότι οι δραστηριότητες των ξεναγών και των τουριστικών συνοδών, που ρυθμίζονται από το άρθρο 7 του Νόμου 135 του 2001, και των επακόλουθων τροποποιήσεων, δεν μπορούν να υπαχθούν στην υποχρέωση αποτρεπτικών αδειών, των αριθμητικών παραμέτρων και των απαιτήσεων ως προς τη διαμονή. Γενικά, παρατηρείται ότι υπάρχει μεγάλος διαχωρισμός και σημαντικές διαφοροποιήσεις των υπάρχοντων μοντέλων επαγγελματιών και δεν γίνεται κάποια προσπάθεια από τον νόμο για την ρύθμιση του θέματος¹³⁴.

Κατά τη διάρκεια της εξέλιξης του επαγγέλματος του συνοδού, άλλαξε η ορολογία που χρησιμοποιείται για αυτό το επάγγελμα¹³⁵. Ο όρος «συνοδός» που επικρατεί σήμερα αποτελεί βελτίωση στον προσδιορισμό των επαγγελματιών, αλλά δίνει έμφαση μόνο στην πλευρά του επαγγέλματος που αφορά τη βοήθεια των τουριστών χωρίς να αναφέρει όλες τις τεχνικές και οργανωτικές εργασίες που πρέπει να εκτελέσουν οι συνοδοί¹³⁶. Για αυτόν τον λόγο επινοήθηκε ο όρος «αρχηγός ταξιδιού» (tour leader), ο οποίος ανάγει τον βοηθό σε ξεναγό δίνοντας έμφαση ότι ο συνοδός δεν πρέπει μόνο να βοηθά τους ταξιδιώτες αλλά και να τους καθοδηγεί και να τους κατευθύνει, αναλαμβάνοντας την επίβλεψη της ομάδας των ταξιδιωτών¹³⁷. Υπάρχει επίσης και ο όρος «διαχειριστής περιήγησης», που χρησιμοποιείται κυρίως για υπηρεσίες οι οποίες έχουν την μορφή περιοδείας μέσω λεωφορείων και περιγράφει το άτομο που συνοδεύει τους ταξιδιώτες, με τεχνικά και οργανωτικά καθήκοντα για την πραγματοποίηση των

¹³⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 83.

¹³¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 84.

¹³² Castoldi, *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*, 77.

¹³³ Castoldi, 77.

¹³⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 85.

¹³⁵ Castoldi, *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*, 88.

¹³⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 85.

¹³⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 85.

ταξιδιών¹³⁸.

Οι συνοδοί απασχολούνται κυρίως από τουριστικούς πράκτορες¹³⁹, αλλά θα μπορούσαν να απασχολούνται και από άλλους παράγοντες όπως διοργανωτές ταξιδιών ή ακόμα και αυτό-οργανωμένες ομάδες ταξιδιωτών, αλλά σπανίως έχουν σχέση εργατικού δικαίου¹⁴⁰. Επίσης μπορεί ένας ή περισσότεροι υπάλληλοι ενός ταξιδιωτικού πράκτορα ή ταξιδιωτικού πρακτορείου να χρησιμοποιηθούν για τη διαχείριση μίας ομάδας¹⁴¹. Σε όλες τις περιπτώσεις απαιτείται πιστοποίηση (με εξαίρεση την περίπτωση την παροχή βοήθειας μετακίνησης) και στις περισσότερες περιπτώσεις, το άτομα έχουν το ρόλο του επαγγελματία ή παρόχου συντονισμένης ή περιστασιακής εργασίας¹⁴². Τέλος, μέχρι το 1997 η αμοιβή των ξεναγών και των συνοδών ήταν καθιερωμένη σε περιφερειακό επίπεδο¹⁴³, αλλά με τη ρύθμιση της 7 Ιανουαρίου του 1997, επιβλήθηκε η απελευθέρωση των χρεώσεων των υπηρεσιών αυτών¹⁴⁴.

1.8 Το νομικό πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων

Οι πλατφόρμες συνεργατικής οικονομίας μπορούν να διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους, ανάλογα με το νομικό χαρακτηρισμό τους. Οι πλατφόρμες μπορεί να λειτουργούν ως¹⁴⁵:

1. εργοδότες σε μία σύμβαση εργασίας στην οποία εφαρμόζεται εργατικό δίκαιο
2. εταιρεία που έχει συνάψει σύμβαση με έναν αυτοαπασχολούμενο εργαζόμενο, ο οποίος δεν προσφέρει τις υπηρεσίες τους άμεσα για τον καταναλωτή-χρήστη.
3. γραφείο εύρεσης εργασίας το οποίο μεσολαβεί στη σύναψη σύμβαση για την παροχή υπηρεσιών, το οποίο γραφείο μπορεί να είναι θεσπισμένο με ειδικές ρυθμίσεις είτε για τη διαμεσολάβηση στην πρόσληψη εργατικού δυναμικού είτε για τη διαμεσολάβηση στην πρόσληψη αυτοαπασχολούμενων ατόμων.
4. ψηφιακό κοινωνικό δίκτυο, απλής οργάνωσης, ως μηχανισμός επικοινωνίας, χωρίς να αναλαμβάνει νομικό ρόλο διαμεσολάβησης και ως εκ τούτου απαλλάσσεται από οποιαδήποτε πιθανή νομική ευθύνη για αυτόν τον σκοπό¹⁴⁶.

Εκτιμάται ότι οι δύο τελευταίοι ρόλοι είναι ουσιαστικά αυτοί με την μεγαλύτερη ανομία

¹³⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 86.

¹³⁹ Castoldi, *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*, 80.

¹⁴⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 86.

¹⁴¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 86.

¹⁴² Maniatis and Cortés-Ramirez, 86.

¹⁴³ Castoldi, *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*, 83.

¹⁴⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 86.

¹⁴⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 87.

¹⁴⁶ Jesus Cruz Villalón, "Las Transformaciones de Las Relaciones Laborales Ante La Digitalización de La Economía," *Temas Laborales*, no. 138 (2017): 39–40.

από νομικής απόψεως¹⁴⁷.

Εφαρμόζοντας αυτήν την κατηγοριοποίηση και για τους ξεναγούς, προκύπτουν τρεις ξεχωριστοί τύποι πλατφορμών¹⁴⁸:

α. Πλατφόρμες επικοινωνίας μεταξύ τουριστών και ξεναγών

Οι πλατφόρμες αυτές απλά φέρνουν σε επικοινωνία τους τουρίστες με τους ξεναγούς, λειτουργώντας ως «μηχανή αναζήτησης» ή ως πρακτορείο ιδιωτικής τοποθέτησης για τα αυτοαπασχολούμενα άτομα. Ένα παράδειγμα τέτοιας πλατφόρμας αποτελεί το *tripet.one*, ένα παγκόσμιο, μη-κερδοσκοπικό δίκτυο, το οποίο φέρνει σε επαφή υποδοχείς και ταξιδιώτες¹⁴⁹. Οι υποδοχείς ανακοινώνουν τις εκδηλώσεις (events) στις οποίες συμμετέχουν οι τουρίστες, οι οποίοι δεν χρεώνονται για τη χρήση της πλατφόρμας¹⁵⁰, αλλά υπάρχει μία προμήθεια για τη χρήση συγκεκριμένων λειτουργιών της πλατφόρμας. Το κέρδος των υποδοχέων καθορίζεται από τους ίδιους, επιλέγοντας την πληρωμή που θεωρούν κατάλληλη¹⁵¹.

β. Πλατφόρμες διαμεσολάβησης μεταξύ των τουριστών και ξεναγών και άλλων παρόμοιων παρόχων υπηρεσιών¹⁵²

Οι πλατφόρμες αυτές δεν περιορίζονται μόνο στον ρόλο διαμεσολάβησης μεταξύ των ξεναγών και ξεναγούμενων ατόμων, αλλά εμπλέκονται και σε άλλες παρόμοιες υπηρεσίες, ειδικά σε υπηρεσίες που έχουν χαρακτήρα οικονομικής διαχείρισης, όπως η διαχείριση των κρατήσεων (ενδεδειγμένη πρακτική από την πλευρά της πλατφόρμας), διαχείριση των εισπράξεων, το μάρκετινγκ των υπηρεσιών (π.χ. η διαφήμιση), και η αξιολόγηση από τους πελάτες (υπηρεσία διαδικτυακής φήμης).

Η πλατφόρμα δρα ως μία μεγάλη αγορά στην οποία όχι μόνο οι ξεναγοί αλλά και τουριστικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να προσφέρουν τα προϊόντα τους. Η διαμεσολάβηση της εταιρείας της πλατφόρμας θα ήταν κρίσιμη. Ο ξεναγός θα είχε άμεσα ως πελάτη τον τουρίστα από τον οποίον θα προερχόταν η αμοιβή του ξεναγού. Ωστόσο, η πλατφόρμα, μέσω συστήματος ασφαλούς πληρωμής, θα εισέπραττε την αμοιβή για να τη μεταφέρει στον ξεναγό, αφού πρώτα

¹⁴⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 87.

¹⁴⁸ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 146–47.

¹⁴⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 88.

¹⁵⁰ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 151.

¹⁵¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 88.

¹⁵² Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 146–47.

θα παρακρατούσε προμήθεια για τις παρεχόμενες υπηρεσίες της. Οι πλατφόρμες αυτές παρέχουν υπηρεσίες με χρηματικό αντάλλαγμα ή τουλάχιστον αποτελούν ηλεκτρονική δραστηριότητα εξ αποστάσεως μέσω ηλεκτρονικών μέσων μετά από προσωπικό αίτημα του ατόμου που λαμβάνει την υπηρεσία. Στο Ισπανικό δίκαιο, η δραστηριότητα διαμεσολάβησης καθορίζεται από τον Νόμο 34/2002 της 11^{ης} Ιουλίου 2002, που αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας (information social service) και το ηλεκτρονικό εμπόριο, στο βαθμό που η παρεχόμενη υπηρεσία ταιριάζει με τον ορισμό της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας που εμπεριέχεται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2000/31/EC.

Η μέθοδος προμήθειας που χρησιμοποιείται δεν είναι τόσο διαφανείς στην πράξη¹⁵³. Η δυνατότητα να μάθει κανείς για την πρακτική χρέωσης προμήθειας που ακολουθείται είναι μέσω ιστολογίων (blogs) και ιστοσελίδων που διαχειρίζονται άτομα με συμμετοχή στα προγράμματα συνεργασίας με τις πλατφόρμες αυτές¹⁵⁴.

Μία περίπτωση τέτοιας πλατφόρμας αποτελεί η πλατφόρμα Guru Walk που εισπράττει χρήματα από κάθε ξεναγό ανά άτομο που ξεναγείται και που θα μπορούσε να δώσει φιλοδωρήματα στον ξεναγό¹⁵⁵. Η πλατφόρμα δεν παρέχει και δεν οργανώνει δικές της περιηγήσεις, και διαφημίζει μόνο τις δωρεάν περιηγήσεις¹⁵⁶. Στην ιστοσελίδα, δεν διευκρινίζεται καθαρά το θέμα με τις χρηματικές προμήθειες. Η Guru Walk προσφέρει δύο προγράμματα για όλους τους ξεναγούς στην πλατφόρμα: το πρόγραμμα «hobby» στο οποίο δεν γίνεται πληρωμή αλλά υπάρχει περιορισμός μικρού αριθμού συμμετεχόντων στην περιήγηση ανά ημέρα¹⁵⁷, και το πρόγραμμα «pro» όπου γίνονται κρατήσεις (διαθέσιμο μόνο για μερικές πόλεις). Παρατηρείται ότι η πλατφόρμα διαχωρίζει, από άποψη ορολογίας, τους ξεναγούς σε ερασιτέχνες, οι οποίοι περιορίζονται σε μικρό αριθμό φιλοδωρημάτων και απαλλάσσονται από τη προμήθεια προς την πλατφόρμα, και επαγγελματίες ξεναγούς που υποχρεωτικά παρέχουν αμοιβή στην πλατφόρμα¹⁵⁸.

Η εφαρμογή Free Touring είναι παρόμοια με την Guru Walk, και όπως αναφέρει το Fundetec Foundation, είναι μία συνεργατική εφαρμογή κινητού που επιτρέπει στους τουρίστες να επικοινωνήσουν με επαγγελματίες και ερασιτέχνες ξεναγούς που προσφέρουν δωρεάν περιηγήσεις για συγκεκριμένες τουριστικές διαδρομές. Οι ξεναγοί πληρώνουν ένα αντίτιμο στην

¹⁵³ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 89.

¹⁵⁴ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 146.

¹⁵⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 89.

¹⁵⁶ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 149.

¹⁵⁷ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours* note 25.

¹⁵⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 90.

πλατφόρμα για τις δωρεάν περιηγήσεις και οι τουρίστες πληρώνουν υπό την μορφή φιλοδωρήματος, εξαλείφοντας τους διαμεσολαβητές.¹⁵⁹

Η παγκόσμια εταιρεία περιηγήσεων Strawberry Tours φέρνει σε επαφή τους τουρίστες με ξεναγούς και τουριστικές επιχειρήσεις, παρέχοντας τις υπηρεσίες άμεσα μέσω τοπικών ξεναγών ή επιχειρήσεων με τους οποίους συνεργάζεται. Προσφέρει δωρεάν περιηγήσεις και ιδιωτικές περιηγήσεις σε μερικές πόλεις, και λαμβάνει σταθερή αμοιβή από κάθε τουρίστα, ανά άτομο άμεσα μέσω της κράτησης στο διαδίκτυο. Για τις δωρεάν περιηγήσεις, η χρέωση γίνεται ανά άτομο από ένα ποσό που ορίζεται στο διαδίκτυο.¹⁶⁰

Η πλατφόρμα Freetour.com (από την εταιρεία Freetourcom Limited) φέρνει σε επικοινωνία τουρίστες, ξεναγούς και τουριστικές εταιρείες, και διαφημίζει δωρεάν περιηγήσεις, αμειβόμενες περιηγήσεις και παρέχει πλατφόρμα πληρωμής και υπηρεσίες κρατήσεων και διαδικτυακής δημοτικότητας. Στις δωρεάν περιηγήσεις, ο ξεναγός εισπράττει φιλοδωρήματα από τους πελάτες και η πλατφόρμα χρεώνει μία μικρή προμήθεια για το μάρκετινγκ των περιηγήσεων. Στις υπηρεσίες που προσφέρονται με ποσοστά, ο πελάτης πληρώνει το 20% του κόστους της περιήγησης κατά την κράτηση μέσω διαδικτύου ως προμήθεια για την πλατφόρμα και το 80% στην αρχή της περιήγησης ως αμοιβή στον ξεναγό.¹⁶¹

γ. Πλατφόρμες για υπηρεσία περιήγησης¹⁶²:

Οι πλατφόρμες αυτές είναι εταιρίες που δεν δρουν απλά ως διαμεσολαβητές αλλά παρέχουν την υποκείμενη υπηρεσία. Σε αυτήν την περίπτωση, η διαμεσολάβηση σε συνδυασμό με άλλες υπηρεσίες που παρέχονται είναι μέρος μίας καθολικής υπηρεσίας στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου τομέα δραστηριότητας όπως ο τουρισμός. Ως εκ τούτου αυτές οι πλατφόρμες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως παροχείς υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/31/EC. Παράδειγμα τέτοιας πλατφόρμας αποτελεί η εταιρεία Civitatis στη Μαδρίτη, που παρέχει υπηρεσίες άμεσα μέσω των ξεναγών της¹⁶³. Στις αμειβόμενες ξεναγήσεις, οι ξεναγοί χρεώνουν τους πελάτες απευθείας από την πλατφόρμα. Παρομοίως και η Madridapie, που ανήκει στην πολιτιστική οργάνωση Free tour Madrid, παρέχει υπηρεσίες απευθείας και λαμβάνει ως αμοιβή ένα σταθερό ποσό ανά άτομο

¹⁵⁹ Canalís, “Los polémicos ‘free tours’ se extienden por toda España | Economía.”

¹⁶⁰ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 151.

¹⁶¹ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 151.

¹⁶² Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 147.

¹⁶³ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 150.

στην περίπτωση που η δωρεάν περιήγηση πραγματοποιείται ομαδικώς¹⁶⁴. Για τις δωρεάν περιηγήσεις, οι ξεναγοί θα πρέπει να έχουν πιστοποίηση από την περιφερειακή διοίκηση¹⁶⁵. Ακόμα, η εταιρεία Sandemans New Europe παρέχει πλατφόρμα που προσφέρει δωρεάν και αμειβόμενες περιηγήσεις απευθείας ή μέσω συνεργατών¹⁶⁶. Σε αυτή την εταιρεία, οι δωρεάν περιηγήσεις παρέχονται μέσω συνεργαζόμενων ελεύθερων ξεναγών και η εταιρεία χρεώνει ανά άτομο ένα ποσό που ορίζεται στο διαδίκτυο. Επίσης λαμβάνει ένα σταθερό ποσό ανά άτομο όταν η κράτηση γίνεται στο διαδίκτυο.

Υπάρχουν δύο τύποι σχέσης μεταξύ του ξεναγού και τις πλατφόρμας¹⁶⁷. Πρώτον, η σχέση μεταξύ της πλατφόρμας και του ξεναγού μπορεί να είναι εργασιακή, δηλαδή είναι δυνατή η παροχή υπηρεσιών από τους ξεναγούς οι οποίοι προσλαμβάνονται από τη ψηφιακή πλατφόρμα. Ένα τυπικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Cuéntame Toledo, που είναι μία πολιτιστική οργάνωση σχηματισμένη από ιστορικούς, επίσημους ξεναγούς, δημοσιογράφους, τουριστικούς συντάκτες, απόφοιτους Τουριστικών σπουδών, συγγραφείς και άλλους¹⁶⁸. Ως οργανισμός, εξ ορισμού είναι μη-κερδοσκοπικός και είναι οργανωμένος ως σωματείο¹⁶⁹. Η Cuéntame Toledo έχει ξεναγούς και ως μέλη αλλά και ως εργαζόμενους, με τους οποίους μπορεί να συνάπτει συμβόλαιο αορίστου χρόνου με σταθερό μισθό¹⁷⁰. Αυτό παρέχει εργασιακή ασφάλεια στους εργαζόμενους και αυξημένη επαγγελματικότητα, που μπορεί να είναι ωφέλιμα και για τις δύο συμβαλλόμενες πλευρές¹⁷¹. Η πλατφόρμα είναι και η ίδια πάροχος από νομικής απόψεως, και χρησιμοποιεί και άλλους μηχανισμούς για την εκπλήρωση αυτού του ρόλου π.χ. η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού¹⁷². Αυτή η εταιρεία προσφέρει δωρεάν και αμειβόμενες υπηρεσίες τουριστική πληροφόρησης, στις οποίες αμειβόμενες υπηρεσίες υπάρχει ένα σταθερό ποσό χρέωσης ανά άτομο κατά την κράτηση μέσω διαδικτύου¹⁷³. Οι εργαζόμενοι που εμπλέκονται στις περιηγήσεις λαμβάνουν αμοιβή απευθείας από τους τουρίστες στις δωρεάν περιηγήσεις, ενώ στις αμειβόμενες

¹⁶⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 82.

¹⁶⁵ María José Alvarez, "El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamentación El Fraude de Los 'Free Tours,'" ABC, April 14, 2019, https://www.abc.es/espana/madrid/abci-sector-guias-turisticos-exige-regule-fraude-free-tours-201904130021_noticia.html.

¹⁶⁶ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 152.

¹⁶⁷ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 147–48.

¹⁶⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 93.

¹⁶⁹ Anonymous, "Free Tours: Quality, Free and Accessible Tourism," ABC, June 12, 2019, https://www.abc.es/espana/castilla-la-mancha/toledo/ciudad/abci-free-tours-turismo-calidad-libre-y-accessible-201706121054_noticia.html.

¹⁷⁰ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours* note 20.

¹⁷¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 93.

¹⁷² Maniatis and Cortés-Ramirez, 93–94.

¹⁷³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 94.

περιηγήσεις πληρώνονται από την οργάνωση¹⁷⁴. Επίσης στην πλατφόρμα Madridonfoot, οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων χρεώνουν τους πελάτες απευθείας¹⁷⁵.

Ωστόσο μπορεί να υπάρχει μη-εργασιακή σχέση μεταξύ της πλατφόρμας και του ξεναγού¹⁷⁶. Η υπηρεσία τουριστικής πληροφόρησης ανατίθεται σε άλλες τουριστικές εταιρίες ή σε αυτοαπασχολούμενα άτομα. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει αμοιβαία αυτονομία, καθώς η πλατφόρμα (ταξιδιωτικό πρακτορείο ή επιχείρηση τουριστικής πληροφόρησης για ξεναγήσεις) αποτελεί νομική οντότητα και βρίσκεται εκτός του πεδίου εφαρμογής του εργατικού δικαίου, ενώ οι ξεναγοί δεν γίνονται υπάλληλοι αυτής της πλατφόρμας¹⁷⁷. Αυτό αποτελεί εναλλακτική προσέγγιση για την προηγούμενη περίπτωση της άμεσης σχέσης εργασιακής φύσεως μεταξύ του ξεναγού και της πλατφόρμας¹⁷⁸.

Ο χαρακτηρισμός της φύσεως της σχέσης μεταξύ του παρόχου υπηρεσιών και της πλατφόρμας, ως εργασιακή ή εμπορική, εξαρτάται από συναίνεση στους όρους που ορίζονται στο άρθρο 1.1 του Καθεστώτος των εργαζομένων που επιτρέπει την αξιολόγηση μιας σχέσης απασχόλησης. Η πρόβλεψη αναφέρει ότι ο νόμος αυτός εφαρμόζεται για τους εργαζομένους που οικειοθελώς παρέχουν τις αμειβόμενες υπηρεσίες τους εκ μέρους άλλων και μέσα στο πλαίσιο της οργάνωσης και διαχείρισης άλλου ατόμου, είτε φυσικού είτε νομικού, το οποίο καλείται εργοδότης ή επιχειρηματίας. Η εμπλεκόμενη εταιρεία κατέχει το συνταγματικό δικαίωμα στην ελευθερία ασκήσεως επιχειρηματικής δραστηριότητας, από το οποίο δικαίωμα προέρχεται η δυνατότητα να διευθύνει την παροχή εργασίας. Αυτή η δυνατότητα εκδηλώνεται στη δυνατότητα να οργανώνει την εργασία της ξενάγησης και στην άσκηση πειθαρχικής εξουσίας.¹⁷⁹

Στην Ισπανική έννομη τάξη, ισχύει ότι αν ο ξεναγός προσφέρει τις υπηρεσίες του υπό καθεστώς αυτονομίας, θα μπορούσε να είναι εξαρτημένος αυτοαπασχολούμενος εργαζόμενος (TRAD) αν λαμβάνει τουλάχιστον το 75% του εισοδήματός του μέσω της πλατφόρμας. Ο οικονομικά εξαρτημένος αυτοαπασχολούμενος εργαζόμενος είναι ένας αυτοαπασχολούμενος εργαζόμενος που επιτελεί τις οικονομικές και τις επαγγελματικές του δραστηριότητες για μία εταιρεία ή έναν πελάτη από όπου λαμβάνει τουλάχιστον το 75% του εισοδήματός του. Αυτό το είδος εργαζόμενου έγινε αποδεκτό με το Καθεστώς της Αυτοαπασχόλησης, και σχετίζεται με το φαινόμενο των αποκαλούμενων ψευδώς-αυτοαπασχολούμενων, δηλαδή αυτών που

¹⁷⁴ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 50.

¹⁷⁵ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 150.

¹⁷⁶ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 148.

¹⁷⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 94.

¹⁷⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 94.

¹⁷⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 94–95.

προσλαμβάνονται με αυτόν τον τρόπο έτσι ώστε ο εργοδότης να αποφύγει τη σύμβαση εργασίας, γλιτώνοντας την κοινωνική ασφάλιση.¹⁸⁰

Πολλές πλατφόρμες συνεργατικής οικονομίας γενικά προσπαθούν να αποφύγουν τις περισσότερες ευθύνες, ώστε να μην αναγνωριστούν ως εργοδότες και να μην υπόκεινται στην εφαρμογή της εργασιακής νομοθεσίας¹⁸¹. Η αποδόμηση της εργασιακής ή της ψευδο-εργασιακής σχέσης πραγματοποιείται μέσω της «από-επαγγελματοποίησης» της δραστηριότητας του ξεναγού¹⁸². Αυτό υποδεικνύεται από την ορολογία που χρησιμοποιείται, δηλαδή αντί για τον όρο εργαζόμενος χρησιμοποιούνται οι όροι συνεργάτες, περιπατητές (walkers), ειδήμονες (insiders), gurus ή εταίροι (associates)¹⁸³. Επίσης αντί για την λέξη τιμές χρησιμοποιούνται οι λέξεις φιλοδωρήματα και δωρεές, ενώ στο πλαίσιο αυτό, κάποιος αντί του επαγγελματισμού, προσεγγίζει τη νεολαία, το ταλέντο και τις προσωπικές επιθυμίες των ατόμων για τη δημιουργία σχέσεων και την απόκτηση εμπειριών. Τέλος, οι μελέτες συγκρίνουν τους ξεναγούς των δωρεάν περιηγήσεων με τους καλλιτέχνες του δρόμου (street artists), των οποίων οι δραστηριότητα βασίζεται στα φιλοδωρήματα¹⁸⁴.

¹⁸⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, 95–96.

¹⁸¹ Villalón, “Las Transformaciones de Las Relaciones Laborales Ante La Digitalización de La Economía,” 39.

¹⁸² Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 96.

¹⁸³ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 148.

¹⁸⁴ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, 148–49 note 23.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΣΤΙΣ ΔΩΡΕΑΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

2.1 Η ηθική και η υλική αμοιβή των ξεναγών

Οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων δεν εργάζονται για υποχρεωτική και σταθερή αμοιβή, αλλά για μία προαιρετική αμοιβή που δίνεται ως φιλοδώρημα. Το ποσό του φιλοδώρηματος εξαρτάται από το άτομο που συμμετέχει στη δωρεάν περιήγηση. Συγκεκριμένα, ο ξεναγός στην αρχή της τουριστικής πληροφόρησης εξηγεί στους συμμετέχοντες ότι θα πρέπει να πληρώσουν το πόσο που αυτοί θεωρούν ότι είναι κατάλληλο, και συνήθως αναφέρει μία ενδεικτική τιμή για το κόστος της περιήγησης σε ένα κανονικό τουριστικό πρακτορείο¹⁸⁵. Σύμφωνα με επίσημους ξεναγούς, τα άτομα που πραγματοποιούν τις δωρεάν περιηγήσεις απαιτούν φιλοδώρηματα, τα οποία δεν δηλώνουν φορολογικά¹⁸⁶. Κατά την άποψη αυτών των επίσημων ξεναγών, δεν αξίζει να δουλεύει κάποιος λαμβάνοντας μόνο κάποιο φιλοδώρημα ως αμοιβή.

Ο ξεναγός μπορεί να αναφέρει το θέμα του φιλοδώρηματος. Όμως, ο ρόλος του ξεναγού περιορίζεται σε αυτή δήλωση της απαίτησης φιλοδώρηματος προς τους συμμετέχοντες στην αρχή της περιήγησης¹⁸⁷. Αυτό σημαίνει ότι αν ένα άτομο ή μία ολόκληρη ομάδα φύγει χωρίς να δώσει φιλοδώρημα, τότε ο ξεναγός δεν μπορεί να κάνει ή να πει τίποτα¹⁸⁸. Σύμφωνα με έναν εργαζόμενο μίας τέτοια πλατφόρμας δωρεάν περιηγήσεων, η τουριστική πληροφόρηση δεν αποτελεί παραπλανητική διαφήμιση¹⁸⁹. Επίσης αναφέρει ότι η εταιρεία της πλατφόρμας αυτής λειτουργεί με βάση τα φιλοδώρηματα ή τις δωρεές, όπως στις περιπτώσεις των δωρεών σε εκκλησιές ή σε μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Από δεοντολογικής πλευράς, για την ανταμοιβή του ξεναγού, παρατηρούνται τα παρακάτω¹⁹⁰:

α. Η πρώτη ανταμοιβή του ξεναγού είναι ηθική και προέρχεται από τη συμμετοχή των χρηστών στην περιήγηση. Από την μία πλευρά η συμμετοχή τους στην ομάδα ξενάγησης μπορεί να προκύψει από επιλογή μετά από σύγκριση των ξεναγήσεων που προσφέρονται από διαφορετικές εταιρείες. Από την άλλη πλευρά, η πραγματοποίηση της συμμετοχής αποδεικνύει τον

¹⁸⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 97.

¹⁸⁶ Porras, "Free Tours, the Airbnb of Sightseeing, Challenge the Official Guide."

¹⁸⁷ Mar Villalba, "Are the Free Tours for Responsible Travelers?," n.d., <https://www.miruta.es/free-tour-visitas-guiadas-gratis/>.

¹⁸⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 97.

¹⁸⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 97.

¹⁹⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 97–98.

ρόλο του ξεναγού. Αντιθέτως σε μία κλασική ξενάγηση, οι συμμετέχοντες είναι πελάτες, οπότε πληρώνουν εκ των προτέρων, ανεξαρτήτως αν τους αρέσει η υπηρεσία που τους προσφέρεται ή όχι¹⁹¹.

β. Η δεύτερη ανταμοιβή των ατόμων που επιτελούν τις δωρεάν ξεναγήσεις είναι υλική και αποτελεί το φιλοδώρημα, δεδομένου ότι γενικά η παροχή υπηρεσιών αποτελεί μία κοινωνικό-οικονομική αναγκαιότητα και δεν είναι ούτε παράνομη ούτε ανήθικη¹⁹². Ένας ξεναγός δήλωσε στους τουρίστες πριν ξεκινήσει η περιήγηση, ότι αυτό που θα του πρόσφεραν στο τέλος της περιήγησης δεν ήταν απλά ένα φιλοδώρημα, αλλά μέρος του μισθού του¹⁹³. Αυτό ισχύει για τις εργασιακές σχέσεις του ιδιωτικού τομέα και ειδικά στον τομέα του τουρισμού, όπως για παράδειγμα, στην Ελλάδα που γενικά είναι αρκετά συχνή η προσφορά φιλοδωρήματος στον τομέα των επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό (π.χ. καφέ, εστιατόρια)¹⁹⁴.

Στην Ισπανία, από νομική πλευράς, μερικοί θεωρούν ότι οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν πραγματική επαγγελματική δραστηριότητα που επιτελείται από εταιρείες ξενάγησης ή ξεναγούς που δουλεύουν για κάποιο χρηματικό πόσο¹⁹⁵. Αυτό σημαίνει ότι θα ήταν αναγκαίο για τον ξεναγό να δώσει ένα τιμολόγιο ή δελτίο που θα αποτελούσε καταγραφή της πληρωμής που έγινε προς αυτόν, και ειδικά δεδομένου ότι αυτή η απαίτηση για την παροχή τιμολογίου επιβάλλεται από τις τουριστικές νομοθεσίες σε περίπτωση που απαιτείται άδεια για την άσκηση του επαγγέλματος του ξεναγού¹⁹⁶. Από φορολογικής άποψης, τα φιλοδωρήματα θεωρούνται ως εισόδημα προερχόμενο από οικονομική δραστηριότητα, οπότε πρέπει να δηλώνονται ως Φόρος επί της Απόδοσης των Φυσικών Προσώπων (Tax on the Restoration of Individuals, IRPF) που αναφέρει η Γενική Διεύθυνση Φορολογίας¹⁹⁷.

Ο χαρακτηρισμός του φιλοδωρήματος ως εισόδημα και η φορολόγησή τους σχετίζεται με το εργασιακό καθεστώς του ξεναγού. Αν ο ξεναγός δουλεύει ανεξάρτητα, δηλαδή αν καθημερινά εξασκεί οικονομική ή επαγγελματική δραστηριότητα με σκοπό το κέρδος, άμεσα, προσωπικά, για δικό του λογαριασμό και χωρίς να διευθύνεται από άλλα άτομα, τότε σύμφωνα με το άρθρο 1 του Νόμου 20/2007 του Ιουλίου 2007 (Καθεστώς Αυτοαπασχολούμενων) θεωρείται αυτοαπασχολούμενος εργαζόμενος, και ως εκ τούτου ο ξεναγός έχει την υποχρέωση να

¹⁹¹ Anonymous, "Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs."

¹⁹² Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 98.

¹⁹³ Alvarez, "El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamentación El Fraude de Los 'Free Tours.'"

¹⁹⁴ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 98.

¹⁹⁵ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 166.

¹⁹⁶ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 98.

¹⁹⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 98.

εγγράφεται στο Ειδικό Καθεστώς για τους Αυτοαπασχολούμενους Εργαζόμενους (Special Regime for Self-employed Workers, RETAS)¹⁹⁸. Τα φιλοδωρήματα που λαμβάνονται από αυτά τα άτομα, αν και θεωρούνται ως πηγή εισοδήματος από πελάτες, δεν έχουν άμεση επίδραση στην εισφορά φόρων, καθώς στο RETAS η εισφορά φόρων δεν βασίζεται στο εισόδημα αλλά ο εργαζόμενος επιλέγει μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης βάσης εισοδήματος¹⁹⁹. Αν ο ξεναγός προσφέρει υπηρεσίες εκ μέρους και υπό τον έλεγχο μιας τουριστικής εταιρείας, η σχέση αυτή θα χαρακτηριζόταν ως σχέση απασχόλησης και η εταιρεία θα έπρεπε να πληρώνει τους μισθούς που θα προβλέπονταν στην αντίστοιχη συλλογική σύμβαση, με τα φιλοδωρήματα από τους πελάτες να προστίθενται στους μισθούς²⁰⁰.

Τα φιλοδωρήματα, από νομικής άποψης, θεωρούνται δωρεά από τους πελάτες προς τον υπάλληλο για την υπηρεσία που έλαβαν οι πελάτες, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα που αφορά την πράξη της δωρεάς. Το άρθρο 618 του Αστικού Κώδικα αναφέρει ότι η δωρεά είναι μία πράξη γενναιοδωρίας κατά την οποία ένα άτομο διαθέτει κάτι ελεύθερα υπέρ κάποιου άλλου ατόμου, που το δέχεται. Ειδικά, το άρθρο 619 είναι η πρόβλεψη που μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση των φιλοδωρημάτων στο πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων, καθώς διευκρινίζει ότι τα φιλοδωρήματα είναι μία δωρεά που γίνεται σε ένα άτομο για τα προσόντα του ή τις υπηρεσίες που διατίθενται στον δωρητή, εφόσον δεν συνεπάγονται υποχρεωτικές οφειλές, ή για αυτήν την δωρεά επιβάλλεται χαμηλότερος φόρος στους λήπτες της δωρεάς σε σχέση με την αξία της δωρεάς.²⁰¹

Όταν τα φιλοδωρήματα δίνονται στους ξεναγούς που προσφέρουν τις υπηρεσίες ως υπάλληλοι, τότε δεν αποτελούν μισθό, καθώς δεν προέρχονται από την απασχόληση²⁰² που έχει καθιερωθεί από το Τέταρτο τμήμα του Ανώτατου Δικαστηρίου. Οπότε δεν περιλαμβάνονται στις βάσεις εισφοράς²⁰³. Στις περιπτώσεις που τα φιλοδωρήματα δίνονται άμεσα από τους πελάτες στους υπαλλήλους, όπως γίνεται στις δωρεάν περιηγήσεις, δεν χρειάζεται να περιληφθούν στην μισθοδοσία, αλλά συνιστάται να περιληφθούν, λόγω της απαίτησης να παρακρατεί ο εργοδότης τον ειδικό φόρο (IRPF)²⁰⁴.

Η παρέμβαση των δύο νομικών κλάδων του εργασιακού και του οικονομικού θα μπορούσε

¹⁹⁸ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 166.

¹⁹⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 99.

²⁰⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*.

²⁰¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, 99.

²⁰² Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 166–67 note 67.

²⁰³ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 99.

²⁰⁴ Maniatis and Cortés-Ramírez, 99.

να συνδυαστεί και με το εμπορικό δίκαιο, και ειδικότερα στην υπο-περιοχή που αφορά την ηθική της διεξαγωγής εμπορικών δραστηριοτήτων ως προς τους ανταγωνιστές²⁰⁵. Στο άρθρο 15 του Νόμου 3/1991 της 10^{ης} Ιανουαρίου που σχετίζεται με τον αθέμιτο ανταγωνισμό, αναφέρει ότι η πρακτική του αθέμιτου ανταγωνισμού έχει την μορφή της επικράτησης στην αγορά ενός ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που έχει αποκτηθεί μέσω παράβασης των νόμων²⁰⁶. Ωστόσο θα πρέπει να αποδειχθεί ότι το πλεονέκτημα που έχει αποκτηθεί παράνομα είναι σημαντικό, κάτι που συμβαίνει όταν αποκτάται ένα αντικειμενικό πλεονέκτημα ως αποτέλεσμα της εξοικονόμησης δαπανών, προερχόμενη από την παράβαση των εργασιακών και φορολογικών κανονισμών²⁰⁷. Για παράδειγμα, πλεονέκτημα θα ήταν η δυνατότητα ορισμού επιλογής χαμηλότερων τιμών στις προσφερόμενες αμειβόμενες περιηγήσεις. Το άρθρο 15.1, σύμφωνα με το Ανώτατο Δικαστήριο, προστατεύει την ισότητα των ανταγωνιστών που θα πρέπει να ενεργούν υπό ίσους όρους και όχι με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που έχουν αποκτηθεί από παράβαση των νομικών κανονισμών, σε σχέση με εκείνους τους ανταγωνιστές που όντως σέβονται αυτούς τους κανονισμούς²⁰⁸.

Για τα φιλοδωρήματα προκύπτει το θέμα που σχετίζεται με τη φορολόγηση. Αν το εισόδημα που προέρχεται από φιλοδωρήματα δεν δηλώνεται φορολογικά, έχει ως αποτέλεσμα άλλη μία περίπτωση της παραοικονομίας²⁰⁹. Ωστόσο τα φιλοδωρήματα δεν είναι κρυμμένα αλλά διαφημίζονται μέσω των ψηφιακών πλατφορμών, γεγονός που αποτελεί ένα παράδοξο φαινόμενο²¹⁰. Οι δημόσιες αυτές πληροφορίες για φιλοδωρήματα θα πρέπει να διευκολύνουν τον έλεγχο που διεξάγεται από τις εμπλεκόμενες αρχές, όπως η εφορία²¹¹.

Για τον έλεγχο της εφαρμογής των διοικητικών κανονισμών είναι απαραίτητη η επικοινωνία μεταξύ των διοικήσεων, όπως αυτή που προβλέφθηκε στο άρθρο 53 του Νόμου στην Extremadura²¹². Το άρθρο αυτό αναφέρει ότι ο φορέας που διευθύνει το Γενικό Μητρώο των εταιρειών και των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Extremadura, θα πρέπει να ενημερώνει τις φορολογικές αρχές, τα δημαρχεία και τα μητρώα ιδιοκτησίας για τις καταχωρήσεις παρόχων τουριστικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων, έτσι ώστε αυτές οι υπηρεσίες να

²⁰⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, 100.

²⁰⁶ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 167 note 68.

²⁰⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 100.

²⁰⁸ SSTS38/2011 of 16 February 2011, 304/217 of 17 May 2017

²⁰⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 100.

²¹⁰ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 167.

²¹¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 100.

²¹² Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 168.

πραγματοποιούν σωστούς αστικούς, εδαφικούς, περιβαλλοντικούς και φορολογικούς ελέγχους.

2.2 Τα κίνητρα των συμμετεχόντων στις δωρεάν περιηγήσεις

Η σχέση μεταξύ του ξεναγού και του συμμετέχοντα χαρακτηρίζεται από την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων²¹³. Στο πλαίσιο αυτών των σχέσεων του αστικού δικαίου, επισημαίνεται έντονα το κλασικό φαινόμενο της προσωπικής βούλησης, όπως φαίνεται στο θέμα προαιρετικής πληρωμής²¹⁴. Η κοινωνική πραγματικότητα υποδηλώνει ότι υπάρχει μεγαλύτερη πολυπλοκότητα στη σχέση μεταξύ ξεναγών και συμμετεχόντων, γεγονός που υποδεικνύει ότι υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις στην ερμηνεία του «free» στον όρο «free tour» που αντιστοιχεί στον όρο «δωρεάν περιήγηση»: η λέξη «free» σημαίνει να είναι ελεύθερη, οπότε μία προσέγγιση αποτελεί ότι δωρεάν περιήγηση είναι ελεύθερη υπό την έννοια ότι κάθε συμμετέχων είναι ελεύθερος να πληρώσει όσο θέλει²¹⁵. Δηλαδή σημαίνει ότι η περιήγηση δεν είναι δωρεάν, αλλά περιήγηση για την οποία πληρώνεις όσο θες. Σύμφωνα με έναν ξεναγό η δωρεάν περιήγηση θα πρέπει να καλείται «περιήγηση ελεύθερης συνδρομής»²¹⁶.

Σε μία περίπτωση, ένας τουρίστας από την Πράγα περιγράφει την άσχημη εμπειρία δωρεάν περιήγησης στην Ισπανία, η οποία έγινε στα αγγλικά²¹⁷. Χαρακτηριστικά αναφέρει, ότι εξαιτίας του γεγονότος ότι η ξεναγός αναφερόταν στα φιλοδωρήματα επίμονα, πολλοί έφυγαν στα μισά της περιήγησης, ενώ άλλοι δεν έδωσαν καθόλου φιλοδώρημα τελικά. Όπως αναφέρει, στο τέλος η ενόχληση της ξεναγού ήταν εμφανής. Αυτό έκανε τον τουρίστα να αναρωτηθεί αν υπάρχει τελικά ελευθερία ως προς την προσφορά ή τη μη προσφορά φιλοδώρηματος, ή αν κάποιος χαρακτηρίζεται ως «κακός ταξιδιώτης» αν δεν δώσει φιλοδώρημα. Έτσι συμμετείχε σε άλλη μία περιήγηση στα ισπανικά, για την οποία πλήρωσε σταθερό ποσοστό, και παρατήρησε τι διαφορά υπήρξε σε αυτή τη περίπτωση, χωρίς να δώσει φιλοδώρημα, σε σχέση με άλλους που έδωσαν. Επισημάνε ότι η αμειβόμενη περιήγηση δεν ήταν πάντα καλύτερη από τη δωρεάν περιήγηση.

Η περιήγηση με διερμηνέα, όπως στην περίπτωση της δωρεάν περιήγησης, προσφέρει την ευκαιρία να διευκολυνθεί η μάθηση και να εκτιμηθεί περισσότερο το αστικό τοπίο, και ακόμα

²¹³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 101.

²¹⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 101.

²¹⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 101.

²¹⁶ Alvarez, “El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamentación El Fraude de Los ‘Free Tours.’”

²¹⁷ Bo, “The Free Tours in Prague: My Naked Experience,” ElMundoOk, n.d., <https://elmundook.com/free-tours-en-praga-experiencia/>.

μπορεί να ενισχύσει τις εμπειρίες του επισκέπτη σε αυτό το μέρος²¹⁸.

Η προαιρετική αμοιβή με φιλοδωρήματα λειτουργεί προς όφελος των συμμετεχόντων στις δωρεάν περιηγήσεις. Τα φιλοδωρήματα έμμεσα έχουν χαρακτήρα κοινωνικής δικαιοσύνης, καθώς τα άτομα που λαμβάνουν υπηρεσίες όπως οι δωρεάν περιηγήσεις, μπορούν να ορίσουν το ποσό που θέλουν να προσφέρουν σύμφωνα με την οικονομική του δυνατότητα²¹⁹. Ωστόσο σε κάθε περίπτωση, η ελεύθερη φύση τέτοιων δραστηριοτήτων μπορεί να επιβάλλει έμμεσους φόρους που δεν συνάδει με την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης²²⁰. Αυτό ειδικά ισχύει για ξένους επισκέπτες που δεν υπόκεινται σε φόρους στο προορισμό που επισκέπτονται, και παρατηρείτε ότι, όπως οι καταναλωτές απαλλάσσονται από τους φόρους, και οι παροχείς υπηρεσιών αποφεύγουν να πληρώνουν φόρους για το εισόδημά τους, που προκύπτει από αυτήν τη δραστηριότητα²²¹. Γενικά, υπάρχει η ιδέα ότι οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων δεν επιβάλλουν χρεώσεις για την υπηρεσία που προσφέρουν, έτσι δεν δίνουν τιμολόγιο και ως εκ τούτου δεν υπάρχουν φόροι που θα πρέπει να πληρώσουν²²². Η εταιρεία της Guru Walk ενθαρρύνει τους υπαλλήλους της να δηλώνουν το εισόδημα τους στις οικονομικές δημόσιες υπηρεσίες, έτσι ώστε να υπόκεινται σε φορολόγηση²²³. Όμως η δήλωση αυτή εξαρτάται αποκλειστικά από τους ξεναγούς αυτούς δημιουργώντας ένα φαινόμενο μαύρης αγοράς, αλλά αν οι επίσημοι ξεναγοί επικρίνουν το φαινόμενο αυτό, δεν πρέπει να παραβλέπετε το γεγονός ότι οι επισκέπτες έχουν το δικαίωμα της οικονομικής ζωής και πλεονεκτικής κατανάλωσης²²⁴.

Οι τουρίστες έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν νέες πόλεις με οικονομικό τρόπο, καθώς μπορούν να εξοικονομήσουν οικονομήσουν πόρους ως προς²²⁵:

1. **Την τουριστική πληροφόρηση:** οι τουρίστες συμμετέχουν σε ξεναγήσεις και τις απολαμβάνουν δωρεάν. Η δημοτικότητα των δωρεάν περιηγήσεων βασίζεται και σε παράγοντες όπως το γεγονός ότι οι τουρίστες λαμβάνουν όλο και περισσότερο υπόψη τον παράγοντα της τιμής²²⁶. Όπως αναφέρει ένας εργαζόμενος μίας πλατφόρμας δωρεάν περιηγήσεων, οι περιηγήσεις προσφέρονται περισσότερο για επισκέπτες που επιζητούν

²¹⁸ María del Pilar Leal Londoño and F. Xavier Medina, “Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona,” *Cuadernos de Turismo*, no. 41 (May 2018): 324–25, <https://doi.org/10.6018/turismo.41.327051>.

²¹⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 102.

²²⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 102.

²²¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 102.

²²² Hernández, “Guerra Contra El Airbnb Español de Los Guías Turísticos: ‘Es Indignante, Se Debe Regular.’”

²²³ Maria Athanasiou, “Guides - Masters of Themselves,” I Kathimerini, February 18, 2020, <https://www.kathimerini.gr/1065408/article/epikairothta/ellada/zenagoi---afentika-toy-eaytoy-toys>.

²²⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 102.

²²⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 102–3.

²²⁶ Canalís, “Los polémicos ‘free tours’ se extienden por toda España | Economía.”

χαμηλότερο κόστος, που δεν θα πλήρωναν ποτέ για ξεναγήσεις από επίσημους ξεναγούς λόγω της υψηλής τιμής αυτών των ξεναγήσεων²²⁷. Οπότε, οι δωρεάν περιηγήσεις δεν αποτελούν άμεση ανταγωνιστική δραστηριότητα για τους επίσημους ξεναγούς. Οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν διευκόλυνση για τους τουρίστες, καθώς δεν απαιτούνται κρατήσεις και έτσι είναι πιο εύκολο να συμμετάσχει κάποιος ενδιαφερόμενος, ενώ σε κάποιους προορισμούς, οι ξεναγοί δεν επιτρέπουν την εκ των υστέρων συμμετοχή των ατόμων σε μία ομάδα ξεναγήσεις, αλλά δουλεύουν με ήδη δημιουργημένες ομάδες ή με ιδιωτικές περιηγήσεις²²⁸. Οι ιδιωτικές περιηγήσεις δεν είναι οικονομικά ωφέλιμες²²⁹.

2. **Μελλοντικά οικονομικά οφέλη²³⁰**: οι συμμετέχοντες μπορούν να μειώσουν τον προϋπολογισμό τους σε ένα ταξίδι, μέσω των υποδείξεων, που γίνονται από τους ξεναγούς για τις επόμενες πιθανές δραστηριότητες κατανάλωσης στο προορισμό. Οι ξεναγήσεις είναι σημαντικές για τους επισκέπτες, αν πραγματοποιηθούν τις πρώτες ημέρες της αφίξεώς τους, καθώς θα έχουν την ευκαιρία να εκμεταλλευτούν εγκαίρως τις ευκαιρίες που έχουν προταθεί από τον ξεναγό. Αν ο ξεναγός προσανατολίζει τους τουρίστες σε πιο οικονομικές επιλογές, θα ήταν πιο δίκαιο εκ μέρους των τουριστών να προσφέρουν φιλοδώρημα στον ξεναγό.

2.3 Το ζήτημα του ποσού του φιλοδώρηματος

Το φιλοδώρημα μπορεί να ξεκινά από 5.00 δολάρια (USD), ενώ στο πεδίο του προσιτού τουρισμού, τα φιλοδώρηματα μπορεί να είναι καλύτερα, καθώς ο προσιτός τουρισμός αποτελεί ένα εξειδικευμένο είδος τουρισμού²³¹. Ωστόσο, κάποια δεδομένα αναφέρουν ότι τα φιλοδώρηματα κυμαίνονται συνήθως μεταξύ των πέντε και δύο ευρώ ή και περισσότερο, ανά άτομο ή ζευγάρι, ανάλογα με την εθνικότητα των τουριστών²³². Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στη Βαρκελώνη, κατά την οποία έγιναν συζητήσεις με ξεναγούς, οι Νότιο Αμερικάνοι και οι Αυστραλοί τουρίστες είναι οι πιο γενναιόδωροι ως προς το φιλοδώρημα. Η νοοτροπία του φιλοδώρηματος σε αυτές τις χώρες θεωρείται παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει την

²²⁷ Villalba, "Are the Free Tours for Responsible Travelers?"

²²⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 103.

²²⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, 103.

²³⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, 103.

²³¹ Ana María Lindsay, "Free Tours or the Art of Increasing Your Income in an Original Way," *Entorno Turístico*, n.d., <https://www.entornoturistico.com/free-tours-o-el-arte-de-incrementar-tus-ingresos-de-forma-original/>.

²³² Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 334.

αίσθηση της ικανοποίησης από τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τους ξεναγούς²³³. Σε αυτήν την έρευνα, αναφέρονται δύο εταιρίες ονομαζόμενες Α και Β²³⁴. Οι ξεναγοί που δουλεύουν με αυτές είναι κυρίως αυτοαπασχολούμενοι. Σύμφωνα με ανεπίσημες συζητήσεις που έγιναν με τρεις ξεναγούς, οι ξεναγοί θα πρέπει να δίνουν στις εταιρείες ή στους οργανισμούς ένα ελάχιστο ποσό, δηλαδή ένα είδος προμήθειας για κάθε άτομο που ξεναγούν σε μία δωρεάν περιήγηση. Το ελάχιστο ποσό κυμαίνεται από δύο έως πέντε ευρώ ανά άτομο. Εκτιμάται ότι αυτοί οι όροι σύμβασης μεταξύ των εταιρειών και των ξεναγών, μπορούν να βοηθήσουν τις εταιρείες να εξοικονομήσουν χρήματα, και ως εκ τούτου να αυξήσουν τα έσοδά τους²³⁵.

Γενικά υπάρχουν πολλών ειδών προσεγγίσεις ως προς το φιλοδώρημα. Υπάρχουν για παράδειγμα πολλοί που δεν αφήνουν καθόλου φιλοδώρημα και άλλοι που αφήνουν πενήντα ευρώ²³⁶. Εκτιμάται ότι το μέσο φιλοδώρημα που θεωρείται κανονικό είναι περίπου δέκα με δεκαπέντε ευρώ²³⁷. Οι ξεναγοί ίσως θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τα περισσότερα φιλοδώρηματα, δεδομένου ότι εφαρμόζεται όροι σύμβασης όπως αυτοί που αναφέρονται στην έρευνα της Βαρκελώνης²³⁸.

Σε κάθε περίπτωση, στο σύστημα των δωρεάν περιηγήσεων, τα άτομα κάνουν τη διαδρομή και αξιολογούν τη δουλειά του ξεναγού και τον πληρώνουν ανάλογα με την ποιότητα της ξενάγησης²³⁹. Το γεγονός ότι η αμοιβή του ξεναγού είναι εντελώς προαιρετική από νομικής πλευράς, υποδηλώνει ότι ολόκληρη προσέγγιση της οικονομικής σχέσης μεταξύ τουριστών και ξεναγού χάνει τον νομικό χαρακτήρα της²⁴⁰. Για παράδειγμα, οι συμμετέχοντες στις δωρεάν περιηγήσεις γνωρίζουν ότι στο τέλος θα πρέπει να πληρώσουν, αλλά μερικές φορές, κάποιοι συμμετέχοντες φεύγουν από την περιήγηση κατά τη διάρκειά της, για να αποφύγουν την προσφορά φιλοδώρηματος²⁴¹. Η πηγή αναφέρει ότι αυτή η πρακτική χαρακτηρίζεται ως ανεύθυνη από δεοντολογικής άποψης, και όχι από νομικής άποψης.

Οι εταιρείες των δωρεάν περιηγήσεων δεν έχουν φέρει κάποια σημαντική καινοτομία, από εννοιολογικής άποψης²⁴². Αυτό ισχύει για δύο κύριες πλευρές των δωρεάν περιηγήσεων²⁴³.

²³³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 103.

²³⁴ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 336.

²³⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 104.

²³⁶ Anonymous, "Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs."

²³⁷ García Ortiz, "Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros."

²³⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 104.

²³⁹ Anonymous, "Free Tours: Quality, Free and Accessible Tourism."

²⁴⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 104.

²⁴¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 104.

²⁴² Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 333.

²⁴³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 104.

Πρώτον, οι εταιρείες που εμπλέκονται ακολουθούν ένα γεωγραφικό μοτίβο, κοινό με αυτό τον κλασικών εταιρειών περιηγήσεων, το οποίο γεωγραφικό μοτίβο περιορίζεται στην εξερεύνηση των τουριστικών πόρων του κέντρου της πόλης. Ωστόσο, η Guru Walk δηλώνει ότι στις δωρεάν περιηγήσεις στην Αθήνα, οι ανεπίσημοι ξεναγοί πραγματοποιούν εναλλακτικές περιηγήσεις σε γειτονιές που δεν θεωρούνται περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος²⁴⁴. Δεύτερον, οι δωρεάν περιηγήσεις ακολουθούν κανονικές διαδρομές περίπου δύο ωρών, χωρίς να διερευνώνται άλλες μέθοδοι παρουσίασης της διαδρομής στους τουρίστες²⁴⁵. Αυτές οι πρακτικές των δωρεάν περιηγήσεων θα μπορούσαν να εξηγηθούν ως επιχειρηματικές πρακτικές, οι οποίες συμβάλλουν στη μείωση της αβεβαιότητας²⁴⁶. Ως εκ τούτου η συμπεριφορά της εταιρείας καθοδηγείται και περιορίζεται από αυτές τις πρακτικές.

Τέλος, φαίνεται ότι το ποσό του κέρδους των δωρεάν περιηγήσεων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως η διάρκεια της περιήγησης, η συμμετοχή του ξεναγού, η ποιότητα των περιηγήσεων και επίσης και η οικονομική κατάσταση των συμμετεχόντων.

2.4 Τα οφέλη των δωρεάν περιηγήσεων

Η ανταμοιβή του ξεναγού θα μπορούσε να προκύψει από νέα συμμετοχή του επισκέπτη σε περιηγήσεις, ως ένδειξη ότι έμεινε ικανοποιημένος με την ποιότητα της πρώτης δωρεάν περιήγησης στην οποία συμμετείχε²⁴⁷. Ακόμα, μπορεί ο συμμετέχων να λάβει μέρος σε άλλα προγράμματα της εταιρείας με την οποία συνεργάστηκε. Για παράδειγμα, όπως αναφέρει η εταιρεία Civitatis, αυτοί που συμμετέχουν σε μία δωρεάν περιήγηση, έχουν τάση να συμμετέχουν σε περισσότερες περιηγήσεις και δραστηριότητες στους προορισμούς, και γενικά αποκτούν περισσότερες θετικές εμπειρίες από την πόλη που επισκέπτονται²⁴⁸. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι αν και οι ξεναγοί στις δωρεάν περιηγήσεις μπορεί να είναι αυτόνομοι, πίσω από τις δωρεάν περιηγήσεις, υπάρχουν εταιρείες που οργανώνουν τις δικές τους διαφημιστικές εκστρατείες²⁴⁹. Προκύπτει έτσι ότι οι δωρεάν περιηγήσεις είναι ένας τρόπος για τις εταιρείες να επικοινωνήσουν με τους τουρίστες και να τους ενημερώσουν για τον κατάλογο των αμειβόμενων προϊόντων που προσφέρονται²⁵⁰. Σύμφωνα με την έρευνα της Βαρκελώνης που

²⁴⁴ Athanasiou, "Guides - Masters of Themselves."

²⁴⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 105.

²⁴⁶ Maniatis and Cortés-Ramírez, 105.

²⁴⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 106.

²⁴⁸ Civitatis.com, "Free Tours, a Global Trend Taking Root in Latin America."

²⁴⁹ Canalís, "Los polémicos 'free tours' se extienden por toda España | Economía."

²⁵⁰ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 336.

αναφέρθηκε προηγουμένως, σε μία ομάδα δωρεάν περιήγησης της εταιρείας Α, τα 7 από τα 25 άτομα της ομάδας πραγματοποίησαν και αμειβόμενες περιηγήσεις. Το παραπάνω γεγονός προσφέρει κάποια ικανοποίηση στους καταναλωτές σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρονται σε δωρεάν περιηγήσεις²⁵¹. Αυτό αναδεικνύεται και από ανεπίσημες συζητήσεις με τουρίστες. Για παράδειγμα, μία τουρίστρια αναφέρει ότι έχει κάνει πέντε δωρεάν περιηγήσεις στην Ευρώπη με την ίδια εταιρεία, καθώς οι ξεναγοί είναι πολύ καλοί επαγγελματίες και δεν υπάρχει διαφορά σε σχέση με την αμειβόμενη περιήγηση²⁵². Επίσης, η τουρίστρια αναφέρει ότι οι δωρεάν περιηγήσεις είναι πολύ καλύτερες.

Οι ξεναγοί μπορούν να βλέπουν τις δωρεάν περιηγήσεις ως ένα μέσο που θα τους οδηγήσει σε περισσότερες ευκαιρίες κέρδους. Οι ξεναγοί μπορεί μερικές φορές να νιώθουν ότι δεν αμείβονται όσο θα έπρεπε, σε σχέση, για παράδειγμα, με την αμοιβή που θα λάμβαναν για κανονικές περιηγήσεις, στις οποίες μερικές φορές τα φιλοδωρήματα μπορούν να προστίθενται στο λαμβανόμενο μισθό²⁵³. Ωστόσο, παρά αυτήν την αίσθηση, οι ξεναγοί θεωρούν ότι οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν μία επένδυση με σκοπό να προσελκύσουν πελάτες, οι οποίοι θα μπορούσε να επιστρέψουν για μελλοντικές αμειβόμενες περιηγήσεις, για τις οποίες λαμβάνουν προμήθειες, ή μερικές φορές τις οποίες οι ίδιοι επιτελούν²⁵⁴.

Παρατηρούμε ότι τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά, οι δωρεάν περιηγήσεις είναι μία πρακτική που ικανοποιεί τους τουρίστες. Ακόμα, οι ξεναγοί και οι εταιρείες δωρεάν περιηγήσεων μπορούν να επωφεληθούν όχι μόνο άμεσα, αλλά και έμμεσα, καθώς οι δωρεάν περιηγήσεις μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως ένα μέσο προώθησης πιο κερδοφόρων υπηρεσιών.

2.5 Τα κίνητρα των ξεναγών για τις δωρεάν περιηγήσεις

Υπάρχουν ποικίλοι λόγοι συμμετοχής ενός ξεναγού στην αγορά των δωρεάν περιηγήσεων. Αρχικά, το επάγγελμα των επίσημων ξεναγών είναι γενικά δύσκολο, και ειδικά ακόμα δυσκολότερο σε χώρες με ανταγωνιστικό τουρισμό όπως η Ισπανία²⁵⁵, όπου το επίπεδο της ανεργίας είναι πολύ υψηλό, ενώ υπάρχουν και αρκετές δυσκολίες σχετικές με την εκπαίδευση των ξεναγών και τις απαιτήσεις της αγοράς. Εκτός από τον ανταγωνισμό, ένας άλλος λόγος είναι το γεγονός ότι η δωρεάν περιήγηση είναι μία νέα και πρωτότυπη εμπειρία, η οποία παρουσιάζεται

²⁵¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 106.

²⁵² Maniatis and Cortés-Ramirez, 106.

²⁵³ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 336.

²⁵⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 106.

²⁵⁵ Anonymous, "Free Tours: Quality, Free and Accessible Tourism."

ως μία πρόκληση²⁵⁶. Για παράδειγμα, οι ξεναγοί, και ιδιαίτερα αυτοί που βρίσκονται εκτός της κρίσιμης περιόδου τουρισμού (άνοιξη, καλοκαίρι) έχουν την δυνατότητα να εγγραφούν σε αυτό το σύγχρονο σύστημα περιηγήσεων, μετά από πληρωμή κάποιου χρηματικού ποσού ως προμήθειας και να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους παγκοσμίως²⁵⁷.

Οι δωρεάν περιηγήσεις προσφέρουν ευκαιρίες εργασίας σε έμπειρους και σε αρχάριους ξεναγούς με πολλαπλά οφέλη. Μερικές φορές, οι επαγγελματίες ξεναγοί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε δωρεάν περιηγήσεις, επειδή είναι άνεργοι²⁵⁸. Ως εκ τούτου, πολλά άτομα που δουλεύουν σε αυτές τις περιηγήσεις είναι επίσημοι ξεναγοί που βλέπουν την πλατφόρμα των δωρεάν περιηγήσεων ως μία καλή αφετηρία για να ξεκινήσουν να δουλεύουν, ενώ αν κάποιος έχει μόλις λάβει την πιστοποίησή του ως ξεναγός, οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν μία καλή ευκαιρία για να αποκτήσει εμπειρία²⁵⁹. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, οι νέοι του επαγγέλματος πληρώνονται για να μάθουν²⁶⁰, και προσπαθούν ταυτόχρονα να αποκτήσουν επαγγελματική εμπειρία.

Γενικά η τουριστική πληροφόρηση είναι ένα εργαλείο το οποίο εκτιμούν πολύ οι εμπλεκόμενοι ξεναγοί, καθώς τους επιτρέπει να συνεχίζουν να μαθαίνουν την τέχνη της ξενάγησης και να βελτιώνονται²⁶¹. Σε περιπτώσεις που κάποιος συμμετέχων δεν δίνει φιλοδώρημα, ο ξεναγός θα πρέπει να ρωτήσει σημαντικές ερωτήσεις όπως τι έκανε λάθος, αν αυτό είναι το πρόβλημα. Επίσης θα πρέπει να ρωτήσουν τι τύπου ατόμου είναι ο συμμετέχων, διότι, για παράδειγμα, στην περίπτωση των δωρεάν περιηγήσεων που προσφέρονται από την εταιρεία Cuéntame Toledo, συμμετέχουν πολλοί σπουδαστές, πολυμελείς οικογένειες με λίγους οικονομικούς πόρους, ξεναγοί που διαμορφώνουν τον επαγγελματικό τους χαρακτήρα, οι οποίοι αν έπρεπε να πληρώσουν το ποσό που αξίζει η περιήγηση, δεν θα είχαν καν την πρόθεση να συμμετέχουν²⁶². Δεν αποτελεί σύμπτωση το γεγονός ότι οι δωρεάν περιηγήσεις είναι πολύ δημοφιλείς στα νεαρά άτομα τα οποία θέλουν να μάθουν πληροφορίες για τον προορισμό σε χαμηλό κόστος²⁶³. Επίσης, εκτός από νεαρά άτομα που συμμετέχουν στις δωρεάν περιηγήσεις, υπάρχουν και πολλοί ξεναγοί νέοι σε ηλικία, σε σχέση τουλάχιστον με τους αντίστοιχους ξεναγούς των αμειβόμενων περιηγήσεων στην Ισπανία, οι οποίοι μπορεί να είναι μεγαλύτεροι σε ηλικία επειδή οι

²⁵⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 107.

²⁵⁷ Lindsay, "Free Tours or the Art of Increasing Your Income in an Original Way."

²⁵⁸ Villalba, "Are the Free Tours for Responsible Travelers?"

²⁵⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 107.

²⁶⁰ Lindsay, "Free Tours or the Art of Increasing Your Income in an Original Way."

²⁶¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 107.

²⁶² Maniatis and Cortés-Ramirez, 107.

²⁶³ Lindsay, "Free Tours or the Art of Increasing Your Income in an Original Way."

Αυτόνομες Κοινότητες καθυστερούν στην διεξαγωγή εξετάσεων²⁶⁴.

Η εταιρείες περιηγήσεων με τα πόδια προσφέρουν επαγγελματικές περιηγήσεις που πραγματοποιούνται με τα πόδια, κάτι που δηλώνουν, για παράδειγμα, στις ιστοσελίδες τους²⁶⁵. Ακόμα, οι εταιρείες που αναφέρονται στην έρευνα της Βαρκελώνης, για να επιτύχουν τον επαγγελματισμό στις δραστηριότητες που επιτελούν, έχουν αναπτύξει μία αυστηρή διαδικασία προσωπικής επιλογής της ομάδας των ξεναγών τους²⁶⁶. Με βάση τις εργασίες του τομέα που επιτελούνται, αφού έχει επιλεγεί ο ξεναγός μέσω συνεντεύξεων, γίνεται καταγραφή της παρουσίας που κάνει και της προετοιμασίας του, κατά το διάστημα περίπου 2 μηνών. Αυτές οι παράμετροι της διαδικασίας θεωρούνται απαραίτητες για την παροχή των περιηγήσεων σε γλώσσες διαφορετικές από τη μητρική γλώσσα. Για παράδειγμα, κατά την διάρκεια της πρώτης περιήγησης με τα πόδια ενός ξεναγού στη Βαρκελώνη της εταιρείας Β (που αναφέρεται στην έρευνα της Βαρκελώνης), οι ιδιοκτήτες της εταιρείας έκαναν αξιολόγηση της επίδοσης του ξεναγού επιτόπου, κρατώντας σημειώσεις και παρέχοντας σχόλια που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στη βελτίωση των υπηρεσιών που προσφέρουν ως ξεναγοί στους πελάτες τους.

2.6 Η απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού

Στην Ισπανία, εκτιμάται ότι πολλοί ξεναγοί δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση, αλλά δεν παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε περιοχές όπου απαγορεύονται οι μη πιστοποιημένοι ξεναγοί²⁶⁷. Για παράδειγμα, ένας νεαρός δικηγόρος στην Μαδρίτη ξεναγεί ομάδες τουριστών μέσα από το κέντρο της Μαδρίτης στον ελεύθερο του χρόνου, ως χόμπι²⁶⁸. Το γεγονός ότι ειδικεύεται στην νομική επιστήμη, τον διευκόλυε να καταλάβει ότι το επάγγελμα του ξεναγού έχει περισσότερη νομική κάλυψη στην Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης σε σχέση με τις περισσότερες Αυτόνομες Κοινότητες. Για αυτόν τον λόγο, και λαμβάνοντας υπόψη ότι το νομικό επάγγελμα αποτελεί ένα ξεχωριστό είδος επαγγέλματος, το νομικό επάγγελμα έχει το μειονέκτημα ότι υπάρχουν πολλές ασυμβατότητες με το επάγγελμα των ξεναγών²⁶⁹. Ωστόσο, αφού ο ρόλος του ξεναγού στις δωρεάν περιηγήσεις δεν αποτελεί επάγγελμα ως δραστηριότητα αμειβόμενη με σταθερή χρηματική αμοιβή, οι δικηγόροι θα μπορούσαν να την εξασκούν χωρίς νομικά

²⁶⁴ Alvarez, “El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamentación El Fraude de Los ‘Free Tours.’”

²⁶⁵ Leal Londoño and Medina, “Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona,” 335–36.

²⁶⁶ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 108.

²⁶⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 108.

²⁶⁸ Hernández, “Guerra Contra El Airbnb Español de Los Guías Turísticos: ‘Es Indignante, Se Debe Regular.’”

²⁶⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 109.

εμπόδια²⁷⁰.

Οι επαγγελματίες του νομικού κλάδου χρησιμοποιούνται ως σημείο αναφοράς στην συζήτηση σχετικά με τις δωρεάν περιηγήσεις, όπως για παράδειγμα, στην ρητορική ερώτηση αν πρέπει ένας γιατρός ή ένας δικηγόρος να εργάζονται για φιλοδωρήματα²⁷¹. Από αυτήν την προσέγγιση, εξάγεται το συμπέρασμα ότι όλες οι εργασίες δικαιούνται να γίνουν υπό πληρωμή, και δεν θα πρέπει να εξαρτάται από την ελεύθερη βούληση του καταναλωτή²⁷². Ωστόσο, αυτοί που εργάζονται με φιλοδωρήματα το κάνουν διότι ενδεχομένως εν τέλει να εισπράττουν περισσότερα χρήματα²⁷³.

Επιπλέον, τα άτομα που εξασκούν ελεύθερα επαγγέλματα θα πρέπει συνήθως να έχουν λάβει πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης, από πιστοποιημένα ιδρύματα. Αυτοί είναι ανεξάρτητοι επαγγελματίες δεν λαμβάνουν κάποιο μισθό, αλλά συνήθως συνάπτουν σύμβαση με τους πελάτες τους για το ποσό της αμοιβής τους.²⁷⁴

Το επάγγελμα του δικηγόρου έχει απελευθερωθεί από οικονομικής πλευράς. Αυτή η τυπικά κλειστή δραστηριότητα έχει βασιστεί στην ύπαρξη ενός ελάχιστου ποσού αμοιβής που έχει καθιερωθεί ως υποχρεωτικό και σταθερό από τους κανονισμούς. Ωστόσο αυτό έχει αντικατασταθεί από ένα σύστημα απεριόριστης αμοιβής. Αν τα συμβαλλόμενα άτομα δεν καθορίζουν το ποσό αμοιβής με την μορφή συμφωνητικού, τότε εφαρμόζονται τα ελάχιστα όρια που προβλέπονται στους κανονισμούς. Συνεπώς, η οδηγία Bolkestein επηρέασε και το νομικό επάγγελμα. Έτσι προκύπτει ότι οι πελάτες έχουν αποκτήσει αυξημένη ισχύ στη διαπραγμάτευση του μεγέθους των οικονομικών υποχρεώσεων τους. Αυτή η κρίσιμη αλλαγή στη νομοθετική πολιτική που σχετίζεται με έναν από τους πιο κλειστούς επαγγελματικούς ρόλους, υποδηλώνει μία πρωτοφανή απελευθέρωση υπέρ των καταναλωτών και μία αποδυνάμωση της επαγγελματικής θέσης των δικηγόρων. Δεδομένων αυτών των αλλαγών, ο επαγγελματίας δικηγόρος παρακινείται ιδιαίτερος να βρει νέους τρόπους για να αυξήσει το εισόδημά του, συμπεριλαμβανομένου οικονομικές δραστηριότητες που κυρίως δεν σχετίζονται με την ειδικότητά του. Στην σημερινή εποχή, η οποία έχει χαρακτηριστεί από την πολιτική της απελευθέρωσης των κλειστών επαγγελμάτων, το νομικό επάγγελμα έχει γίνει μερικώς μία ελεύθερη δραστηριότητα, ειδικά σε ότι αφορά την καθιέρωση σταθερής αμοιβής για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, αλλά

²⁷⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 109.

²⁷¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 109.

²⁷² Villalba, "Are the Free Tours for Responsible Travelers?"

²⁷³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 109.

²⁷⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 109.

παραμένει νομικά ρυθμιζόμενο επάγγελμα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Νόμου.²⁷⁵

Η σύγκριση της δραστηριότητας των δικηγόρων και της δραστηριότητας του ξεναγού είναι αντικείμενο ευρύτερης κριτικής, καθώς οι ρόλοι αυτοί απαιτούν πολύ διαφορετικά προσόντα. Σε αντίθεση με το δικηγόρο, το γιατρό ή τον αρχιτέκτονα, η τέχνη της τουριστικής πληροφόρησης δεν είναι δραστηριότητα που πρέπει να επιτελείται από απόφοιτους κάποιας συγκεκριμένης επιστήμης. Για παράδειγμα, ένα άτομο που προσφέρει δωρεάν περιήγηση στο ιστορικό κέντρο μίας πόλης μπορεί να έχει ειδικευτεί επαγγελματικά σε θέματα όπως η ιστορία ή οι τέχνες, και θα πρέπει να μάθει την ιστορία του πληθυσμού και της περιοχής, στην οποία αναφέρεται η επιτελούμενη περιήγηση. Επίσης, κάποιος ειδικός, ειδικά στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών, θα μπορούσε να εμπλουτίσει το σύνολο αυτών των πληροφοριών με πληροφορίες από το δικό του γνωστικό πεδίο. Ωστόσο, θα αποτελούσε πρόκληση για ένα δικηγόρο το να προσθέσει δικές του γνώσεις στην παρουσίαση της πόλης, δίνοντας έμφαση στα δεδομένα της νομικής κοινωνικής πραγματικότητας, όπως παραδείγματος χάρη, τα κλειστά επαγγέλματα, τις αρμοδιότητες των δημοσίων αρχών, τα ανθρώπινα δικαιώματα.²⁷⁶

Το γεγονός ότι το 70% των εγγεγραμμένων στην Ελληνική Σχολή Ξεναγών είναι απόφοιτοι λυκείων και 30% είναι απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης, περιθωριοποιεί τη δεύτερη κατηγορία, στην οποία ανήκουν οι επαγγελματίες του νομικού κλάδου²⁷⁷.

Η διείσδυση νέων παρόχων υπηρεσιών στην αγορά των ξεναγών αποτελεί εκσυγχρονισμό τόσο προσωπικό (*ratione personae*) όσο και καθ' ύλης (*ratione materiae*). Μερικές φορές, αυτοί οι νέοι πάροχοι καλύπτουν εξειδικευμένη θέση την οποία οι επίσημοι ξεναγοί δεν μπορούν να καλύψουν. Μία αγορά η οποία έχει μεγάλη ποικιλία παρόχων που είναι μέλη διαφορετικών ακαδημαϊκών και επαγγελματικών πεδίων, είναι καλύτερη. Τέλος, η επαφή των ερασιτεχνών ξεναγών με τα μέλη των ομάδων τους θα μπορούσε να είναι χρήσιμη με αμοιβαίο τρόπο, όπως για παράδειγμα, ένας δικηγόρος που επιτελεί τον ρόλο του ξεναγού αποκτά νέες γνώσεις και εμπειρίες, ενδεχομένως χρήσιμων στην συνηγορία, ενώ μπορεί να βρει και νέους πελάτες για την εξάσκηση του πρωταρχικού του επαγγέλματος.²⁷⁸

²⁷⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 109–10.

²⁷⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 110.

²⁷⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 110.

²⁷⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 110.

2.7 Η «από-επαγγελματοποίηση» του επαγγέλματος του ξεναγού

Ο όρος «από-επαγγελματοποίηση» είναι αμφιλεγόμενος, διότι από τη μία πλευρά δηλώνει απλά ότι ένα κλειστό επάγγελμα γίνεται μία δραστηριότητα διαθέσιμη για να εξασκηθεί από τους ερασιτέχνες, αλλά από την άλλη πλευρά υποδεικνύει τον κίνδυνο της παροχής υπηρεσίας χαμηλής ποιότητας από τους ερασιτέχνες. Ωστόσο, το να είναι κάποιος ερασιτέχνης δεν σημαίνει ότι είναι ακατάλληλος για να επιτελέσει τον ρόλο στο πεδίο εργασίας. Από την πλευρά των τουριστών, οι συμμετέχοντες των δωρεάν περιηγήσεων αναγνωρίζουν τη αξία της υπηρεσίας αυτών των ξεναγών και μπορεί να εκδηλώνουν την εκτίμησή τους για το αποτέλεσμα της περιήγησης. Τα άτομα αυτά βλέπουν ότι οι ξεναγοί είναι πολύ καλά πληροφορημένοι και εκπαιδευμένοι για να κάνουν την περιήγηση.²⁷⁹

Αν και πολλοί τουρίστες είναι ευχαριστημένοι, υπάρχει το θέμα που αφορά τις ικανότητες των ατόμων που κάνουν τις δωρεάν περιηγήσεις. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, τα άτομα που κάνουν τις δωρεάν περιηγήσεις δεν έχουν ούτε την ελάχιστη εκπαίδευση σχετικά μετά θέματα για τα οποία μιλούν ή για αυτά που είναι γραμμένα επιγραμματικά μέσα κάποιο ταξιδιωτικό οδηγό, τα οποία ο οποιοσδήποτε θα μπορούσε να παρουσιάσει²⁸⁰. Υπό αυτήν την έννοια, το συμπέρασμα είναι ότι οι πληροφορίες που παρέχονται δεν είναι πάντα οι αληθείς πληροφορίες²⁸¹.

Η επιτυχία του κινήματος των δωρεάν περιηγήσεων από μόνη της είναι ενδεικτική της ανακριβούς φύσης αυτής της πρακτικής. Αν οι ξεναγοί ήταν ανίκανοι να επιτελέσουν τον ρόλο τους ικανοποιητικά, ο αντίκτυπος που θα στρεφόταν κατά αυτής της δραστηριότητας θα ήταν άμεσος, και ακόμα περισσότερο λόγω της αμιγώς προαιρετικής φύσεως της πληρωμής. Ωστόσο κάποιος ξεναγός που έχει λίγα προσόντα και δουλεύει στις δωρεάν περιηγήσεις χωρίς να είναι μέρος της κοινότητας των επίσημων ξεναγών, έχει ισχυρό κίνητρο να είναι καλά προετοιμασμένος για να είναι ανταγωνιστικός. Ακόμα, το γεγονός ότι οι ξεναγοί παρέχουν τις υπηρεσίες τους επαναλαμβανόμενα σε καθημερινή βάση, για την ίδια διαδρομή, είναι αρκετά χρήσιμο για την επίτευξη ικανοποιητικού επιπέδου επαγγελματικότητας.²⁸²

²⁷⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 111.

²⁸⁰ Villalba, "Are the Free Tours for Responsible Travelers?"

²⁸¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 111.

²⁸² Maniatis and Cortés-Ramirez, 111.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΞΕΝΑΓΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.1 Οι πτυχές της αντιστροφής του ρόλου του ξεναγού

Στο πεδίο της τουριστικής πληροφόρησης παρατηρείται το φαινόμενο της αντιστροφής του ρόλου του επίσημου τουριστικού ξεναγού έναντι των ατόμων, όπως των τουριστών και των ανεπίσημων ξεναγών στην περίπτωση των δωρεάν περιηγήσεων, και πραγμάτων όπως είναι οι ταξιδιωτικοί οδηγοί (τα βιβλία τουριστικής πληροφόρησης)²⁸³.

Αρχικά παρατηρείται η αντιστροφή της σχέσης μεταξύ του ξεναγού και της ομάδας των ατόμων που ξεναγεί, η οποία έχει οικονομικό χαρακτήρα. Ο όρος «reverse ticketing» (αντίστροφη έκδοση εισιτηρίων) χρησιμοποιείται για να δηλώσει την αντιστροφή του φαινομένου της πληρωμής της αμοιβής του ξεναγού στις δωρεάν περιηγήσεις. Ωστόσο αυτή η ορολογία δεν είναι επίσημη ούτε ευρέως χρησιμοποιούμενη.²⁸⁴

Στις δωρεάν περιηγήσεις, υπάρχει το πλεονέκτημα να δίνονται συμβουλές στα άτομα που ξεναγούνται σχετικές με μελλοντικές φθηνές αγορές. Ωστόσο αυτό το πλεονέκτημα θα μπορούσε να προκύψει και από τις αμειβόμενες υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης.²⁸⁵

Η αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού συνίσταται στο γεγονός ότι οι τουρίστες συνήθως δεν χρειάζονται ή τουλάχιστον δεν χρησιμοποιούν υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης²⁸⁶. Για παράδειγμα, μερικοί από αυτούς που αμφισβητούν τη μέθοδο των δωρεάν περιηγήσεων θεωρούν ότι είναι καλύτερο οι τουρίστες να λαμβάνουν υπηρεσίες από τους επίσημους ξεναγούς ή να χρησιμοποιήσουν έγγραφα και να πληροφορηθούν από αυτά, πριν επισκεφθούν τον προορισμό, καθώς αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει μία διαδικασία μάθησης και είναι πιο ενδιαφέρουσα²⁸⁷.

Η εναλλακτική λύση της πληροφόρησης από ξεναγό είναι σημαντικό ζήτημα για το οποίο δεν υπάρχει κάποια ειδική προσέγγιση, όσον αφορά το θέμα των δωρεάν περιηγήσεων. Η χρήση εγγράφων, πηγών πληροφόρησης και πληροφοριών πριν την πραγματοποίηση του ταξιδιού παρουσιάζει ένα οικονομικό πλεονέκτημα έναντι της τυπικής τουριστικής

²⁸³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 4 Abstract.

²⁸⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 112.

²⁸⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 112.

²⁸⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 112.

²⁸⁷ Villalba, "Are the Free Tours for Responsible Travelers?"

πληροφόρησης αλλά και μέσα στο πλαίσιο της νέας τουριστικής πληροφόρησης. Αυτό ισχύει καθώς η πρακτική των δωρεάν περιηγήσεων δεν είναι νομικά δεσμευτική αλλά είναι επιτακτική από ψυχολογικής απόψεως. Η πιο οικονομικά πλεονεκτική επιλογή για κάποιον τουρίστα είναι προφανώς να μην συμμετέχει σε μία ξενάγηση. Ωστόσο ο διάλογος με ένα ειδικό, όπως ο ξεναγός, είναι πιο απαραίτητος για να βοηθηθεί ο τουρίστας στην επιλογή των μελλοντικών δραστηριοτήτων κατανάλωσης στο τουριστικό προορισμό, σε αντίθεση με τη προσωπική μελέτη τουριστικών πληροφοριών. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικές με την κατανάλωση στον προορισμό, θα μπορούσε να είναι ένα κοινωνικό γεγονός που συνίσταται από διάλογο μεταξύ του ενδιαφερόμενου τουρίστα, που είναι μελλοντικός καταναλωτής και του παρόχου υπηρεσιών, δηλαδή του ξεναγού. Αυτή η άμεση επικοινωνία μεταξύ του τουρίστα και του ξεναγού φαίνεται να είναι πιο παραγωγική ως προς τη δημιουργία των προγραμμάτων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού από την πλευρά του καταναλωτή, σε σχέση με την ατομική αναζήτηση πληροφοριών.²⁸⁸

Μέσω κοινωνικό-οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων στη σημερινή φάση, η ανθρωπότητα έχει τη δυνατότητα πρόσβασης σε πληθώρα έγκυρων πληροφοριών σχετικών με τουριστικούς προορισμούς, και ειδικά μέσω του διαδικτύου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι τουρίστες να έχουν γίνει αυτόνομοι ως προς την σχεδίαση και τον προγραμματισμό των ταξιδιών του. Όμως αυτή η αυτονόμηση των τουριστών δεν συνίσταται μόνο στον προγραμματισμό των ίδιων ταξιδιών μέσω διαδικτύου, χωρίς τη μεσολάβηση ταξιδιωτικών γραφείων, αλλά και στην χρήση των διαδικτυακών πόρων και μέσων για σκοπούς τουριστικής πληροφόρησης έναντι της τυπικής τουριστικής πληροφόρησης που λαμβάνεται από ξεναγό στον προορισμό.²⁸⁹

Τουριστική πληροφόρηση παρέχεται και σε άλλες περιπτώσεις. Για παράδειγμα, κάποιες αεροπορικές εταιρείες προσφέρουν δωρεάν βασικές πληροφορίες σχετικές με τον προορισμό, στις προσωπικές οθόνες των επιβατών, κατά τη διάρκεια της πτήσης. Η παροχή αυτής της πληροφόρησης κατά τη διάρκεια της πτήσης μπορεί να θεωρηθεί ως μία υπηρεσία πληροφόρησης που αποτελεί ταυτόχρονα ένα αντικείμενο ενασχόλησης για τον επιβάτη κατά τη διάρκεια της πτήσης, ο οποίος αναζητά τρόπους να καταπολεμήσει το αίσθημα της πλήξης που προκαλείται λόγω των πολλών ωρών ταξιδιού και των σχετικών αντιξοοτήτων, όπως για παράδειγμα η παρατεταμένη αδράνεια²⁹⁰. Ακόμα, η υποχρεωτική αδράνεια θα μπορούσε να αναπληρωθεί με μεταγενέστερους περιπάτους στον προορισμό, οι οποίοι μπορεί να γίνουν στο

²⁸⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 112–13.

²⁸⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 113.

²⁹⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 113.

πλαίσιο μίας δωρεάν περιήγησης, στην οποία ακόμα και τα παιδιά (μέχρι και την ηλικία των έξι ετών) να μπορούν να συμμετέχουν²⁹¹.

Στη σημερινή εποχή, οι κάτοικοι έχουν στη διαθεσιμότητα τους πληθώρα πληροφοριών, οι περισσότερες από τις οποίες τους προσφέρονται δωρεάν, δηλαδή δεν επιφέρουν οικονομική επιβάρυνση. Ένα παράδειγμα είναι την δωρεάν έκδοση ενός ταξιδιωτικού περιοδικού που πολλές αεροπορικές εταιρείες μοιράζουν στους πελάτες τους. Αν και αυτή η προσφορά είναι προφανώς μία μορφή προώθησης των υπηρεσιών και των πολιτικών αυτών των εταιρειών, υπάρχει μία ποικιλία θεμάτων που σχετίζεται με κάποιους τουριστικούς προορισμούς που προσφέρονται από αυτές τις εταιρείες (ως ταξίδια). Αυτή η πηγή πληροφοριών μπορεί να μην είναι άμεσα χρήσιμη στον ενδιαφερόμενο. Ωστόσο, δεδομένου ότι ο ταξιδιώτης μπορεί να πάρει μαζί του το περιοδικό, δεν αποκλείεται το περιοδικό αυτό να είναι χρήσιμο στο μέλλον. Σε κάθε περίπτωση το περιοδικό είναι φιλικό προς τον αναγνώστη λόγω της έντυπης μορφής του.²⁹²

Η εμφάνιση της νέας τάσης στην αγορά των αεροπορικών μετακινήσεων, αποτελούμενη από αεροπορικά εισιτήρια χαμηλού κόστους, έχει αλλάξει το πεδίο των τουριστικών προορισμών²⁹³. Σημαντικές και σχετικά πολύ γνωστές τοποθεσίες, για παράδειγμα, λόγω της ιστορίας τους, που αν και βρίσκονται σε μειονεκτική θέση από τουριστικής άποψης, έχουν δεκτική σημαντικό αριθμό τουριστών, γεγονός που μπορεί ακόμα να σχετίζεται και με την εμφάνιση των δωρεάν περιηγήσεων σε αυτές τις περιοχές και ειδικά σε πόλεις με μεγάλα ιστορικά κέντρα²⁹⁴. Εκτιμάται ότι η εμφάνιση των χαμηλού κόστους αεροπορικών εισιτηρίων και η δυνατότητα οργάνωσης μίας δωρεάν περιήγησης από τους ταξιδιώτες έχει διαφοροποιήσει κατά πολύ τον τρόπο πραγματοποίησης των ταξιδιών από τους ενδιαφερόμενους σε σχέση με πριν μερικά χρόνια²⁹⁵.

Η δωρεάν περιήγηση είναι συγκρίσιμη με την τυπική μορφή των υπηρεσιών τουριστικές πληροφόρησης που παρέχονται από τους επίσημους ξεναγούς, ενώ οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων μπορεί να τοποθετηθούν σε μια ενδιάμεση θέση μεταξύ μερικών εναλλακτικών μορφών πληροφόρησης και των ξεναγών των περιηγήσεων που γίνονται υπό σταθερή και υποχρεωτική αμοιβή²⁹⁶.

²⁹¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 113–14.

²⁹² Maniatis and Cortés-Ramirez, 114.

²⁹³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*.

²⁹⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 114.

²⁹⁵ García Ortiz, “Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros.”

²⁹⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 114.

3.2 Η συνεργατική οικονομία και ο τουριστικός τομέας

Στην εποχή της συνεργατικής οικονομίας, μετά την εμφάνισή της το 2010, η ανθρωπότητα βρίσκεται σε μία κατάσταση όπου οι εφαρμογές της οικονομίας διαμοιρασμού, ένα οικονομικό μοντέλο το οποίο ορίζει την παροχή και πρόσβαση σε πόρους και υπηρεσίες μεταξύ ομότιμων, βρίσκονται σε μεγάλη ανάπτυξη²⁹⁷.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο έγγραφο COM (2016) 356 final, το οποίο έχει όνομα «Ευρωπαϊκή ατζέντα για μία συνεργατική οικονομία» ορίζει ότι ο όρος «συνεργατική οικονομία» αναφέρεται σε επιχειρηματικά μοντέλα τα οποία αναπτύσσονται από συνεργατικές πλατφόρμες, με συνέπεια να δημιουργείται μία ανοιχτή αγορά για τη χρήση αγαθών και υπηρεσιών συνήθως μεταξύ των ιδιωτών. Το κείμενο εξηγεί ότι υπάρχουν τρεις κατηγορίες παραγόντων που εμπλέκονται στη συνεργατική οικονομία. Η πρώτη κατηγορία παραγόντων είναι οι πάροχοι υπηρεσιών που χρησιμοποιούν από κοινού περιουσιακά στοιχεία, πόρους, χρόνο ή/και δεξιότητες. Αυτοί μπορεί να είναι ιδιώτες που προσφέρουν υπηρεσίες ευκαιριακά (ονομάζονται «ομότιμοι»), ή πάροχοι υπηρεσιών που ενεργούν με την επαγγελματική τους ιδιότητα (ονομάζονται «επαγγελματίες πάροχοι υπηρεσιών»). Η δεύτερη κατηγορία είναι οι χρήστες αυτών των υπηρεσιών, ενώ η τρίτη κατηγορία αποτελείται από τους μεσάζοντες οι οποίοι μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας συνδέουν παρόχους και χρήστες και διευκολύνουν τις συναλλαγές που γίνονται μεταξύ τους («συνεργατικές πλατφόρμες»)²⁹⁸.

Η Επιτροπή προειδοποιεί τις εθνικές αρχές των χωρών ότι οι νέες συνεργατικές πλατφόρμες ή οι πάροχοι υπηρεσιών θα πρέπει να υπόκεινται στις ίδιες απαιτήσεις για την πρόσβαση στην αγορά, όπως και οι κλασικές υπηρεσίες, χωρίς να δίνονται προνόμια στο ένα επιχειρηματικό μοντέλο εις βάρος του άλλου²⁹⁹. Ιδιαίτερα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι νέοι φορείς στην «συνεργατική οικονομία» υπόκεινται σε φορολογικούς κανονισμούς και προειδοποιεί ότι στην επιχειρηματικότητα αυτού του τύπου, υπάρχουν προβλήματα που αφορούν τη συμμόρφωση ως προς τις φορολογικές υποχρεώσεις. Ακόμα αναγνωρίζει ότι μερικές φορές είναι δύσκολο ο εντοπισμός των φορολογούμενων και του φορολογητέου εισοδήματος.

Στην συνεργατική οικονομία, ανάλογα με τον τρόπο συμμετοχής, μπορούν να εντοπιστούν τα εξής επιχειρηματικά μοντέλα³⁰⁰:

²⁹⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 115.

²⁹⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, 115–16.

²⁹⁹ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 145.

³⁰⁰ Leal Londoño and Medina, “Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona,” 327.

1. Επιχείρηση-προς-καταναλωτή (Business-to-Consumer, B2C): περιγράφει την αλληλεπίδραση μεταξύ των καταναλωτών και των επιχειρήσεων που έχουν στην ιδιοκτησία τους ή άμεσα διαχειρίζονται τον κατάλογο υπηρεσιών ή προϊόντων που προσφέρουν.
2. Επιχείρηση-προς-επιχείρηση (Business-to-Business, B2B): περιγράφει την αλληλεπίδραση μεταξύ μίας επιχείρησης με άλλες επιχειρήσεις που κατέχουν ή διαχειρίζονται άμεσα τον κατάλογο υπηρεσιών ή προϊόντων που προσφέρει η επιχείρηση.
3. Διομώτιο μοντέλο (Peer-to-peer): περιγράφει την αλληλεπίδραση μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων που συναλλάσσονται ή ανταλλάζουν κάποιο αγαθό ή υπηρεσία, με τη διευκόλυνση και την υποστήριξη μίας εταιρείας, ενός οργανισμού ή μίας πλατφόρμας που δεν εμπλέκεται άμεσα στη συναλλαγή.
4. Καταναλωτής-προς-Επιχείρηση (Consumer-to-Business, C2B): περιγράφει την αλληλεπίδραση μεταξύ του καταναλωτή και μίας επιχείρησης, κατά την οποία επωφελείται η επιχείρηση, και η επιχείρηση πληρώνει για την γνώση ή τα αγαθά (περιουσιακά στοιχεία κλπ.) που κατέχει ο καταναλωτής.

Η περίπτωση της οικονομίας διαμοιρασμού συνίσταται στην τρίτη κατηγορία, όπως γίνεται αντιληπτό και από τις περιπτώσεις των ενοικιάσεων κατοικιών χρησιμοποιώντας πλατφόρμες όπως η Airbnb³⁰¹. Στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας ή της οικονομίας διαμοιρασμού οι καταναλωτές βασίζονται ο ένας στον άλλον αντί να βασίζονται σε άλλες εταιρείες για την κάλυψη των αναγκών τους, δημιουργώντας ένα Peer-to-Peer σύστημα, που χρησιμοποιεί ειδικές ψηφιακές πλατφόρμες³⁰². Ο τομέας του τουρισμού και των ταξιδιών συνδέεται άμεσα με αυτήν τη νέα τάση. Σε πολλές περιπτώσεις η καινοτομία που επιτεύχθηκε στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας ήταν αποτέλεσμα της αναζήτησης μέσων για κάλυψη της ανάγκης επιβίωσης³⁰³.

Από νομικής πλευράς, το παράδειγμα της Airbnb επέφερε την προσπάθεια εθνικής και υποεθνικής νομοθέτησης, πάνω στο θέμα συμβολαίων βραχυπρόθεσμων μισθώσεων κατοικιών με λίγο ή πολύ επιτυχημένο τρόπο³⁰⁴. Ο νομοθετικός ρόλος της δημόσιας αρχής προστατεύει τα φορολογικά δημόσια συμφέροντα και προωθεί το δικαίωμα των τουριστών για ασφαλή και αξιοπρεπή διαμονή στον τουριστικό προορισμό³⁰⁵. Η συνεργατική οικονομία είναι μόνο ένας

³⁰¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 117.

³⁰² Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 710.

³⁰³ Francisco Rodriguez, "Economía Colaborativa: La Economía de Las Personas y Las Comunidades," *Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía, Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 269–74.

³⁰⁴ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 710.

³⁰⁵ Maniatis, 710.

από τους παράγοντες που επηρεάζουν το περιεχόμενο του ταξιδιωτικού δικαίου, το οποίο σχετίζεται και με πλευρές του καταναλωτισμού των ταξιδιών (π.χ. τη διαμονή και τη τουριστική πληροφόρηση) και τελικά βασίζεται στον καταναλωτή³⁰⁶.

Άλλα παραδείγματα που βασίζονται στην πρακτική διαμοιρασμού πόρων αποτελεί ο διαμοιρασμός ενός οχήματος για μία κοινή διαδρομή (ridesharing), που ωστόσο εμφανίστηκε πριν την εποχή της συνεργατικής οικονομίας. Η πιο γνωστή εταιρεία ridesharing είναι η Uber, ενώ μία παρόμοια εταιρεία είναι η BlaBlaCar στη Γαλλία, που προσέφερε την δυνατότητα διαμερισμού του κόστους ενός ταξιδιού ταξιδεύοντας μαζί με άλλα άτομα. Όμως πολλά μέλη της εταιρείας αυτής δυσαρεστήθηκαν με το γεγονός ότι η εταιρεία έκανε αυτή την πρακτική πιο εμπορική και λιγότερο αλτρουιστική.³⁰⁷

Η Airbnb έχει αποτελέσει παράδειγμα και μοντέλο για άλλες μορφές επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας στον τουριστικό τομέα. Η σημαντικότερη εξέλιξη έχει γίνει στο πεδίο της συνεργατικής οικονομίας που αφορά την τουριστική πληροφόρηση, με την εμφάνιση της πρακτική των δωρεάν περιηγήσεων³⁰⁸. Οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν επιχειρηματικές στρατηγικές που αναπτύσσονται από τις σχετικές εταιρείες και οργανισμούς, σε μία προσπάθεια να συμβαδίσουν με τις ανάγκες των πελατών³⁰⁹. Σε αντίθεση με τον ρόλο ενός ξενοδόχου ή ενός οδηγού ταξί, ο ρόλος του ξεναγού, αν και είναι εποχιακός, βρίσκεται σε κρίση και έχει περιθωριοποιηθεί, όπως συνέβη και σε κάποιο βαθμό με το κλασικό φαινόμενο του μαζικού τουρισμού³¹⁰.

Στις περιπτώσεις των εταιρειών Airbnb και Uber, γίνεται αναφορά σε τουριστικές μισθώσεις ή παρόμοιους όρους για να περιγράψει η σχέση μεταξύ εταιρειών και τουριστών. Αντίθετα, στο πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων, η πρακτική της εταιρείας Guru Walk περιλαμβάνει άλλου τύπου σχέσης³¹¹. Ωστόσο υπάρχουν δύο κοινά σημεία μεταξύ αυτών των συνεργατικών πρακτικών: το πρώτο κοινό σημείο είναι τα μοντέλα προσωρινής πρόσβασης δηλαδή τη χρήση και μη-ιδιοκτησία των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται, ενώ το δεύτερο κοινό σημείο είναι η εξάρτηση των πρακτικών αυτών από τη χρήση διαδικτύου³¹². Η τεχνολογία έχει προωθήσει ενεργά την εμφάνιση και τη χρήση των δωρεάν περιηγήσεων,

³⁰⁶ Maniatis, 713.

³⁰⁷ Maniatis, 710.

³⁰⁸ Maniatis, 714.

³⁰⁹ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 328.

³¹⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 115.

³¹¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, 115.

³¹² Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 324.

συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην ανάπτυξη πολύ περισσότερο περίπλοκων επιχειρηματικών παραλλαγών περιηγήσεων, χωρίς να μειώνονται οι αμειβόμενες ξεναγήσεις στις πόλεις³¹³.

Από νομικής άποψης η βραχυπρόθεσμη μίσθωση ακινήτων, ως μία υπηρεσία στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας στο πεδίο του τουρισμού έχει επιφέρει ανάλογες νομοθετικές ρυθμίσεις για τη ρύθμιση της δραστηριότητας.

Στην Ισπανία δεν υπάρχει κάποια κυρίαρχη εθνική νομοθεσία το οποίο αποτελεί πρόβλημα στην αντιμετώπιση των μη-εξουσιοδοτημένων μισθώσεων ακινήτων στο πλαίσιο του τουρισμού. Συγκεκριμένα το 2013, η Ισπανική κυβέρνηση παραχώρησε την αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων πάνω σε αυτό το θέμα στις διοικήσεις των Αυτόνομων Κοινοτήτων, με αποτέλεσμα να επιτραπεί στους ιδιοκτήτες ακινήτων να εκμεταλλευτούν διάφορα κενά του νόμου και να αποφύγουν την αίτηση για εξουσιοδότηση. Αυτή η παραχώρηση είχε ως αποτέλεσμα διαφορετικές Αυτόνομες Κοινοότητες να έχουν διαφορετικές πολιτικές ως προς την μίσθωση ακινήτων. Στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καταλονίας ισχύουν οι πιο αυστηροί περιορισμοί καθώς απαιτείται σχετική άδεια για τους ιδιοκτήτες των ακινήτων.³¹⁴

Το 2014 στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καταλονίας η εταιρεία Airbnb και άλλες παρόμοιες εταιρείες δέχτηκαν πρόστιμα από την κυβέρνηση της Κοινότητας αυτής³¹⁵. Ακόμα και στη Βαρκελώνη υποβλήθηκαν πρόστιμα στο ύψος των 600.000 ευρώ από το δημοτικό συμβούλιο προς την εταιρεία Airbnb και άλλων εταιρειών, λόγω του ότι τα συμβόλαια μίσθωσης έγιναν παράνομα, δηλαδή χωρίς να υπάρχει σχετική άδεια για παροχή υπηρεσιών διοίκησης επιχειρήσεων φιλοξενίας³¹⁶. Ακόμα η Ισπανική φορολογική αρχή ξεκίνησε την προσπάθεια να εντοπίσει τους ιδιοκτήτες διαμερισμάτων που χρησιμοποιούσαν τις πλατφόρμες για διαφήμιση ενοικιάσεων το 2015, με σκοπό να εντοπίσουν αδήλωτα εισοδήματα³¹⁷.

Στην Ελλάδα πρόσφατα καταργήθηκε το κλασικό καθεστώς που ίσχυε για τη βραχυπρόθεσμη μίσθωση ακινήτων. Η εξέλιξη στο πεδίο αυτό προήλθε από τον νόμο 4336/2015, ο οποίος από τον Νοέμβριο του 2015 έχει καταργήσει το καθεστώς έκδοσης άδειας που ήταν υποχρεωτική για την επίσημη μορφή των επιχειρήσεων τουριστικής διαμονής, για την περίπτωση της βραχυπρόθεσμης μίσθωσης κτηριακών μονάδων. Ακόμα, η κοινή υπουργική απόφαση

³¹³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 115.

³¹⁴ Antonios Maniatis, "Tourism Law and Short-Term Housing Lease," in *Tourism, Economy and Environment: Challenges and Research Trends* (Chartridge Books Oxford, 2020), 170–71.

³¹⁵ Josep Catà Figuls, "Spain's Cities Closing the Door on Airbnb-Type Rental Sites," EL PAÍS, August 11, 2016, https://english.elpais.com/elpais/2016/08/11/inenglish/1470906152_620042.html.

³¹⁶ Αλεξάνδρα Τζαβέλλα, "No pasaran! | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ," May 12, 2016, <https://www.kathimerini.gr/k/travel/886090/no-pasaran/>.

³¹⁷ Figuls, "Spain's Cities Closing the Door on Airbnb-Type Rental Sites."

8592/17.5.2017 ρύθμισε σημαντικά θέματα σχετικά με την απλοποίηση της διαδικασίας έναρξης λειτουργία τουριστικών καταλυμάτων βάσει του νόμου 4442/2016, με αποτέλεσμα η τυπική διοικητική διαδικασία έκδοσης άδειας να αντικατασταθεί με μία απλή κοινοποίηση έναρξης λειτουργίας. Κατά αυτόν τον τρόπο προέκυψε ένας πιο απλός περιορισμός στην ανάληψη του ρόλου του ξενοδόχου, γεγονός που αποτελεί απλοποίηση αλλά και απελευθέρωση αυτής της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας υπό τον έλεγχο της δημόσιας διοίκησης.³¹⁸

Ωστόσο θεωρήθηκε ότι αυτή η νομοθεσία απάλλασσε τους ιδιοκτήτες ακινήτων από την υποχρέωση να δηλώνουν την έναρξη τουριστικού επαγγέλματος στην δημόσια φορολογική αρχή, με αποτέλεσμα την απώλεια χιλιάδων εκατομμυρίων ευρώ από τα φορολογικά έσοδα³¹⁹.

Το 2017 εφαρμόστηκαν νέες ρυθμίσεις πάνω στη βραχυπρόθεσμη μίσθωση μέσου του άρθρου 111 του νόμου 4446/2016, το οποίο ωστόσο τροποποιήθηκε από τα άρθρα 36 του νόμου 4465/2017 και 84 του νόμου 4472/2017. Αυτά τα άρθρα πρόσθεσαν την έννοια του διαχειριστή του ακινήτου ως κύριο πρόσωπο αντί του ιδιοκτήτη. Το πρόσωπο αυτό θα πρέπει να είναι καταχωρημένο στην λίστα των ακινήτων για βραχυπρόθεσμη διαμονή που ελέγχεται από την ανεξάρτητη διοικητική αρχή «Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων». Ο αριθμός καταχώρησης του διαχειριστή θα πρέπει να προστίθεται στη δημοσίευση των παρεχόμενων ενοικιάσεων στις ψηφιακές πλατφόρμες και σε άλλα μέσα προώθησης. Το 2019 ένα μέρος του τουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα προερχόταν από βραχυπρόθεσμες μισθώσεις και ιδιοκτήτες πιθανώς λαμβάνουν σε δύο με τρεις μήνες το σύνολο των χρημάτων που θα μπορούσαν να λάβουν από μια κανονική μίσθωση ενός χρόνου. Το Ελληνικό κράτος έχει λάβει 1.5 δις ευρώ από την φορολόγηση, γεγονός που ενισχύει το ίδιο τα κράτος. Επίσης το πρόστιμο για μίσθωση κατοικίας χωρίς να έχει δηλωθεί ανέρχεται στα 5.000 ευρώ. Είναι πιθανό στο μέλλον η κατοικίες που δεν πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις ή που δεν συμμορφώνονται με τους νομικούς όρους θα πάψουν να εμφανίζονται στην πλατφόρμα. Οπότε εμφανίζεται μία νοοτροπία νομιμότητας και σημαντικές ενδείξεις ωριμότητας της αγοράς πάνω στο θέμα.³²⁰

Συμπερασματικά, στο πεδίο των βραχυπρόθεσμων μισθώσεων η οικονομία διαμοιρασμού αποτελεί μία σημαντική πρόκληση, ενισχύοντας τις ευκαιρίες για τους ιδιοκτήτες ακινήτων που δεν είναι επαγγελματίες στο πεδίο του τουρισμού να επιτελούν επιχειρηματικές

³¹⁸ Maniatis, "Tourism Law and and Short-Term Housing Lease," 171–72.

³¹⁹ Ηλίας Μπέλλος, "Αφορολόγητος τζίρος άνω των 3 δις. ευρώ από τις ηλεκτρονικές μισθώσεις κατοικιών | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ," n.d., <https://www.kathimerini.gr/economy/local/897023/aforologitos-tziros-ano-ton-3-dis-eyro-apo-tis-ilektronikes-misthoseis-katoikion/>.

³²⁰ Maniatis, "Tourism Law and and Short-Term Housing Lease," 172.

δραστηριότητες³²¹. Αυτός ο εκδημοκρατισμός των βραχυπρόθεσμων μισθώσεων είναι κρίσιμος σε χώρες όπως η Ισπανία και η Ελλάδα ως δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί, και σε κάθε χώρα η κοινωνικοί κανόνες θα πρέπει να υιοθετηθούν και να εφαρμοστούν για να επιτευχθεί η ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος του να είσαι ιδιοκτήτης ακινήτων εκτός της τουριστικής αγοράς των επιχειρηματιών, και του καθήκοντος πληρωμής φόρων³²². Τέλος, αν και μπορεί να προκληθεί μείωση των φορολογικών εσόδων από τα ξενοδοχεία σε μερικές πόλεις, μπορεί η ανάκτηση αυτών των απωλειών των φορολογικών εσόδων να γίνει με την εφαρμογή ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδίου για τις βραχυπρόθεσμες μισθώσεις που κυριαρχούν στο πλαίσιο της οικονομίας διαμοιρασμού³²³.

3.3 Τα οφέλη της συνεργατικής οικονομίας και των δωρεάν περιηγήσεων

Η συνεργατική οικονομία και οι δωρεάν περιηγήσεις προσφέρουν αρκετά κοινωνικά, βιώσιμα, και οικονομικά οφέλη, τα οποία εξετάζονται παρακάτω.

Η πρακτική των δωρεάν περιηγήσεων αποτελεί περίπτωση της πρώτης κατηγορίας μοντέλων της συνεργατικής οικονομίας, δηλαδή αποτελεί ένα επιχειρηματικό μοντέλο «από την επιχείρηση στον καταναλωτή» (B2C), κατά την οποία γίνεται «αγορά»³²⁴ της γνώσης. Ωστόσο αυτή η διατύπωση δεν είναι πλήρως ακριβής στο πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων καθώς οι δωρεάν περιηγήσεις δεν περιλαμβάνουν κάποια αγορά από νομικής πλευράς, αλλά μία ξεχωριστού τύπου κατανάλωση ή λήψη υπηρεσιών, κατά την οποία παρέχεται (προαιρετικά) κάποιο φιλοδώρημα και όχι σταθερή αμοιβή³²⁵.

Οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται στο πεδίο των δωρεάν περιηγήσεων είναι οι παράγοντες που ανταγωνίζονται σε ένα επιλεκτικό περιβάλλον και η επιλογή θεωρείται ότι είναι το αποτέλεσμα διαφορετικών ιστορικών κατευθύνσεων συσσώρευσης γνώσεων στις επιχειρήσεις³²⁶.

Ωστόσο κύριο θέμα δεν είναι απλά η διάδοση της γνώσης αλλά και η παρουσίαση της πόλης με μοναδικό, βιωματικό και φιλικό τρόπο προς τον καταναλωτή, που αποτελεί παράδειγμα της συνεργατικής κατανάλωσης η οποία δημιουργεί νέες σχέσεις μεταξύ αγνώστων ατόμων³²⁷. Στο

³²¹ Maniatis, 173.

³²² Maniatis, 173.

³²³ Jamila Jefferson-Jones, "Can Short-Term Rental Arrangements Increase Home Values? A Case for AirBNB and Other Home Sharing Arrangements," *The Cornell Real Estate Review* 13, no. 6 (June 1, 2015): 12–19.

³²⁴ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 328.

³²⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 117.

³²⁶ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 328.

³²⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 117.

πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας, οι συμμετέχοντες βλέπουν τα άγνωστα προς αυτούς άτομα ως πιθανούς φίλους με τους οποίους θα γνωριστούν, χάρις στις σχέσεις που δημιουργούνται μέσω της λήψης των διαφορετικών προσφερόμενων υπηρεσιών³²⁸. Ακόμα, δραστηριότητες όπως η κατανάλωση φαγητού, το ταξίδι ή η διαμονή, έχουν εξελιχθεί σε εμπειρίες που στηρίζονται στην εμπιστοσύνη που αποκτούν τα άτομα με τη χρήση των διαφορετικών συστημάτων φήμης των πλατφορμών³²⁹. Στο πλαίσιο αυτής της άμεσης αλληλεπίδρασης, οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο καθώς είναι αυτοί που ενθαρρύνουν τη δημοσίευση σχολίων και αξιολογήσεων στις πλατφόρμες από τα άτομα που ξεναγήθηκαν³³⁰.

Οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν μέρος μίας προσέγγισης που είναι φιλική προς το περιβάλλον, και η συνεργατική οικονομία έχει έναν βιώσιμο χαρακτήρα³³¹. Η άμεση συνέπεια που επιφέρει η παροχή πρόσβασης σε αγαθά ή συλλογική χρήση μέσων μεταφοράς είναι η μείωση του υπερκαταναλωτισμού³³². Συγκεκριμένα η συλλογική χρήση των αυτοκινήτων από άτομα για την μετάβαση στον χώρο εργασίας τους, αντί να χρησιμοποιεί κάθε άτομο το δικό του αυτοκίνητο, δεν μειώνει μόνο το κόστος και την εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), αλλά ακόμα οδηγεί στην αποσυμφόρηση των πόλεων από την κίνηση, ελευθερώνοντας χώρο για τη χρήση μέσων μεταφοράς όπως τα ποδήλατα. Αυτά τα βιώσιμα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση της οικονομίας διαμοιρασμού επηρεάζουν τις δωρεάν περιηγήσεις, καθώς η μειωμένη αυτοκινητιστική κίνηση θα μπορούσε να κάνει πιο εύκολη την πραγματοποίηση των δωρεάν περιηγήσεων πρακτικά και συμβολικά³³³. Συγκεκριμένα, οι τουρίστες θα μπορούσαν να εξοικειωθούν με την πόλη με μεγαλύτερη άνεση και να αποκτήσουν καλύτερες εντυπώσεις από μία πόλη στην οποία υπάρχει λιγότερη κυκλοφορία οχημάτων.

Δεδομένου ότι οι δωρεάν περιηγήσεις περιλαμβάνουν διαδρομές που γίνονται με τα πόδια, δεν επιφέρουν μόλυνση του περιβάλλοντος και δεν επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα της ζωής των μόνιμων κατοίκων των πόλεων. Εν τούτοις, η παραπάνω παρατήρηση δεν έχει ιδιαίτερη σημασία από συγκριτικής άποψης, καθώς και οι αμειβόμενες περιηγήσεις δεν βλάπτουν το περιβάλλον και παρομοίως είναι πιθανώς πιο ευχάριστες στην περίπτωση που υπάρχει περιορισμένη κυκλοφορία οχημάτων. Ακόμα, τα άτομα που συμμετέχουν στις περιηγήσεις, είτε

³²⁸ Rodriguez, "Economía Colaborativa: La Economía de Las Personas y Las Comunidades," 270.

³²⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 117.

³³⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, 117–18.

³³¹ Maniatis and Cortés-Ramírez, 118.

³³² Rodriguez, "Economía Colaborativa: La Economía de Las Personas y Las Comunidades," 270.

³³³ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 118.

αυτές είναι δωρεάν είτε αμειβόμενες, είναι καταναλωτές που συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο τους για διασκέδαση, και ως εκ τούτου δεν εξαρτάται από αυτούς η χρήση οχημάτων για την εξοικονόμηση χρόνου.³³⁴

Ως προς τα οικονομικά οφέλη, η συνεργατική οικονομία έχει το πλεονέκτημα της εξοικονόμησης των οικονομικών πόρων³³⁵. Ο διαμοιρασμός ενός μέρους της ζωής μας επιτρέπει την λήψη κάποιου εισοδήματος το οποίο στις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιείται για την κάλυψη των εξόδων που σχετίζονται με την ιδιοκτησία των αυτών των αγαθών³³⁶. Για παράδειγμα, η κοινή χρήση μίας κατοικίας, ενός αυτοκινήτου ή του φαγητού επιτρέπει τη πραγματοποίηση δραστηριοτήτων με πιο βιώσιμο τρόπο. Ακόμα η κοινή χρήση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να πραγματοποιηθεί κάποια δραστηριότητα με πολύ χαμηλότερο ή και ανύπαρκτο κόστος. Όσον αφορά τις δωρεάν περιηγήσεις, ο δωρεάν χαρακτήρας τους ή προαιρετική φύση της χρηματικής αμοιβής (φιλοδωρήματος) που δίνεται αποτελεί παράδειγμα για τα οφέλη της συνεργατικής οικονομίας³³⁷.

Ωστόσο, υπάρχουν προσεγγίσεις που διαχωρίζουν τις δωρεάν περιηγήσεις και το φαινόμενο της συνεργατικής οικονομίας. Σύμφωνα με μία προσέγγιση, με εξαίρεση μερικών περιπτώσεων, το φαινόμενο των δωρεάν περιηγήσεων δεν αποτελεί μέρος του φαινομένου που περιγράφεται ως «συνεργατικός τουρισμός», ως απλή ανταλλαγή εμπειριών³³⁸. Η κριτική αυτή περιλαμβάνει το επιχείρημα ότι οι δωρεάν περιηγήσεις είναι μία διαφημιστική στρατηγική (μάρκετινγκ) που επιτρέπει την προσέλκυση πελατών για αμειβόμενες περιηγήσεις, αλλά αυτή η κριτική κάνει διάκριση μεταξύ του κλασικού τύπου των περιηγήσεων χωρίς υποχρεωτική πληρωμή και μίας συλλογικής, μη-κερδοσκοπικής εναλλακτικής³³⁹. Η κριτική θα μπορούσε να στηριχτεί κυρίως στο φαινόμενο των άμεσων κερδών στο πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων, δηλαδή στα φιλοδωρήματα τα οποία έχουν ως σκοπό να επιφέρουν αύξηση των κερδών του ξεναγού³⁴⁰.

Οι δωρεάν περιηγήσεις δεν είναι επιθυμητές από πάροχους υπηρεσιών οι οποίοι ασκούν μία οικονομική δραστηριότητα και επιζητούν οικονομική αμοιβή. Οπότε, οι πάροχοι δεν περιμένουν την ανταπόδοση των υπηρεσιών, δηλαδή ότι θα λάβουν υπηρεσίες, ειδικά ίδιου τύπου,

³³⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 118.

³³⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 118.

³³⁶ Rodriguez, "Economía Colaborativa: La Economía de Las Personas y Las Comunidades," 270.

³³⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 119.

³³⁸ Gutiérrez Duarte and Roldán-Martínez, *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*, 167.

³³⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 119.

³⁴⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 119.

από τα άτομα τα οποία ξεναγούν, στα μέρη από τα οποία προέρχονται τα άτομα αυτά. Η προσδοκία οικονομικού οφέλους από την άσκηση μίας μη-οικονομικής δραστηριότητας είναι λογική αλλά δεν βασίζεται στην ιδέα της αμοιβαίας παροχής υπηρεσιών. Συνίσταται στην δυνατότητα της χρήσης της τουριστικής πληροφόρησης υπό τη μορφή των δωρεάν περιηγήσεων, η οποία είναι διαθέσιμη σε κάθε ενδιαφερόμενο άτομο, και όχι ιδιαίτερα στους ξεναγούς των δωρεάν περιηγήσεων.³⁴¹

Τα οικονομικά οφέλη της συνεργατικής οικονομίας αφορούν και την επιχειρηματική καινοτομία, η οποία θα μπορούσε να κάνει τις επιχειρήσεις πιο ανταγωνιστικές³⁴². Για παράδειγμα, στο πλαίσιο των δωρεάν περιηγήσεων, η απόκτηση και συσσώρευση γνώσεων δεν είναι απλά ο σκοπός της χρήσης των δωρεάν περιηγήσεων από την πλευρά των ατόμων, αλλά οδηγεί σε επιχειρηματική καινοτομία και μερικές φορές στη δημιουργία δικτύων γνώσης, των οποίων η δημιουργία είναι αποτέλεσμα της επιχειρηματικής αλληλεπίδρασης μέσω ανταλλαγών υπηρεσιών και συνεργασιών³⁴³. Ακόμα, η συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις ή οργανώσεις, αυξάνει τις ευκαιρίες για την επίτευξη καινοτομίας, ειδικά στον τουριστικό τομέα³⁴⁴.

Στο πλαίσιο συνεργατικής οικονομίας, οι υπηρεσίες προσφέρονται για την άμεση κάλυψη των αναγκών των ατόμων. Οι διομότιμες (P2P) υπηρεσίες έχουν αυξηθεί εκθετικά διότι οι πλατφόρμες οι οποίες τις υποστηρίζουν καλύπτουν μία θέση η οποία δεν είχε καλυφθεί μέχρι τώρα. Αυτές οι παρατηρήσεις ισχύουν ιδιαίτερα στο πεδίο που αφορά την υποδομή του τουρισμού. Για παράδειγμα, η εταιρεία Airbnb προέκυψε από καθαρά βασική ανάγκη, όταν οι ιδρυτές προσέφεραν σε ενδιαφερόμενους ένα στρώμα αέρα τοποθετημένο στην οικία τους μαζί με πρωινό με σκοπό να πληρώσουν το ενοίκιο της οικίας που διέμεναν. Η εξέλιξη της εταιρείας από το 2015 είναι αξιοσημείωτη, με την αξία της να εκτιμάται στα δέκα δις. ευρώ.³⁴⁵

3.4 Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ο τουριστικός τομέας

Η σύνδεση που χαρακτηρίζει την κοινωνική οικονομία και την οικονομία της αλληλεγγύης ή αλληλέγγυας οικονομίας, οι οποίες ως έννοιες παρουσιάζονται ως μία, φαίνεται να σχετίζεται με τις επιχειρηματικές πρακτικές και πρακτικές κάποιων συλλόγων οι οποίες, από τα τέλη του 20ου αιώνα αναπτύσσουν ένα διαφορετικό τρόπο αντίληψης του ρόλου της οικονομίας και των

³⁴¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 119.

³⁴² Maniatis and Cortés-Ramirez, 120.

³⁴³ Leal Londoño and Medina, "Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona," 328.

³⁴⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 120.

³⁴⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 120.

οικονομικών διαδικασιών στις σύγχρονες κοινωνίες, ο οποίος τρόπος είναι πιο ανθρωπίνος, πιο βιώσιμος, πιο οικολογικός και πιο δημοκρατικός³⁴⁶. Ο όρος «κοινωνική οικονομία» έχει αναγνωριστεί από τους Ευρωπαϊκούς φορείς κυρίως από το 1989, με την ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο «Επιχείρησης της κοινωνικής οικονομίας και η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής αγοράς χωρίς σύνορα» («Social Economy Enterprises and the Completion of the European Market without frontiers»)³⁴⁷. Τότε δημιουργήθηκε ένα ειδικό τμήμα για να διαχειριστεί την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Οικονομία, το οποίο τμήμα ονομάζεται Γενική Διεύθυνση XXIII (Directorate General), και από τότε, πολλές ρυθμίσεις, ανακοινώσεις, ψηφίσματα κ.α., έχουν εγκριθεί, και έχει σημειωθεί πρόοδος ως την ιδρυματική διαφάνεια αλλά και σε άλλα θέματα³⁴⁸.

Για την αλληλέγγυα οικονομία δεν υπάρχει ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός της έννοιας της, αν και υπάρχει μία σύγκλιση ως προς την πολυδιάστατη φύση της και στο θεωρητικό της τμήμα, περιλαμβάνει έννοιες και ιδέες που προέρχονται από την Λατινική Αμερική και την Ευρώπη³⁴⁹.

Στη περίπτωση των διομήτιμων μοντέλων (P2P), ο όρος αυτός θα μπορούσε να μεταφράζεται ακολουθώντας μία πιο ανθρωμορφική προσέγγιση, όπως η μετάφραση του με τις φράσεις «μεταξύ ατόμων» ή «μεταξύ ίσων», και θεωρείται προτιμότερη με σκοπό την επεκταθεί η ονοματολογία πέρας της αρχικής της έννοιας μέσα σε ένα τεχνολογικό πλαίσιο³⁵⁰. Αυτό το σύστημα των διομήτιμων είναι μέρος ενός από πολλά φαινόμενα που περιλαμβάνουν μεγαλύτερη συμμετοχή των κατοίκων σε διαδικασίες αυτό-οργάνωσης για τη διαχείριση των δικών τους αναγκών³⁵¹. Το διομήτιμο μοντέλο (P2P) έχει οριστεί ως μία πιο ανθρωπίνη μέθοδο αμοιβαίας συνεργασίας, με επίκεντρο τις κοινωνικές ανάγκες, που είναι εφαρμόσιμη σε παγκόσμιο επίπεδο³⁵². Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλά συστήματα τα οποία χαρακτηρίζονται ως P2P, αλλά δεν μπορούν όλα να θεωρηθούν ως έγκυρες εναλλακτικές των κλασικών συστημάτων των οικονομικών σχέσεων³⁵³.

³⁴⁶ Rosario Asian Chaves and Carmen Rodríguez Morilla, "Contents, in Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía," *Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 7.

³⁴⁷ Chaves and Morilla, 9.

³⁴⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 121.

³⁴⁹ Chaves and Morilla, "Contents, in Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía," 10.

³⁵⁰ Stacco Troncoso P2P Foundation, "Economía Colaborativa y P2P: Producción, Gobernanza y Propiedad Entre Iguales Mediante Prototipos Postcapitalistas," *Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía, Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 241.

³⁵¹ Chaves and Morilla, "Contents, in Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía," 8.

³⁵² Stacco Troncoso P2P Foundation, "Economía Colaborativa y P2P: Producción, Gobernanza y Propiedad Entre Iguales Mediante Prototipos Postcapitalistas," 242.

³⁵³ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 122.

Ο όρος «ιεραρχία των δικτύων» («hierarchy networks» ή «netarchic capitalism») περιγράφει τις πλατφόρμες που οδηγούν σε οριζόντια συνεργασία και σε δημιουργία περιεχομένου μεταξύ των χρηστών, αλλά αυτές οι πλατφόρμες αποκομίζουν το σύνολο των εισόδων³⁵⁴. Συνεπώς, οι πρωτοβουλίες αυτές, όπως για παράδειγμα τα κοινωνικά δίκτυα (Twitter, Facebook) έχουν απώτερο σκοπό το κέρδος³⁵⁵.

Η συνεργατική οικονομία περιλαμβάνει έναν αριθμό διαφορετικών πλατφορμών. Παρά τα πλεονεκτήματα τους, μερικές από τις πιο γνωστές πλατφόρμες αυτής της κατηγορίας, όπως η Airbnb ή η Uber, δέχονται επίκριση από ένα μέρος της ακαδημαϊκής κοινότητας που έχει την άποψη ότι αυτές οι πλατφόρμες έχουν την ίδια επιχειρηματική δομή όπως οι πλατφόρμες Twitter και Facebook³⁵⁶. Όντας εξαρτημένες από τις επιταγές του επιχειρηματικού κεφαλαίου και των ενδιαφερόμενων μερών, υπάρχει μικρή συνεργασία μεταξύ των ιδιοκτητών και των χρηστών, αν και οι χρήστες λαμβάνουν χρηματική ανταμοιβή για την κεφαλαιοποίηση των πόρων τους³⁵⁷.

Η νεότερη κατηγορία συστημάτων P2P αποτελείται από το πεδίο του ψηφιακού κρυπτονομίσματος, που χρησιμοποιεί την τεχνολογία «Blockchain»³⁵⁸. Σύμφωνα με μία άποψη, η εμφάνιση αυτών των αποκεντρωμένων συστημάτων, στα οποία δεν εμπλέκονται οι ιδιωτικές ή δημόσιες τράπεζες, χαρακτηρίζονται ως καλή εξέλιξη³⁵⁹. Ωστόσο το κρυπτονόμισμα Bitcoin έχει τα ίδια μειονεκτήματα που προαναφέρθηκαν³⁶⁰. Συγκεκριμένα το Bitcoin είναι σχεδιασμένο ως απομίμηση του χρυσού και αποτελεί ένα είδος σπάνιου αγαθού του οποίου η εξαγωγή απαιτεί όλο και περισσότερους πόρους, και τελικά ευνοεί την κερδοσκοπία.

3.5 Το νομικό καθεστώς του εθελοντισμού στην Ισπανική έννομη τάξη

Οι δωρεάν περιηγήσεις, λόγω του προαιρετικού χαρακτήρα της αμοιβής μέσω φιλοδοξημάτων προς τον ξεναγό, δεν μπορεί να θεωρηθεί εθελοντική πράξη. Ειδικά, στη Ισπανική έννομη τάξη, το καθεστώς του εθελοντισμού είναι αρκετά αυστηρό ως προς την σχέση που

³⁵⁴ Maniatis and Cortés-Ramírez, 122.

³⁵⁵ Stacco Troncoso P2P Foundation, “Economía Colaborativa y P2P: Producción, Gobernanza y Propiedad Entre Iguales Mediante Prototipos Postcapitalistas,” 243.

³⁵⁶ Stacco Troncoso P2P Foundation, 244.

³⁵⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 122.

³⁵⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, 122.

³⁵⁹ Stacco Troncoso P2P Foundation, “Economía Colaborativa y P2P: Producción, Gobernanza y Propiedad Entre Iguales Mediante Prototipos Postcapitalistas,” 244.

³⁶⁰ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 122–23.

αναπτύσσεται μεταξύ του εθελοντή και των ατόμων που δέχονται τις υπηρεσίες του, η οποία πρέπει να διέπεται από απόλυτη ανιδιοτέλεια.

Ο εθελοντισμός αποτελεί νέα τάση στις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις και έχει υπάρξει το αντικείμενο μερικών προσπαθειών νομοθέτησης. Για παράδειγμα η ρύθμιση (EU) 375/2014 της Ευρωπαϊκής Βουλής και του Συμβουλίου, της 3^{ης} Απριλίου 2014, η οποία εγκαθίδρυσε το Ευρωπαϊκό Σώμα Εθελοντών Ανθρωπιστικής Βοήθειας (EU Volunteer Aid) και η υλοποιητική ρύθμιση (EU) 1244/2014 της Επιτροπής, της 20^{ης} Νοεμβρίου 2014, είχε σχεδιάσει ένα νέο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Εθελοντισμού για την περίοδο 2014-2020.³⁶¹

Στην Ισπανική έννομη τάξη, ο νόμος 45/2015, της 14^{ης} Οκτωβρίου που αφορά τον εθελοντισμό (αντικατέστησε τον αρχικό νόμο 6/1996 της 15^{ης} Ιανουαρίου) ορίζει αυτό τον θεσμό³⁶². Σύμφωνα με τη παράγραφο 1 του άρθρου 3, ο εθελοντισμός θεωρείται ως ένα σύνολο δραστηριοτήτων γενικού ενδιαφέροντος που πραγματοποιούνται από άτομα, εφόσον οι δραστηριότητες ικανοποιούν τις εξής προϋποθέσεις:

- α. έχουν χαρακτήρα αλληλεγγύης
- β. η πραγματοποίησή τους είναι δωρεάν, χωρίς να προκύπτει από προσωπική υποχρέωση ή νομικό καθήκον, και θεωρείται εθελοντική
- γ. πραγματοποιούνται χωρίς οικονομικό ή υλιστικό αντίτιμο, με την επιφύλαξη της πληρωμής επιστρεπτέων δαπανών που επιφέρει η πραγματοποίηση εθελοντικών πράξεων για τους εθελοντές (σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 12.2.d)
- δ. πραγματοποιούνται μέσω οντοτήτων εθελοντισμού σύμφωνα με ειδικά προγράμματα εντός ή εκτός της περιοχής της Ισπανίας, με την επιφύλαξη των προβλέψεων των άρθρων 21 και 22.

Η παράγραφος αυτή του άρθρου δίνει όλα τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να ισχύουν για όλες τις δράσεις σχετικές με τον εθελοντισμό³⁶³. Αυτά τα χαρακτηριστικά αποτυπώνονται όχι μόνο στο τι παρέχουν οι εθελοντές, αλλά και στις δραστηριότητες, τα έργα, τη διαχείριση, τους εθελοντικούς οργανισμούς, τις διοικήσεις κ.α. που επιτελούν οποιαδήποτε τύπου δραστηριότητα που σχετίζεται με τον εθελοντισμό³⁶⁴.

³⁶¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 123.

³⁶² Maniatis and Cortés-Ramirez, 123.

³⁶³ Platform of the volunteerism of Spain, *Easy Guide the Law of Volunteering in 5 steps. Law 45/2015 of October 14, on volunteering*, BOE 247 of October 15, p.6

³⁶⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 124.

Το άρθρο 5 του νόμου με τίτλο «Οι αξίες, οι αρχές και οι διαστάσεις της εθελοντικής δράσης» περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με την ταυτότητα (αξίες), τη σημασία (αρχές), την εκτέλεση (λειτουργίες) που όλες οι εθελοντικές δράσεις θα πρέπει να έχουν, σύμφωνα με την διατύπωση του νομικού οδηγού που έχει δημιουργηθεί από την πλατφόρμα εθελοντικής δράσης στην Ισπανία³⁶⁵. Αυτή η κατηγοριοποίηση είναι σημαντική και πρωτότυπη σε σχέση με το νομοθετικό κείμενο, το οποίο δεν υιοθετεί κάποιον ορισμό για τους χρησιμοποιούμενους όρους «αξίες», «αρχές» και «διαστάσεις» (ο όρος διαστάσεις είναι ισοδύναμος με τον όρο «λειτουργίες» που χρησιμοποιήθηκε παραπάνω)³⁶⁶.

Η εθελοντική δράση βασίζεται και πραγματοποιείται σύμφωνα με τις αξίες³⁶⁷:

- α. που εμπνέουν την συνύπαρξη σε ένα δημοκρατικό, συμμετοχικό, δίκαιο, πλουραλιστικό και προσηλωμένο στην ισότητα, ελευθερία και αλληλεγγύη περιβάλλον
- β. που προωθούν την προστασία του κοινού καλού και των θεμελιωδών δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στο Ισπανικό Σύνταγμα, με ερμηνεία που συνάδει με την Παγκόσμια Διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και άλλων συμβάσεων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών καθώς και του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- γ. που συμβάλουν στη συμμετοχή, στη δικαιοσύνη και στην κοινωνική συνοχή
- δ. που υποστηρίζουν την αλληλεγγύη και τη μερική συμμετοχική αξιοποίηση των ανθρωπίνων ικανοτήτων

Παρατηρείται ότι μία τέτοια καταγραφή των αξιών δεν έχει επαρκή απλότητα και δεν είναι πρακτική για τη εξοικείωση πιθανών εθελοντών με αυτές τις αξίες. Ακόμα, το ζήτημα των κοινωνικών αξιών είναι ένα σύγχρονο θέμα το οποίο δεν έχει μελετηθεί επαρκώς από ακαδημαϊκής πλευράς. Για παράδειγμα, υπάρχει η τάση να γίνεται ανακριβής αναφορά αυτών των αξιών, σε αντίθεση με τις αρχές που εφαρμόζονται στον ίδιο τομέα.³⁶⁸

Το γεγονός ότι οι υπηρεσίες που προσφέρονται από ένα φυσικό πρόσωπο το οποίο επιτελεί τον ρόλο του εθελοντή, είναι δωρεάν, αποτελεί μία αρχή και όχι αξία. Αυτή η αρχή έχει να κάνει με τον αφιλοκερδή χαρακτήρα της υπηρεσίας που προσφέρεται, δηλαδή την παροχή υπηρεσιών χωρίς την επιδίωξη κέρδους ή υλικού οφέλους. Όμως παρατηρείται ότι το πρόβλημα της έλλειψης απλότητας και λογικής συνοχής, που αναφέρθηκε προηγουμένως για την

³⁶⁵ Platform of the volunteerism of Spain, *Easy Guide the Law of Volunteering in 5 steps. Law 45/2015 of October 14, on volunteering*, BOE 247 of October 15, p.6

³⁶⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 124.

³⁶⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 124.

³⁶⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 124–25.

περίπτωση των αξιών, συνεχίζει να υπάρχει σε όλες τις διαστάσεις που αφορούν τον εθελοντισμό. Η πρώτη διάσταση του εθελοντισμού αποτελείται από «την αφοσίωση, την αφιλοκέρδεια και την ανιδιοτελή διάθεση χρόνου, ικανοτήτων και γνώσεων από τους εθελοντές».³⁶⁹

Το άρθρο 11, αναφέρει ότι οι εθελοντές είναι υποχρεωμένοι να αρνηθούν οποιοσδήποτε υλικές ή οικονομικές ανταμοιβές, που μπορεί να λάβουν από τα άτομα στα οποία απευθύνεται η εθελοντική δράση. Αυτό το καθήκον είναι απόλυτο και δεν ισχύει μόνο για αυτούς που εμπλέκονται άμεσα στην εθελοντική δράση, αλλά και οποιονδήποτε άλλον σχετίζεται με την εθελοντική τους δράση. Συνεπώς ο εθελοντής δεν αποκτά κανένα οικονομικό όφελος (π.χ. χρήματα). Οπότε ακόμα και τα φιλοδωρήματα απαγορεύονται αυστηρώς, ακόμα και στην περίπτωση που ο εθελοντής ή εθελόντρια δεν ζητεί φιλοδωρήματα από τα άτομα τα οποία εμπλέκονται στην εθελοντική διαδικασία. Αν και ο νόμος δεν το αναφέρει, ανεξαρτήτως της αξίας των φιλοδωρημάτων, αυτά δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν επιτρεπτά. Παρομοίως το άρθρο αυτό ορίζει ότι και τα άτομα τα οποία είναι οι αποδέκτες της εθελοντικής δράσης έχουν το καθήκον να μην προσφέρουν καμία οικονομική ή υλική ανταμοιβή στους εθελοντές ή στους εθελοντικούς φορείς. Ωστόσο δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη για κάποιο καθήκον από την πλευρά των εθελοντικών οργανισμών για άρνηση οποιασδήποτε οικονομικής και υλιστικής ανταμοιβής από τους αποδέκτες της εθελοντικής δράσης.³⁷⁰

Το κίνητρο του εθελοντή είναι καθαρά ηθικής φύσεως. Σύμφωνα με το άρθρο 10, ο αλτρουιστής έχει το δικαίωμα να λάβει την αναγνώριση από την εθελοντική οργάνωση, για την κοινωνική αξία της συνεισφοράς του και για τις ικανότητες, τις δεξιότητες και τις αρετές που απέκτησε ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης της εθελοντικής δράσης. Επίσης και η εθελοντική οργάνωση θα πρέπει να εκδώσει πιστοποιητικό στο οποίο θα αναγράφεται η διάρκεια και οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του εθελοντικού προγράμματος στο οποίο συμμετείχε ο εθελοντής, όπως αναφέρει το άρθρο 14. Τέλος, ο εθελοντής έχει το δικαίωμα να μην επιβαρυνθεί οικονομικώς λόγω της προσφοράς του, μέσω της κάλυψης επιστρεπτών εξόδων, που αναφέρθηκαν προηγουμένως.³⁷¹

Οι εθελοντικές οντότητες είναι μόνο νομικές οντότητες (όχι ιδιώτες)³⁷². Το προοίμιο του νόμου δεν εξαιρεί κανένα πεδίο δράσης στο οποίο ενεργούν αυτές οι οντότητες, ευνοεί την ανάπτυξη τους στον τρίτο τομέα της οικονομίας, αλλά και σε άλλα πεδία δράσης που είναι πιο

³⁶⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 125.

³⁷⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 125.

³⁷¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 125.

³⁷² Maniatis and Cortés-Ramirez, 125–26.

καινοτόμα, όπως εταιρείες, πανεπιστήμια, ή ακόμα και οι δημόσιες διοικήσεις. Στο άρθρο 13, αναφέρεται ότι αυτές οι οντότητες (καθώς και οι ομοσπονδίες, συνομοσπονδίες και ενώσεις εθελοντικών οντοτήτων που έχουν συσταθεί νομικά σε κρατικό, στις Αυτόνομες Κοινότητες ή στην Ευρωπαϊκή Ένωση) θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις εξής απαιτήσεις³⁷³:

1. να έχουν συσταθεί νομίμως, και να έχουν εγγραφεί στα αρμόδια Μητρώα, συμφωνά με τις ισχύουσες ρυθμίσεις των Αυτόνομων Κοινοτήτων ή τις ρυθμίσεις που ισχύουν για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
2. να μην λειτουργούν με σκοπό το κέρδος
3. να είναι ή να έχουν εθελοντές, με την επιφύλαξη του προσωπικού μισθοδοτούμενου για την σταθερή λειτουργία της οντότητας ή για την ανάπτυξη δράσεων που απαιτούν αρκετή εξειδίκευση
4. να εκτελούν ένα μέρος ή όλες τις δράσεις τους μέσω εθελοντικών προγραμμάτων, που είναι σχεδιασμένα και διευθύνονται μέσα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων γενικού ενδιαφέροντος, οι οποίες σέβονται τις αξίες, αρχές και τις διαστάσεις που προσδιορίζονται στο άρθρο 5 και εκτελούνται σε μια από τις περιοχές που καταγράφονται στο άρθρο 6.

3.6 Σύλλογοι σχετικοί με την τουριστική πληροφόρηση

Η κοινωνική οικονομία δεν βασίζεται στην αναζήτηση κέρδους. Αυτός ο τύπος οικονομίας σχετίζεται ιστορικά με δημοφιλείς συλλόγους και σωματεία τα οποία αποτελούν τη βασική δομή της³⁷⁴. Το σύστημα των αξιών και των αρχών της δράσης των δημοφιλών συλλόγων αποτελείται από αυτές που έχουν συμβάλει στη διατύπωση της σύγχρονη έννοια της κοινωνικής οικονομίας, δομημένη γύρω από τέσσερις κατηγορίες δράσεων: τα σωματεία, εταιρείες αλληλασφάλισης, οι σύλλογοι και τα ιδρύματα³⁷⁵.

Το γεγονός ότι οι επίσημοι ξεναγοί οργανώνονται και αντιπροσωπεύονται μέσω τοπικών επαγγελματικών συλλόγων, είναι ενδεικτικό του χαρακτήρα της αυτό-οργάνωσης αυτής της κοινότητας των επαγγελματιών, των οποίων το επάγγελμα δεν έχει ξεκάθαρο νομικό καθεστώς. Ωστόσο, η ύπαρξη μίας μη-κερδοσκοπικής νομικής οντότητας, όπως είναι οι σύλλογοι, δεν σημαίνει ότι υπάρχει επίσημη παροχή υπηρεσιών από τον σύλλογο στους πελάτες. Αυτή η

³⁷³ Maniatis and Cortés-Ramírez, 126.

³⁷⁴ José Luis Monzón Campos, “Ámbito y Delimitación de La Economía Social En España y En La Unión Europea,” *Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía, Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 35.

³⁷⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 126–27.

παρατήρηση ισχύει ιδιαίτερα για οργανισμούς που συνενώνουν πρωτογενείς συλλόγους. Η δευτερογενείς οργανώσεις δεν διαχειρίζονται την τουριστική πληροφόρηση προς το κοινό, καθώς οι διάφορες εκδηλώσεις, οι προσφορές τουριστικής πληροφόρησης, οι συνεργασίες με τα τοπικά πρακτορεία πραγματοποιούνται αποκλειστικά από τις τοπικές «ενώσεις» που κάνουν γνώστες τις εκδηλώσεις τους μέσω, για παράδειγμα, των ιστοσελίδων τους. Η δευτερογενής οργάνωση έχει ένα γενικό και δημιουργικό ρόλο, αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα όλων των συλλόγων που είναι μέλη αυτών, και έχει εξειδικευμένο σκοπό σχετικά με το θέμα της εκπαίδευσης των ξεναγών.³⁷⁶

Οι σύλλογοι αποτελούν παράγοντες της κοινωνικής οικονομίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας, κάποιες πλατφόρμες έχουν χαρακτηριστεί ως σύλλογοι μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με σκοπό να μην πληρώνουν φόρους, και εκτιμάται ότι άλλες πλατφόρμες δηλώνουν ότι έχουν τρεις μόνο εργαζόμενους, ενώ στην πραγματικότητα έχουν πολλοί περισσότερους εργαζόμενους³⁷⁷. Στην αγορά της Ισπανίας, υπάρχουν σύλλογοι που εμπλέκονται στην άμεση παροχή υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα οι πλατφόρμες Cuentame Toledo και Madrid a Pie³⁷⁸. Ανεξαρτήτως του αν ένας σύλλογος είναι πολιτιστικός ή όχι, εξαιρείται από τις φορολογικές υποχρεώσεις, γεγονός που παρέχει σε ένα σύλλογο αρκετά κίνητρα για να εκπληρώσει τον σκοπό του³⁷⁹.

3.7 Τα σωματεία στον τουριστικό τομέα

Οι σύλλογοι ξεναγών δεν είναι ίδια με τα σωματεία τα οποία παίζουν εμπορικό ρόλο στην αγορά. Αυτά αποτελούν ένα επίσημο είδος εμπορικών εταιρειών οι οποίες λειτουργούν εκ μέρους των μελών τους, σε δραστηριότητες που αφορούν τις οικονομικές σχέσεις των μελών με άλλους παράγοντες στην οικονομία. Ωστόσο μπορεί να γίνει σύγκριση μεταξύ των συλλόγων των ξεναγών και των σωματείων. Αυτός ο παραλληλισμός είναι ξεκάθαρος ακόμα και στην περίπτωση των σωματείων που έχουν χάσει την επίσημη κατάταξη τους σε βαθμό, όπως συνέβη στην περίπτωση του Ελληνικού νομικού συστήματος σε σύγκριση με την κατηγορία των αγροτικών σωματείων που ρυθμίζονται ξεχωριστά. Η σύλλογοι ξεναγών δεν είναι παρόχοι αμειβόμενων υπηρεσιών. Οι σύλλογοι ξεναγών παίζουν ρόλο στην προώθηση αυτών των υπηρεσιών τουριστικής πληροφόρησης, αποτελούν σημείο αναφοράς για τη σύναψη συμβάσεων

³⁷⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 127.

³⁷⁷ Alvarez, "El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamentación El Fraude de Los 'Free Tours.'"

³⁷⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 127.

³⁷⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 127.

μεταξύ των πελατών και του ξεναγού, και διευκολύνουν την συναλλαγή καθώς είναι εύκολο για έναν πελάτη να επικοινωνήσει μαζί τους.³⁸⁰

Ωστόσο η επικοινωνία μεταξύ του ξεναγού και των ατόμων που ξεναγούνται μέσω του συλλόγου στην οποία ανήκει ο ξεναγός, δεν είναι η μόνη διαθέσιμη λύση. Για παράδειγμα, σε κάποια μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, με υψηλή τουριστική κίνηση κάποιος μπορεί να βρει έναν πιστοποιημένο ξεναγό στην είσοδο και συνεπώς να οργανώσει την επιθυμητή τουριστική πληροφόρηση.³⁸¹

Από την άλλη πλευρά, τα σωματεία εμπλέκονται άμεσα στην αγορά στην οποία εξειδικεύονται. Πριν το συνεταιριστικό δίκαιο, έχει προηγηθεί το συνεταιρικό κίνημα, το οποίο είναι μία πρωτοβουλία των εργατών και των αγροτών της παραγωγικής κλάσης. Οι δύο βασικές κατηγορίες συνεταιρισμών που προέκυψαν, δηλαδή ο αστικός συνεταιρισμός και ο αγροτικός συνεταιρισμός, μπορούν να λειτουργούν ως πελατειακοί συνεταιρισμοί. Στην Ελληνική έννομη τάξη, ο νόμος 1667/1986, διαχωρίζει τους αστικούς συνεταιρισμούς σε παραγωγικούς, καταναλωτικούς, προμηθευτικούς, πιστωτικούς, μεταφορικούς και τουριστικούς. Αυτός ο κατάλογος αυτών των τύπων των συνεταιρισμών είναι ενδεικτικός, δηλαδή θα μπορούσαν να διακριθούν και άλλοι τύποι συνεταιρισμών.³⁸²

Το νομικό πλαίσιο στο οποίο έχουν καταγραφεί οι παραπάνω τύποι, ορίζει ή επηρεάζει το σύνταγμα και την ανάπτυξη των συνεταιρισμών³⁸³. Από μία άποψη, αν δεν υπάρχει νομικός μηχανισμός για να προστατεύσει την δραστηριότητα των συνεταιρισμών, θα είναι αδύνατο να υπάρχει ως πηγή δημιουργίας απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης³⁸⁴.

Για να γίνει αντιληπτή η λειτουργία των συνεταιρισμών στον τουριστικό τομέα, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στον ρόλο των εξωτερικών παραγόντων που ευνοούν ή περιορίζουν το συνεταιρισμό³⁸⁵. Για παράδειγμα, στην Ισπανία, η πίεση που άσκησαν ξένοι τουριστικοί πράκτορες που ζήτησαν σταθερή μείωση τιμών σε παράκτιους προορισμούς, είχε ως αποτέλεσμα σε προορισμούς όπως η Costa Brava την ανάγκη για την δημιουργία τουριστικών συνεταιρισμών για την καταπολέμηση αυτής της εξωτερικής επίδρασης³⁸⁶. Αλλά, σε άλλες περιοχές όπως η

³⁸⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 128.

³⁸¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 128.

³⁸² Maniatis and Cortés-Ramirez, 128–29.

³⁸³ H.Díaz Nuñez, “Tourism Cooperatives or Cooperative Tourism. Caso Cuba,” Hosteltur.com, November 3, 2014, https://www.hosteltur.com/comunidad/003459_promocionar-un-destino-con-twitter-experimento-experiencias-menorca.html.

³⁸⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 129.

³⁸⁵ Lluís Prats Planaguma, “Cooperatives and Their Influence on the Capacity for Innovation in Tourist Destinations,” *Revista Cooperativismo & Desarrollo* 20, no. 101 (December 2012): 139.

³⁸⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 129.

Tenerife, συνέβη το αντίθετο αποτέλεσμα, δημιουργώντας αντιπαλότητα μεταξύ των ξενοδόχων. Αυτό δείχνει το πως στην Costa Brava, η ανάμιξη των μεγάλων ξενοδοχειακών αλυσίδων παρεμποδίστηκε συλλογικά μέσω ενός συνεταιρισμού αποτελούμενου από μικρές τοπικές επιχειρήσεις, ενώ στην Tenerife υπερίσχυσαν τα θέρετρα των μεγάλων ξενοδοχειακών αλυσίδων³⁸⁷.

Στην περίπτωση των τουριστικών συνεταιρισμών, οι πράκτορες περνούν από μία φάση η οποία χαρακτηρίζεται από συγκεντρωτισμό και τον ανταγωνισμό στη φάση του συνεταιρισμού³⁸⁸. Αυτό περιγράφεται από τους ακαδημαϊκούς με την έννοια «αίσθηση του ανήκειν»³⁸⁹. Οι ανταγωνιστικές πρακτικές των τουριστικών συνεταιρισμών βασίζονται στη συγκέντρωση των παραγόντων που επιφέρει ο τουρισμός στους τουριστικούς προορισμούς³⁹⁰.

Αυτή η φάση συνεταιρισμού είναι μία φάση ηγεσίας κόστους και αναφέρεται στην ανταγωνιστική στρατηγική μείωσης κόστους³⁹¹. Αυτή είναι η πιο συχνή φάση στην οποία βρίσκονται οι συνεταιρισμοί στο τουριστικό πεδίο της Ισπανίας, καθώς αποτελεί το στάδιο στο οποίο καθορίζονται σαφείς συνεργίες μείωσης κόστους³⁹². Συγκεκριμένα, το φαινόμενο της συνεργίας των τουριστικών συνεταιρισμών επικεντρώνεται σε δραστηριότητες που είναι κρίσιμες για την επιχειρηματικότητα. Οι κύριες συνεργίες προέρχονται από την κοινή προώθηση υπηρεσιών και διαφήμιση ως προορισμός και όχι ως ξεχωριστοί συνεταιρισμοί, στη διαχείριση των αγορών ή τη διοικητική διαχείριση και άλλων³⁹³.

Οι συνεργίες και οι οικονομίες κλίμακας συνοδεύονται με μεγαλύτερη συλλογική διαπραγματευτική ισχύ με τους προμηθευτές και τους πελάτες, το οποίο είναι τυπικό χαρακτηριστικό του συνεταιριστικού κινήματος κατά την παγκόσμια ιστορική εξέλιξη του³⁹⁴. Στην περίπτωση της Costa Brava, η ενίσχυση του επιχειρηματικού κόσμου εναντίον άλλων παραγόντων της αγοράς είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνεταιρισμού ξενοδοχείων και επιχειρήσεων εστίασης που εξυπηρετούσε τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια τις πρώτες ημέρες δημιουργίας του³⁹⁵. Ο συνεταιρισμός σταδιακά εξελίχθηκε χάρις τη στρατηγική ηγεσίας κόστους σε ένα κοινό αγοραστικό κέντρο, ένα κοινό κέντρο κρατήσεων, ή την ένταξη της τουριστικής

³⁸⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, 129.

³⁸⁸ Prats Planaguma, "Cooperatives and Their Influence on the Capacity for Innovation in Tourist Destinations," 140.

³⁸⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 129.

³⁹⁰ Prats Planaguma, "Cooperatives and Their Influence on the Capacity for Innovation in Tourist Destinations," 142.

³⁹¹ Prats Planaguma, 140.

³⁹² Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 129–30.

³⁹³ Maniatis and Cortés-Ramírez, 130.

³⁹⁴ Prats Planaguma, "Cooperatives and Their Influence on the Capacity for Innovation in Tourist Destinations," 141.

³⁹⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 130.

προβολής του προορισμού³⁹⁶. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι τουριστικοί συνεταιρισμοί δεν έχουν μόνο τις αρμοδιότητες του σχεδιασμού, της οργάνωσης και της παροχής τουριστικών υπηρεσιών στους πελάτες, εγγυώμενοι βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων ανοιχτής συμμετοχής, αλλά ακόμα αποτελούν ισχυροί παράγοντες ως προς τη διαχείριση των τουριστικών επιχειρήσεων³⁹⁷. Από άποψη καταστατικής οργάνωσης, έχουν μεγαλύτερη ευελιξία, καθώς αποτελούν μικροί σύλλογοι που διευκολύνουν την καθιέρωση των προσωποποιημένων υπηρεσιών στους πελάτες, δημιουργούν ευκαιρίες κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής, και ενσωματώνονται εύκολα στο περιβάλλον όπου αναπτύσσονται, εξ αιτίας των πολλών και διαφορετικών σχέσεων που δημιουργούν³⁹⁸.

Ο βαθμός της επιτυχίας ενός τουριστικού συνεταιρισμού εξαρτάται από τον βαθμό διασύνδεσης που επιτυγχάνεται μεταξύ των παραγόντων του συνεταιρισμού, αλλά και από την ποιότητα αυτών των σχέσεων³⁹⁹. Αν υπάρχει ένα σημαντικό επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών του, ξεκινά η τρίτη και στρατηγική φάση που αποτελείται από τη στρατηγική της διαφοροποίησης⁴⁰⁰. Η δυνατότητα μετάβασης σε αυτό το στάδιο, που χαρακτηρίζεται ως στάδιο ωριμότητας είναι αποτέλεσμα τριών στοιχείων⁴⁰¹:

- το γεγονός ότι το σύνολο των παραγόντων που συμμετέχουν στον συνεταιρισμό είναι πιο διευρυμένο και πιο περιεκτικό χωρίς αποκλεισμούς, δηλαδή συμπεριλαμβάνει όλους τους παράγοντες, ακόμα και την τοπική κοινότητα
- το γεγονός ότι η εμπιστοσύνη που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των παραγόντων είναι μεγαλύτερη σε σχέση με άλλες προηγούμενες φάσεις
- το γεγονός ότι η δυνατότητα για καινοτομία είναι αυτή που κάνει δυνατή τη δημιουργία συλλογικών καινοτομιών, που οδηγούν τα μέλη στην επίτευξη ενός ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε σχέση με άλλους προορισμούς, και ταυτόχρονα θα πρέπει να τους παρέχει συλλογική ευημερία που θα οδηγήσει στην βιωσιμότητα του ίδιου του συνεταιρισμού και του προορισμού, με σκοπό να υπάρχει συνεχής εξέλιξη σύμφωνα με νέες διαφοροποιήσεις.

Εκτός από το παράδειγμα της Ισπανικής οικονομίας, υπάρχουν και άλλα παραδείγματα και παράγοντες επιτυχίας αξιοσημείωτων επιπέδων ανάπτυξης σε όλες τις ηπείρους⁴⁰². Οι

³⁹⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 130.

³⁹⁷ Nuñez, "Tourism Cooperatives or Cooperative Tourism. Caso Cuba."

³⁹⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 130.

³⁹⁹ Prats Planaguma, "Cooperatives and Their Influence on the Capacity for Innovation in Tourist Destinations," 141.

⁴⁰⁰ Prats Planaguma, 141.

⁴⁰¹ Prats Planaguma, 142–43.

⁴⁰² Nuñez, "Tourism Cooperatives or Cooperative Tourism. Caso Cuba."

συνεταιρισμοί είναι πολλοί χρήσιμοι όχι μόνο για το αδύναμο τμήμα της κοινωνίας αλλά και για τις γυναίκες⁴⁰³. Οι χαμηλές τάξεις και το γυναικείο φύλο, μέσω των συνεταιρισμών γίνονται κυρίαρχοι των κοινωνικών όρων της ύπαρξής τους⁴⁰⁴.

Στην Ελλάδα, το 2013 λειτούργησαν 141 γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροτουρισμού, που εμπλέκονται σε διάφορες δραστηριότητες όπως η επεξεργασία τοπικών προϊόντων, η παραγωγή χειροποίητων προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών αγροτουρισμού⁴⁰⁵. Είναι ενδεικτικό της δυναμικής αυτών των συνεταιρισμών παγκοσμίως, οι οποίοι έχουν δημιουργηθεί από μέλη της κοινότητας με σκοπό να παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες είτε προωθώντας τον τουρισμό ή παρέχοντας υπηρεσίες και οργανωτικές δραστηριότητες για τους επισκέπτες⁴⁰⁶. Η αφοσίωση των κατοίκων σε αυτού του τύπου επιχειρήσεις είναι σημαντική, καθώς όταν η διαχείριση του τουρισμού είναι δική τους αρμοδιότητα, μεριμνούν και φροντίζουν περισσότερο το περιβάλλον καθώς αντιλαμβάνονται ότι δεν είναι απλά ένα τουριστικό προϊόν που παράγει το εισόδημά τους, αλλά επίσης ότι είναι το μέρος στο οποίο ζουν, και οδηγεί σε καλύτερα αποτελέσματα⁴⁰⁷.

Μία τουριστική τοποθεσία με αξιοθέατα απαιτεί μεγάλο εύρος υπηρεσιών, π.χ. ξεναγούς, χώρους ψυχαγωγίας, τουριστικά γραφεία, εστίαση, καθαρισμό, διαμονή, υπηρεσίες υγείας, ασφάλεια και άλλου τύπου υπηρεσίες. Όλες αυτές οι υπηρεσίες μπορούν να οργανωθούν μέσω του τουριστικού συνεταιρισμού, ο οποίος έχει δημιουργηθεί από τα μέλη της κοινότητας. Αυτός ο τύπος αυτό-οργάνωσης των κατοίκων απαιτεί να έχει συγκεκριμένο χαρακτήρα στη σημερινή εποχή στις αναπτυσσόμενες χώρες. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός της επαρχίας μετακομίζει στις πόλεις και οι λίγοι κάτοικοι που απομένουν αναζητούν επιπλέον πόρους για να επιβιώσουν. Συνεπώς, οι τουριστικοί συνεταιρισμοί είναι μια μορφή επιχειρηματικότητας για κοινότητες σε τοποθεσίες που είναι αδύναμες όχι μόνο από οικονομικής άποψης αλλά και από άποψη μετακίνησης.⁴⁰⁸

Εφόσον το κίνημα των συνεταιρισμών παίρνει τη μορφή των αγροτουριστικών συνεταιρισμών, τότε εμφανίζονται επιχειρήσεις που μοιάζουν με αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς. Ως προς τη σύστασή τους, αν ο ελάχιστος αριθμός μελών που προτείνεται είναι επτά σύμφωνα με την παγκόσμια πρακτική, αυτός ο κανόνας, που είναι κάπως φιλελεύθερος, είναι πιο

⁴⁰³ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 131.

⁴⁰⁴ K. Meleti and H. Tsouramanis, *Cooperative Economics and Legislation* (Athens: Papazisis Editions, 2004), 27.

⁴⁰⁵ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 131.

⁴⁰⁶ Pablo Céspedes, "Tourism Cooperatives," ABC in the East, August 25, 2014, <https://www.abc.com.py/edicion-impresa/suplementos/escolar/cooperativas-de-turismo-1279417.html>.

⁴⁰⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 131.

⁴⁰⁸ Maniatis and Cortés-Ramírez, 131–32.

σημαντικός σε σύγκριση με τις περιπτώσεις των συνεταιρισμών στις πόλεις, και πολύ περισσότερο στα χωριά. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την περίπτωση των γυναικείων συνεταιρισμών στην επαρχία. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα η παράγραφος 1 του άρθρου 2 του νόμου 4673/2020, που αναφέρεται στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, αναφέρει ότι απαιτείται ελάχιστος αριθμός πέντε ιδρυτικών μελών για την σύσταση γυναικείου συνεταιρισμού, στον οποίο μόνο γυναίκες μπορούν να είναι μέλη, με βάση το οικείο καταστατικό.⁴⁰⁹

⁴⁰⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 132.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΩΡΕΑΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

4.1 Γενικά χαρακτηριστικά των δωρεάν περιηγήσεων

Η δωρεάν περιήγηση είναι μία τάση σχετική με την τουριστική πληροφόρηση και θεωρείται ελεύθερη λόγω του ελεύθερου χαρακτήρα της σχέσης μεταξύ των μερών της ξενάγησης (των ξεναγών και των ατόμων που ξεναγούνται), του ελεύθερου χαρακτήρα της σχέσης απασχόλησης του ξεναγού και του προαιρετικού χαρακτήρα της αμοιβής του ξεναγού για τις υπηρεσίες που προσφέρει⁴¹⁰. Αρχικά, τα άτομα που προσφέρουν υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης μέσω των δωρεάν περιηγήσεων μπορεί να είναι επίσημοι, ανεπίσημοι ή ερασιτέχνες ξεναγοί και άλλα μέλη της κοινότητας που χρησιμοποιούν τις ψηφιακές πλατφόρμες για να προσφέρουν τις υπηρεσίες άμεσα στο κοινό⁴¹¹. Αυτόν το ρόλο του ξεναγού μπορούν να επιτελούν διάφοροι επαγγελματίες άλλων πεδίων, συχνά και ως χόμπι. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης στην Ισπανία, όπου το επάγγελμα του ξεναγού είναι πλήρως απελευθερωμένο με αντίστοιχο νόμο στο πλαίσιο υιοθέτησης της οδηγίας Bolkestein, η οποία ωστόσο δεν επέβαλε την πλήρη κατάργηση του νομικά ρυθμιζόμενου χαρακτήρα αυτού του επαγγέλματος του ξεναγού⁴¹².

Ο ξεναγός των δωρεάν περιηγήσεων θεωρείται ελεύθερος επαγγελματίας και όχι υπάλληλος της επιχείρησης που προσφέρει τη ψηφιακή πλατφόρμα, αν και συνήθως υπάρχει επαγγελματική σχέση με μία εταιρεία τέτοιου είδους⁴¹³. Σε πολλές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις λαμβάνουν προμήθεια από τον ξεναγό για κάθε άτομο που ξεναγεί. Πολλές επιχειρήσεις δωρεάν περιηγήσεων έχουν την νομική μορφή του συλλόγου, δηλαδή είναι μη-κερδοσκοπικοί⁴¹⁴. Σε αυτή την περίπτωση οι ξεναγοί αποτελούν εργαζόμενους που πληρώνονται απευθείας από τα άτομα που ξεναγούν. Λόγω αυτής της νομικής μορφής τα νομικά πρόσωπα είναι απαλλαγμένοι από φορολογικές υποχρεώσεις, που αποτελεί ένα προνόμιο και τους ενθαρρύνει να ανταγωνίζονται κλασικές επιχειρήσεις⁴¹⁵. Η δωρεάν περιήγηση αποτελεί επάγγελμα από την πλευρά του ξεναγού και μπορεί να είναι δωρεάν, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που ζητείται προμήθεια

⁴¹⁰ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 711.

⁴¹¹ Maniatis, 711.

⁴¹² Maniatis, 712.

⁴¹³ Maniatis, 711.

⁴¹⁴ Maniatis, 711.

⁴¹⁵ Maniatis, 711.

για την κράτηση μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας, κάτι που ωστόσο δεν αποτελεί βάρος για τους πελάτες, ή που τα ενδιαφερόμενα άτομα που συμμετέχουν σε μία ομάδα περιηγήσεις έχουν περάσει το επιτρεπτό όριο του αριθμού συμμετεχόντων⁴¹⁶.

Τα άτομα της ομάδας περιήγησης έχουν το δικαίωμα άλλα όχι την υποχρέωση να δώσουν ανταμοιβή στον ξεναγό ως φιλοδώρημα στο πλαίσιο ενός συμβολαίου δωρεάς μόνο εφόσον είναι ευχαριστημένοι από την περιήγηση⁴¹⁷. Οπότε οι ανταμοιβή του ξεναγού εξαρτάται από πολλούς παράγοντες κυρίως σχετικούς με τα άτομα που ξεναγούνται.

Οι δωρεάν περιηγήσεις προσφέρουν τουριστική πληροφόρηση όχι μόνο σε επισκέπτες και τουρίστες μίας πόλης αλλά και στους κατοίκους της. Λόγω της φύσης των δωρεάν περιηγήσεων η πρακτική αυτή αποτελεί καινοτομία υπό την έννοια ότι είναι προσιτή και στοχεύει σε άτομα που δεν θα επέλεγαν να πληρώσουν για να λάβουν υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης, κάτι που ισχύει για τους κατοίκους της ίδιας της πόλης. Οπότε στο πεδίο της τουριστικής πληροφόρησης έχουμε μία νέα υπηρεσία αλλά και μία νέα ομάδα στόχος.⁴¹⁸

Η απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού στην Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχουν δύο μορφές παροχής τουριστικής πληροφόρησης μέσω των πιστοποιημένων, δηλαδή των επίσημων ξεναγών, και μέσω των ανεπίσημων ξεναγών. Όμως μόνο οι επίσημοι ξεναγοί μπορούν να χρησιμοποιούν τον τίτλο του ξεναγού. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι επίσημοι ξεναγοί έχουν αποκτήσει διάφορους ανταγωνιστές, αλλά πολλοί από αυτούς τους επίσημους ξεναγούς προσφέρουν δωρεάν περιήγησης για να ενισχύσουν το εισόδημα τους.⁴¹⁹

4.2 Το αμφιλεγόμενο προφίλ των δωρεάν περιηγήσεων

Οι δωρεάν περιηγήσεις αποτελούν ελεύθερη δραστηριότητα, αλλά η προσέγγιση του φαινομένου ως ελεύθερη δραστηριότητα δεν είναι αρκετά σαφής και ενδεικτική του χαρακτήρα του φαινομένου. Σε ένα φιλελεύθερο οικονομικό σύστημα, ο ελεύθερος χαρακτήρας μίας ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ταυτολογία⁴²⁰, καθώς το ίδιο το οικονομικό σύστημα συνίσταται στις ελεύθερες οικονομικές αποφάσεις από τα άτομα (όχι από οργανισμούς και φορείς) και σχετίζεται με τις ελεύθερες αγορές και την

⁴¹⁶ Maniatis, 711–12.

⁴¹⁷ Maniatis, 712.

⁴¹⁸ Maniatis, 712.

⁴¹⁹ Maniatis, 713.

⁴²⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 133.

ατομική ιδιοκτησία των κεφαλαιούχων αγαθών. Από νομικής άποψης, η οικονομική ελευθερία υποδηλώνει τη δυνατότητα να υπάρχει ανταγωνισμός, ο οποίος θα διαθέτει περισσότερο καινοτομία και ευελιξία⁴²¹. Το γεγονός ότι η ιδιωτική οικονομία έχει τους δικούς της νόμους, διαφορετικούς από τους επίσημους νόμους, έχει ως αποτέλεσμα οι ιδιώτες να επιδιώκουν την καινοτομία με σκοπό να εξακολουθήσουν να αποτελούν σημαντικούς παράγοντες του χρηματοοικονομικού συστήματος, που είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικό και εστιασμένο προς τον ιδιώτη⁴²².

Οι δυσκολίες του επαγγέλματος του ξεναγού που είναι εγγενείς και αυξημένες, έχουν οδηγήσει σε καινοτόμους τρόπους παροχής υπηρεσιών προς τους καταναλωτές, ενώ καινοτομία μπορεί να παρατηρηθεί και για το ίδιο το επάγγελμα⁴²³.

Η δραστηριότητα των δωρεάν περιηγήσεων δεν προήλθε από κάποιον σημαντικό παράγοντα του οικονομικού συστήματος, αλλά από ένα άτομο που είχε αποκλειστεί από την κλασική αγορά των πιστοποιημένων ξεναγών, πριν την οδηγία Bolkenstein, η οποία προέκυψε από το φαινόμενο της ανεργίας και της εργασιακής ανασφάλειας που φέρνει η ανεργία. Μπορεί να θεωρηθεί ότι η πρακτική των δωρεάν περιηγήσεων, η οποία είναι προσφιλής στους τουρίστες είναι μία μορφή αυτό-οργάνωσης της εργατικής τάξης για να εξασφαλίσει την οικονομική κατάστασή της και να διαδραματίσει το δικό της ρόλο στην αγορά, και ιδιαίτερα έναντι των εκπροσώπων των κεφαλαίων.⁴²⁴

Η αναπάντεχη επιτυχία της πρακτικής των δωρεάν περιηγήσεων έχει οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και συλλογικών επιχειρήσεων που ειδικεύονται σε αυτό τον υποτομέα του τουριστικού τομέα. Η επέκταση και η εξάπλωση των δωρεάν περιηγήσεων διευκολύνθηκε και μεθοδεύτηκε μέσω μίας νέας μορφής επιχειρηματικότητας που βασίζεται στο διαδίκτυο, όπως για παράδειγμα των επιχειρήσεων που προσφέρουν διαδικτυακές πλατφόρμες για την προώθηση των υπηρεσιών τους.⁴²⁵

Η ευρωπαϊκοποίηση των οικονομιών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει επιφέρει μία απελευθέρωση των επαγγελμάτων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε να απελευθερώνει οικονομικές σχέσεις από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ανά τομέα και σταδιακά, καθορίζοντας και αρκετές εξαιρέσεις. Ωστόσο, η πορεία προς την εξάλειψη των οικονομικών περιορισμών στην Ευρώπη, από νομικής πλευράς, όσον αφορά τις εταιρείες και τους εργοδότες, είναι

⁴²¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 133.

⁴²² Maniatis and Cortés-Ramirez, 133.

⁴²³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 133.

⁴²⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 133.

⁴²⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 133.

πολιτικά δύσκολη και ιδιαίτερα μακρά. Όμως παρά τη δυσκολία της απελευθέρωσης και ουσιαστικά της παγκοσμιοποίησης των εθνικών οικονομιών, τα τυπικά εμπόδια έχουν εξαλειφθεί ως επί το πλείστον. Συνεπώς υπάρχει άνοδος της προσωπικής αγοράς που συμπίπτει με την ευρύτερη πορεία της παγκοσμιοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, ο ανταγωνισμός μεταξύ των επίσημων ξεναγών επεκτείνεται όχι μόνο στο εθνικό αλλά και σε υποεθνικό επίπεδο. Αυτό το επάγγελμα των ξεναγών είναι ακόμα νομικά ρυθμιζόμενο και κλειστό σε αρκετές χώρες όπως στην Ελλάδα και μερικώς στην Ισπανία, ως προς τη διαδικασία πιστοποίησης, την οποία διευθύνει μία δημόσια αρχή, και ως προς τον ρόλο αυτής της δημόσιας αρχής.⁴²⁶

Οι κρατικές πολιτικές που εφαρμόζονται για τους επίσημους ξεναγούς χαρακτηρίζονται από ασάφεια και έλλειψη λογικής συνοχής. Η πολιτική βούληση δεν είναι ξεκάθαρη σε πολλές περιπτώσεις που αφορούν τη τουριστική πληροφόρηση, για παράδειγμα στην περίπτωση που αφορά την τριτοβάθμια εκπαιδευτική φύση των τουριστικών σχολών, την ελάχιστη απαιτούμενη εκπαίδευση και τη συχνότητα διεξαγωγής εξετάσεων πιστοποίησης. Αυτό το γεγονός έχει ως αποτέλεσμα οι επίσημοι ξεναγοί και όσοι ενδιαφερόμενοι θέλουν να αποκτήσουν αυτόν τον τίτλο, να θεωρούν ανεπαρκείς τους μηχανισμούς που χρησιμοποιούν οι δημόσιες αρχές που υπόκεινται στην αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου.⁴²⁷

Ως προς την εκπαίδευση των ξεναγών, το επάγγελμα του ξεναγού δεν αντιμετωπίζεται ως επάγγελμα που σχετίζεται με μία ειδική σχολή ανώτατης εκπαίδευσης. Οι ενδιαφερόμενοι, στην περίπτωση που δεν έχουν κάποιο ειδικό πτυχίο, πρέπει να φοιτήσουν σε μία σχολή ξεναγής που προσφέρει την κατάλληλη εκπαίδευση για το επάγγελμα του ξεναγού, αλλά η εκπαίδευση αυτή δεν αποτελεί πρόγραμμα σπουδών προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου παρεχόμενο από κάποιο πανεπιστήμιο. Συνεπώς η πολιτική της εκπαίδευσης των ξεναγών έχει βασιστεί παραδοσιακά στην ιδέα της αξιολόγησης των προσόντων των απόφοιτων πανεπιστημίων, οι οποίοι προέρχονται από άλλα ετερογενή ακαδημαϊκά πεδία σπουδών. Αυτό το θέμα ωστόσο είναι περιθωριοποιημένο ακόμα και στο πλαίσιο του αυξημένου ανταγωνισμού μεταξύ των επίσημων ξεναγών και του μηχανισμού των δωρεάν περιηγήσεων. Ωστόσο το κράτος έχει την αποστολή να διευθύνει και να οργανώσει το εκπαιδευτικό σύστημα, και να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη που σχετίζεται με τον τουρισμό.⁴²⁸

Το γεγονός ότι δεν υπάρχει μία ανανεωμένη πολιτική πάνω στο θέμα της εκπαίδευσης συνδυάζεται έμμεσα με το φαινόμενο της απελευθέρωσης των δωρεάν περιηγήσεων. Επίσης

⁴²⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 133–34.

⁴²⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 134.

⁴²⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 134.

έμφαση πρέπει να δοθεί και στην αποποινικοποίηση της τουριστικής πληροφόρησης που προσφέρεται από μη-πιστοποιημένα άτομα, καθώς στην Ελλάδα εξαλείφθηκε το φαινόμενο της πολιτικής της επιβολής ποινής σε ανεπίσημους ξεναγούς χρόνια πριν την εμφάνιση του κινήματος των δωρεάν περιηγήσεων στη χώρα.⁴²⁹

Οι επίσημοι ξεναγοί βρίσκονται σε ιδιαίτερα δύσκολη θέση εξαιτίας της «ηθικής βλάβης» που υπέστησαν οι υπηρεσίες που προσφέρουν. Ο όρος «ηθική βλάβη», στο πεδίο των οικονομικών επιστημών έχει την έννοια της ηθικής και όχι της υλικής ζημίας, που σημαίνει ότι μία υπηρεσία (ή προϊόν) έχει υποστεί υποτίμηση και όχι υλική ζημία, λόγω της εμφάνισης μίας νέας υπηρεσίας (ή ενός προϊόντος) στην αγορά. Η αμειβόμενες ξεναγήσεις δεν είναι προτιμητέες από τους απλούς τουρίστες, ανεξάρτητα αν αυτές είναι καλύτερης ποιότητας από τις δωρεάν περιηγήσεις.⁴³⁰

Ο χαρακτήρας των δωρεάν περιηγήσεων παίρνει τη μορφή της ελεύθερης απασχόλησης για τους παρόχους υπηρεσιών. Αυτό το φαινόμενο συνίσταται σε μία επαγγελματική δραστηριότητα χωρίς να έχει εργασιακό χαρακτήρα, σε σχέση όχι μόνο με τα άτομα που ξεναγούνται, το οποίο θεωρείται λογικό και προφανές, αλλά με τις πλατφόρμες που σχετίζονται με τους ξεναγούς. Ο ρόλος του τουριστικού ξεναγού είναι επαγγελματικός, καθώς η αμοιβή για την παροχή των υπηρεσιών αποτελεί ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα, αλλά η αμοιβή δεν αποτελεί αναγκαιότητα για την επιτέλεση του επαγγελματικού ρόλου. Συμπερασματικά, η εμφάνιση των μη αμειβόμενων επαγγελμάτων δεν αποτελεί καινοτομία καθώς αυτό το είδος των επαγγελμάτων προϋπάρχει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το επάγγελμα του επίτιμου πρόξενου ο οποίος πραγματοποιεί προξενικές λειτουργίες χωρίς αμοιβή ή μισθό.⁴³¹

Η χρήση της ονομασία «δωρεάν περιηγήσεις» (free tours) αποτελεί μία τεχνική για την προσέλκυση πελατών που δεν είναι μέρος αυτής της διαδικασίας. Αυτή η ονομασία αποτελεί από οικονομικής άποψης καινοτομία και κατά κανόνα είναι συμβατή με τη νομοθεσία. Ακόμα, οι δωρεάν περιηγήσεις δίνουν την αίσθηση ότι έχουν εθελοντικό χαρακτήρα αλλά δεν είναι απόλυτα ανιδιοτελείς λόγω του φιλοδώρηματος που ενδεχομένως δίνεται στον ξεναγό ως ανταμοιβή. Το φιλοδώρημα δείχνει ότι η σύμβαση μεταξύ του ξεναγού και του ατόμου που ξεναγείται δεν περιλαμβάνει την κλασική μορφή της αμοιβής, δηλαδή ως σταθερής και υποχρεωτικής. Ωστόσο το φιλοδώρημα αποτελεί την κύρια παράμετρο της συμβατικής σχέσης μεταξύ του ξεναγού και των ατόμων που ξεναγούνται, και πολύ περισσότερο το κύριο κίνητρο

⁴²⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 134–35.

⁴³⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 135.

⁴³¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 135.

των ξεναγών. Παρατηρείται ότι πιθανώς για πρώτη φορά μία χαρακτηριζόμενη ως δωρεάν υπηρεσία δεν συνάδει με την χαρακτηριστική αφιλοκέρδεια των δωρεάν υπηρεσιών. Ακόμα, η δωρεάν προσφορά της περιήγησης συνδυάζεται καλά με την ελευθερία των ατόμων που εμπλέκονται. Το γεγονός ότι δεν υπάρχει αντίτιμο δεν υποδηλώνει χαμηλή ποιότητα για την υπηρεσία που προσφέρεται από την πλευρά του ξεναγού και οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων έχουν τη δυνατότητα να παίξουν ένα νέο και πρωτοποριακό ρόλο, ενώ οι κλασικοί ξεναγοί έχουν να αντιμετωπίσουν την ηθική βλάβη που προκαλείται.⁴³²

4.3 Η σύγκριση μεταξύ των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων και των μελών των αγροτικών συνεταιρισμών

Ο περίεργος χαρακτήρας της σχέσης του ξεναγού και του ατόμου που ξεναγείται στην δωρεάν περιήγηση θα μπορούσε να συγκριθεί με τον θεσμό του συνεταιρισμού. Στο πλαίσιο των συνεταιρισμών υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί ως προς τη χρήση των κερδών. Στην πιο προχωρημένη περίπτωση, υπάρχουν αγροτικοί συνεταιρισμοί που είναι υποχρεωμένοι να δίνουν ένα μέρος των κερδών τους για συγκεκριμένους σκοπούς που βρίσκονται εκτός του πλαισίου του εμπορικού δικαίου. Παράδειγμα τέτοιων σκοπών είναι η αυτοχρηματοδότηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την εκπαίδευση των μελών, το οποίο αντιστοιχεί σε μία από τις αρχές του παγκόσμιου συνεταιριστικού κινήματος. Παρόμοιες παρατηρήσεις ισχύουν ακόμα και για την οικονομική ενίσχυση της κοινότητας με την οποία συσχετίζεται ο συνεταιρισμός.⁴³³

Στην Ελληνική έννομη τάξη, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν περιορίζονται απλά στην εκπλήρωση των κοινωνικών και αλληλέγγυων σκοπών, αλλά υπόκεινται στην απόλυτη απαγόρευση της διανομής των κερδών μεταξύ των μελών. Αυτή η απαγόρευση ισχύει για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, αλλά δεν υπήρχε στην νομοθεσία για τους αστικούς συνεταιρισμούς. Στους αστικούς συνεταιρισμούς είχε δοθεί η δυνατότητα να μοιράζονται τα κέρδη στα μέλη, όπως ισχύει και για άλλες εμπορικές εταιρείες.⁴³⁴

Η ύπαρξη δύο νομοθετικών καθεστώτων μέσα στον ίδιο νομικό κλάδο επέφερε μία σημαντική διαφορά ως προς τη δυνατότητα πλουτισμού των μελών των συνεταιρισμών. Οι αστικοί συνεταιρισμοί έχουν ένα χαρακτήρα παρόμοιο με αυτού του κλασικού τύπου των εμπορικών εταιριών, ενώ οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με τις νομικές

⁴³² Maniatis and Cortés-Ramirez, 135–36.

⁴³³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 136.

⁴³⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 136.

οντότητες του αστικού δικαίου, όπως για παράδειγμα τους συλλόγους. Παραδοσιακά, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί κατένεμαν μεταξύ των μελών, σε τακτική βάση, ένα μέρος των εσόδων που προέρχονταν από οικονομικές συναλλαγές. Όμως το ποσό που κατένεμαν αποτελούσε ένα ποσοστό των πλεονασμάτων και όχι των κερδών. Οι αγροτικοί τουρισμοί σήμερα έχουν διέλθει από μία φάση παρακμής, στο πλαίσιο της κρίσης της αγροτικής τάξης, ιδιαίτερα στις ανεπτυγμένες χώρες, όπως για παράδειγμα στην Ελλάδα όπου το κίνημα του αγροτικού συνεταιρισμού έχει χάσει πολλά μέλη τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες. Για να εξασφαλιστεί η συνέχιση της ύπαρξης των αγροτικών συνεταιρισμών, αποφασίστηκε η απελευθέρωση του καθεστώτος των συνεταιρισμών αυτών, ιδιαίτερα ως προς το ζήτημα του καθορισμού της χρήσης των κερδών. Με τον νόμο 4673/2020, δόθηκε η δυνατότητα στον αγροτικό συνεταιρισμό να κατανέμει μέρος και των κερδών μεταξύ των μελών του, ενώ τα πλεονάσματα εξακολουθούν να είναι διαθέσιμα προς κατανομή μεταξύ των μελών.⁴³⁵

Η απελευθέρωση του καθεστώτος των κερδών για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς μέσω του παραπάνω νόμου υποδηλώνει μία εξίσωση των δύο τύπων συνεταιρισμών, δηλαδή των αστικών και των αγροτικών. Με αυτήν την εξίσωση, καταργήθηκε ο θεσμός του συνεταιρισμού που ήταν νομικά ορισμένος για την προώθηση του αναπτυξιακού σκοπού της τοπικής κοινότητας. Αυτή η αλλαγή στο πλαίσιο της νομοθεσίας έχει χαρακτήρα προσαρμογής του τρόπου λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών, ενθαρρύνοντας την είσοδο και την μόνιμη συμμετοχή νέων μελών στους συνεταιρισμούς αυτούς. Εφόσον οι συνεταιρισμοί ευημερούν και είναι παραγωγικοί, ο συνεταιρισμός θα καταφέρει να προσφέρει συνολικά προς την κοινωνία χωρίς να αντιτίθεται τον παράλληλο σκοπό πλουτισμού των μελών του. Στη θεωρία που αφορά τους συνεταιρισμούς κάθε τύπου, επικρατεί η άποψη ότι αυτοί οι συνεταιρισμοί έχουν διπλή φύση: ο συνεταιρισμός θεωρείται μία επιχείρηση αλλά και μία ατομική ένωση μελών. Παρομοίως τα έσοδα αυτών θα μπορούσαν να εκπληρώσουν σκοπούς δύο τύπων, που έχουν συμπληρωματική λειτουργία: την ατομική ευημερία και την βιώσιμη ανάπτυξη της κοινότητας.⁴³⁶

⁴³⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 136–37.

⁴³⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 137.

4.4 Η ομοιότητα των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων και των μελών των συνεταιρισμών

Ο ρόλος του ξεναγού που πραγματοποιεί δωρεάν περιηγήσεις είναι αρκετά όμοιος με τον ρόλο ενός μέλους ενός αγροτικού συνεταιρισμού, και ιδιαίτερα στην περίπτωση της απαγόρευσης της κατανομής των κερδών. Στο πλαίσιο του αγροτικού συνεταιρισμού ο αγρότης-μέλος δεν επωφελείται από την ευρεία κατηγορία των προνομίων, δηλαδή των κερδών, αλλά έχει πρόσβαση στα πλεονάσματα, των οποίων η κατανομή είναι κυρίως αμοιβαία. Συγκεκριμένα οι παραγωγοί πρέπει να παραδώσουν τουλάχιστον το μεγαλύτερο τμήμα της ετήσιας παραγωγής τους στον συνεταιρισμό. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα το ποσοστό που πρέπει να δώσουν είναι 75%, ενώ για το υπόλοιπο ποσοστό μπορεί να γίνει εκμετάλλευσή του ανεξάρτητα, δηλαδή εκτός του συνεταιρισμού. Συνεπώς, ο αγρότης μπορεί να ασκεί το επάγγελμα του με δυο τρόπους, δηλαδή ως ανεξάρτητος παραγωγός και ως μέρος του συνεταιρισμού.⁴³⁷

Το σημερινό ποσοστό προσφοράς της παραγωγής των μελών προς τον συνεταιρισμό συμπίπτει με το όριο του εισοδήματος του εργαζομένου στην Ισπανική έννομη τάξη, το οποίο ορίζει την εφαρμοσιμότητα του νέου καθεστώτος των εξαρτημένων αυτοαπασχολούμενων εργαζομένων, και συνεπώς ο παραλληλισμός μεταξύ των ξεναγών και των παραγωγών των αγροτικών συνεταιρισμών είναι δυνατός από ποιοτικής και ποσοτικής άποψης⁴³⁸. Και στις δυο περιπτώσεις υπάρχει το ποσοστό 75%. Στην περίπτωση των ξεναγών το ποσοστό αυτό ορίζει το εισόδημα που λαμβάνει ο ξεναγός από τις υπηρεσίες που προσφέρει μέσω κάποιας πλατφόρμας δωρεάν περιηγήσεων για να θεωρείται αυτοαπασχολούμενος σε εξάρτηση με την πλατφόρμα. Στην περίπτωση των αγροτών του συνεταιρισμού, τα μέλη θα πρέπει να προσφέρουν το 75% της παραγωγής τους, ενώ έχουν την ελευθερία να αξιοποιήσουν ανεξάρτητα το υπόλοιπο της παραγωγής τους.

Ως προς τις σχέσεις των παραγωγών με τον συνεταιρισμό, οι παραγωγοί θα πρέπει να πραγματοποιήσουν κάποιες συναλλαγές με τον συνεταιρισμό, όπως για παράδειγμα την απόκτηση των απαραίτητων προμηθειών για την κάλυψη των παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως εργαλεία και άλλα αναγκαία παραγωγικά προϊόντα. Ως εκ τούτου μπορούν να θεωρηθούν ως «εσωτερικοί πελάτες» για τον συνεταιρισμό. Ομοίως, η πλατφόρμα δωρεάν περιηγήσεων έχει μια απλή σχέση με τους ξεναγούς, αλλά αυτή δεν αποτελεί σχέση απασχόλησης εργατικού δυναμικού. Η πλατφόρμα λαμβάνει κάποιο αντίτιμο ως προμήθεια από τους ξεναγούς των

⁴³⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 137–38.

⁴³⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 138.

δωρεάν περιηγήσεων, οι οποίοι αποτελούν πελάτες της πλατφόρμας, ενώ οι ξεναγοί προσδοκούν κάποιο φιλοδώρημα από τα άτομα που ξεναγούν. Αυτή η προσδοκία είναι θεμιτή, αλλά δεν σημαίνει ότι ο ξεναγός δεν ζητά κάποια υποχρεωτική ανταμοιβή. Συνεπώς το κέρδος των ξεναγών είναι απλά ενδεχόμενο και απροσδιόριστο ως προς το ποσό του.⁴³⁹

Όπως οι ξεναγοί των δωρεάν περιηγήσεων δεν προσδοκούν κέρδος, έτσι και τα μέλη ενός αγροτικού συνεταιρισμού δεν προσδοκούν ότι θα αποκτήσουν κάποιο μέρος των κερδών του συνεταιρισμού. Στην Ελληνική έννομη τάξη, ο νόμος 4673/2020 δεν έχει καθορίσει ρητά και με σαφήνεια κάποιο πραγματικό δικαίωμα κάθε μέλους για την λήψη μέρους των κερδών. Αυτό το δικαίωμα δεν είναι δικαίωμα με την αυστηρή έννοια αλλά απλά μία δυνατότητα του εμπλεκόμενου νομικά προσώπου. Δεν υπάρχει κάποιος νομοθετικός κανονισμός πάνω στο ποσοστό των κερδών που θα μπορούσαν να κατανεμηθούν μεταξύ των μελών. Η κρατική πολιτική είναι ιδιαίτερα γενική χωρίς να δίνει διαδικαστικού ή διοικητικού τύπου λεπτομέρειες. Αυτή η γενική μορφή των ρυθμίσεων αναγνωρίζει μία ευρύτερη δυνατότητα των μελών, ενισχύοντας την αυτονομία της ιδιωτικής βούλησης. Επιπλέον τα μέλη έχουν ένα λογικό και ισχυρό κίνητρο για την απόφαση της συχνής κατανομής των κερδών μεταξύ τους. Συνεπώς, είναι θέμα κινήτρου, συγκρίσιμο με την ελεύθερη απόφαση για κάθε συμμετέχοντα στις δωρεάν περιηγήσεις για την προσφορά φιλοδώρηματος στον ξεναγό.⁴⁴⁰

Στην πραγματικότητα οι ομοιότητες μεταξύ των ξεναγών των δωρεάν περιηγήσεων και των παραγωγών των αγροτικών τουρισμών δεν περιορίζονται στην οικονομική διαδικασία. Για παράδειγμα η διαθεσιμότητα των δωρεάν περιηγήσεων στις κοινωνικές ομάδες που είναι εκτός της κοινότητας των επαγγελματιών ξεναγών είναι συγκρίσιμη με το καθεστώς μερικών υποκατηγοριών των συνεταιριστικών ενώσεων.⁴⁴¹

Οι συνεργάτες των αγροτικών συνεταιρισμών πρέπει να είναι άτομα που χρειάζονται τις υπηρεσίες των συνεταιρισμών και μπορούν να αξιοποιούν αυτούς, ενώ οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν περιλαμβάνουν μόνο τα άτομα που ασκούν το επάγγελμα του αγρότη⁴⁴². Σε πολλές περιοχές, επαγγελματίες διαφόρων τύπων που δεν είναι αγρότες, ακόμα και συνταξιούχοι που είναι κάτοχοι γης, γίνονται και αυτοί μέλη στους συνεταιρισμούς και συμμετέχουν στις λειτουργίες τους⁴⁴³. Για παράδειγμα στην Ελλάδα, τα περισσότερα μέλη των συνεταιρισμών

⁴³⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 138.

⁴⁴⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 138–39.

⁴⁴¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 139–40.

⁴⁴² Maniatis and Cortés-Ramirez, 140.

⁴⁴³ Andriani-Anna Mitropoulou, “How surplus is taxed and distributed to members of agricultural cooperatives, after 1. 4612/2019. Unequal treatment of members of agricultural cooperatives,” *Social Economy*, December 2019, <https://isem-journal.blogspot.com/2019/12/46122019.html>.

μελισσοκομίας ασκούν επαγγέλματα διαφορετικά από το επάγγελμα της μελισσοκομίας, ενώ το ίδιο ισχύει και για άλλους συνεταιρισμούς της χώρας, και ιδιαίτερα στο νησιωτικό τμήμα της, και ειδικά για τους οινοπαραγωγούς μικρών νησιών⁴⁴⁴. Η παραγωγική τάξη αποτελείται από συνταξιούχους και εργαζόμενους άλλων τομέων, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα να είναι μέλη στους αρμόδιους συνεταιρισμούς, και στη περίπτωση ενός επιβεβλημένου αγροτικού συνεταιρισμού, οι οινοπαραγωγοί στα νησιά όπως η Σάμος, γίνονται αυτόματα μέλη⁴⁴⁵. Πιο συγκεκριμένα οι ιδιοκτήτες γης αποτελούμενη από αμπελώνες είναι αυτοδικαίως μέλη των επιβεβλημένων αγροτικών συνεταιρισμών, ανεξάρτητα με το αν καλλιεργούν αυτήν την γη ή όχι. Ο τίτλος ιδιοκτησίας είναι αρκετός και έτσι δεν χρειάζεται να έχουν ενεργό επαγγελματικό ρόλο στο τομέα αυτό⁴⁴⁶.

Ακόμα, ο ξεναγός των δωρεάν περιηγήσεων επιτελεί τον ρόλο του στον εξωτερικό χώρο, όπως ο παραγωγός των αγροτικών συνεταιρισμών επιτελεί το ρόλο του εξωτερικά. Και στις δύο περιπτώσεις τα εμπλεκόμενα άτομα πραγματοποιούν δραστηριότητα που τους φέρνει σε επαφή με τα στοιχεία της φύσης και για αρκετή ώρα κατά τη διάρκεια της μέρας. Πιο σημαντικό κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι έχουν μία κάπως απροσδιόριστη προσδοκία για το εισόδημά τους.⁴⁴⁷

4.5 Ο ρόλος του συνεργάτη μίας πλατφόρμας δωρεάν περιηγήσεων

Η συνεργατική οικονομία αποτελεί μία πρόκληση για τα άτομα, η οποία πρόκληση δεν σχετίζεται με κλασικά εμπόδια, όπως είναι τα εξειδικευμένα πτυχία και οι δημόσιες πιστοποιήσεις. Μέσα σε αυτό το νέο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας, έχει εμφανιστεί ένα ακόμα νέο επάγγελμα. Αυτό το επάγγελμα αποτελείται από το ρόλο του συνεργαζόμενου (affiliate) της εταιρείας τουριστικής πλατφόρμας.⁴⁴⁸

Στον τομέα του τουρισμού, οι λάτρεις των ταξιδιών έχουν την ευκαιρία να διαδραματίσουν κάποιον ρόλο στην προώθηση των ταξιδιών και της φιλοξενίας, κερδίζοντας χρήματα. Μία από τις δυνατότητες για να επιτευχθεί αυτή η μορφή της τουριστικής πληροφόρησης είναι η ανάληψη του ρόλου του ιστογράφου (blogger). Χάρη τις νέες τεχνολογίες, κάποιο άτομο έχει

⁴⁴⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 140.

⁴⁴⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 140.

⁴⁴⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 140.

⁴⁴⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 140.

⁴⁴⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 140.

τη δυνατότητα να μοιραστεί συγκεκριμένες πρακτικές και πληροφορίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου.⁴⁴⁹

Το δικαίωμα του να είναι ένα άτομο blogger είναι μία ειδική εκδοχή του γενικού δικαιώματος κάθε ατόμου να συμμετέχει στην κοινωνία της γνώσης και της πληροφόρησης, που είναι κατοχυρωμένο στο Σύνταγμα μερικών χωρών. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, μέσω της ευρέως δημοσιευμένης αναθεώρησης του Συντάγματος του 2001, προστέθηκε ένα νέο άρθρο, το οποίο για πρώτη φορά αναφερόταν ρητά στις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Το άρθρο αυτό είναι το 5Α όπου στην παράγραφο 1 κατοχυρώνεται το δικαίωμα όλων στη συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας.⁴⁵⁰

Για να γίνει κάποιος συνεργάτης μίας τουριστικής εταιρείας όπως η Civitatis, θα πρέπει να δείξει ότι παρέχει δημοφιλές περιεχόμενο στο πεδίο των ταξιδιών και πάνω σε παρόμοια θέματα. Ο blogger έχει ήδη καταφέρει να ξεχωρίζει μέσω του δημοφιλούς περιεχομένου που παρέχει, και ουσιαστικά «δίνει εξετάσεις» μπροστά στην εταιρεία. Εφόσον η εταιρεία θεωρήσει ότι το ιστολόγιο (blog) του ενδιαφερόμενου δεν είναι κάτι συνηθισμένο, αλλά ότι έχει έναν επίσημο χαρακτήρα σχετικό με την ταξιδιωτική αγορά, είναι δυνατόν να αναθέσει στον blogger - δημιουργό του blog τον ρόλο του συνεργάτη.⁴⁵¹

Σε αυτή τη περίπτωση, το blog αποτελεί ένα μέσο πληροφόρησης, συγκρίσιμο με ένα βιβλίο που περιέχει τουριστικό οδηγό. Από ιστορικής άποψης, πολλοί Γάλλοι συγγραφείς συνέβαλαν στη δημιουργία αυτής της ταξιδιωτικής ή τουριστικής λογοτεχνίας που σήμερα αποτελούν τους τουριστικούς οδηγούς. Οι τουριστικοί οδηγοί είναι βιβλία που περιλαμβάνουν πληθώρα πληροφοριών. Γενικά τα βιβλία προκύπτουν από την διανοητική λειτουργία των συγγραφέων τους οι οποίοι έχουν κυρίως μία εμπειρική σχέση με το θέμα τους, και είναι αντικείμενα με ιδιαίτερη πληροφοριακή και εκπαιδευτική λειτουργία. Υπό αυτήν την έννοια, η χρήση των τουριστικών οδηγιών θα μπορούσε να συγκριθεί με ένα εγχειρίδιο στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.⁴⁵²

Με παρόμοιο τρόπο, οι άνθρωποι που ενδιαφέρονται για τον κόσμο των ταξιδιών έχουν την ευκαιρία να υποστηρίξουν την τουριστική πληροφόρηση τους για τη μετακίνησή τους μέσω βιβλίων, τα οποία λαμβάνουν τον ρόλο των ξεναγών και αποτελούν υποκατάστατο της τουριστικής πληροφόρησης που επιτελείται μεταξύ ανθρώπων. Αυτό υποδεικνύει ότι υπάρχει ένα

⁴⁴⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 140–41.

⁴⁵⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 141.

⁴⁵¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 141.

⁴⁵² Maniatis and Cortés-Ramirez, 141–42.

φαινόμενο αντιστροφής του ανθρωπομορφικού χαρακτήρα των κοινωνικών λειτουργιών, καθώς η παρέμβαση του ατόμου αντικαταστάθηκε με ένα αντικείμενο, δηλαδή το βιβλίο.⁴⁵³

Το βιβλίο μπορεί να συγκριθεί με το blog, καθώς και τα δύο μέσα πληροφόρησης συνιστούν πρακτικές εφαρμογές για τη διάδοση της σκέψης. Ο πιστοποιημένος ξεναγός της κλασικής τουριστικής πληροφόρησης έχει ως ανταγωνιστές όχι μόνο ανθρώπους, δηλαδή ανεπίσημους ξεναγούς και ξεναγούς δωρεάν περιηγήσεων, αλλά μέσα πληροφόρησης όπως οι τουριστικοί οδηγοί και τα ψηφιακά μέσα συμπεριλαμβανομένων των ιστοσελίδων (websites) και των blogs. Η λειτουργία ενός blog δεν ισοδυναμεί με την ατομική παροχή υπηρεσιών από κάποιον επίσημο ξεναγό στον τουριστικό προορισμό, καθώς η ανάγνωση πληροφοριών και η οπτική επαφή με εικόνες μερικών τοποθεσιών δεν παρέχουν τις ίδιες ευκαιρίες στο άτομο για να έρθει σε επαφή με τη τοποθεσία και τους ανθρώπους, όπως επιτρέπει η επίσκεψη στις τοποθεσίες. Για παράδειγμα, οι δωρεάν περιηγήσεις παρέχουν αμεσότητα και αυθεντικότητα.⁴⁵⁴

Παρ' όλα αυτά, ο πιστοποιημένος ξεναγός έχει αποκτήσει έναν νέο τύπου ανταγωνιστή, έμμεσα και ανεπίσημα, τον blogger και τους διαχειριστές άλλων τέτοιων παρόμοιων εφαρμογών. Αυτοί πληροφορούν το κοινό, χωρίς να υπόκεινται στους συμβατικούς περιορισμούς που είναι τυπικοί για ένα κλειστό επάγγελμα. Ο blogger μπορεί εύκολα και ελεύθερα να δημιουργήσει το δικό του blog και να επικοινωνεί με ένα ευρύ παγκόσμιο κοινό. Η σημερινή εποχή της κοινωνίας της πληροφορίας έχει προσφέρει ένα σημαντικό πλεονέκτημα στα άτομα για μαζική επικοινωνία και ανταλλαγή μεγάλων όγκων δεδομένων. Το διαδίκτυο απελευθερώνει και διευκολύνει τις κοινωνικές σχέσεις, ακόμα και επαγγέλματα που είναι κλειστά. Έτσι προκύπτει ότι το τυπικό προνόμιο που υπάρχει στην ταξιδιωτική αγορά, όπως η τουριστική πληροφόρηση έχει γίνει κοινός νόμος, δηλαδή η τουριστική πληροφόρηση είναι πλέον διαθέσιμη στο ευρύτερο πλήθος ταξιδιωτών. Ο blogger έχει το δικαίωμα να πληροφορεί και ουσιαστικά να καθοδηγεί τους ενδιαφερόμενους, σε ένα πλαίσιο ανοιχτού ανταγωνισμού, καθώς πολλοί μπορούν να έχουν τον ρόλο του δημιουργού περιεχομένου στο πεδίο των ταξιδιών και να χρησιμοποιούν τα blogs. Πολλά blogs είναι αρκετά παρόμοια ως προς το περιεχόμενο αλλά και τα όνομά τους. Αυτός ο κοινωνικός εκδημοκρατισμός από την ενεργή πλευρά της σχέσης πληροφόρησης, δηλαδή αυτών που προσφέρουν την πληροφόρηση συνδυάζεται με τον εκδημοκρατισμό της γνώσης και του σχολιασμού από την πλευρά των αποδεκτών.⁴⁵⁵

⁴⁵³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 142.

⁴⁵⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 142.

⁴⁵⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 142–43.

Η σχέση μεταξύ των συμμετεχόντων μπορεί να έχει τη μορφή δημοσίου διαλόγου. Αυτή η ανταλλαγή ιδεών αποτελεί ένα νέο φόρουμ κοινωνικής επικοινωνίας που ο blogger είναι το κεντρικό πρόσωπο σε ένα πλαίσιο συμμετοχής. Ο blogger θα μπορούσε να προσκαλέσει ειδικούς και αναλυτές να γράψουν τις δικές τους απόψεις ή αναλύσεις, πιθανώς κατά περιοδικό χρόνο, εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο που προσφέρει και δίνοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης επικοινωνιακών διαλόγων και ενημέρωσης.⁴⁵⁶

Η κοινωνία της πληροφορίας προσφέρει τη δυνατότητα να μετατραπεί μία ιδιωτική δραστηριότητα σε επάγγελμα, όπως στην περίπτωση του blogger που δημιουργεί σχέσης συνεργασίας με μία τουριστική εταιρεία. Ο συνεργάτης θα πρέπει να μεταβεί από την απλή αναγνώριση του blog του από τους διαδικτυακούς συμμετέχοντες στη συσχέτιση του blog του με τον κόσμο των επιχειρήσεων και των επαγγελματιών, κερδίζοντας χρήματα και αποκτώντας εμπειρία. Υπό αυτήν την έννοια το χόμπι γίνεται αμειβόμενο επάγγελμα. Επίσης η αγορά ευνοεί ιδιαίτερα τους νέους επιχειρηματίες που δεν έχουν εμπειρία στο πεδίο. Όπως και στην περίπτωση της συνεργατικής οικονομίας, τα λειτουργικά κόστη είναι κατά κανόνα χαμηλά.⁴⁵⁷

⁴⁵⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 143.

⁴⁵⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 143.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το επάγγελμα του ξεναγού αποτελεί επίσημο επάγγελμα, νομικά ρυθμιζόμενο από εθνική νομοθεσία στην Ελλάδα. Στην Ισπανία, γενικά ο τουριστικός τομέας ρυθμίζεται στο επίπεδο των Αυτόνομων Κοινοτήτων, με αποτέλεσμα να υπάρχουν περιπτώσεις Αυτόνομων Κοινοτήτων που να προσεγγίζουν το επάγγελμα του ξεναγού ως κλειστό επάγγελμα, όπως η Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλης Λα Μάντσα, ενώ άλλες να έχουν απελευθερώσει το επάγγελμα, όπως η Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης.

Ως προς το επάγγελμα του ξεναγού φαίνεται να υπάρχει αντιστροφή του ρόλου αυτού από πολλές πλευρές, γεγονός που δείχνει να αποδυναμώνει τον ρόλο αυτό.

Η πρώτη αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού γίνεται έναντι των τουριστών, οι οποίοι γίνονται αυτόνομοι και ανεξαρτητοποιούνται από τον ξεναγό για την τουριστική πληροφόρηση. Αυτή η αυτονόμηση γίνεται με δύο τρόπους κυρίως: ο πρώτος είναι με την διευκόλυνση που επιφέρουν οι εξελίξεις στην τεχνολογία και τις υποδομές, και κυρίως το διαδίκτυο, που προσφέρουν τη δυνατότητα στον τουρίστα να αποκτήσει πληθώρα πληροφοριών για τον προορισμό, ενώ ο δεύτερος τρόπος είναι μέσω των εφαρμογών πολυμέσων (ακουστικών και οπτικο-ακουστικών) σε μουσεία ως εναλλακτική της τυπικής τουριστικής πληροφόρησης από ξεναγό. Χαρακτηριστικό αυτού του φαινομένου αντιστροφής του ρόλου αποτελεί η ελληνική ονομασία του «τουρίστα», ο οποίος ονομάζεται «περιηγητής» στα Ελληνικά. Ο όρος αυτός στα αρχαία Ελληνικά χρησιμοποιούταν για να περιγράψει τον ξεναγό και με περιορισμένο τρόπο αυτούς που έγραφαν για τις πληροφορίες και τις γνώσεις που αποκτούσαν κατά τη διάρκεια των ταξιδιών τους. Φαίνεται ότι ο τουρίστας έχει πάρει όχι μόνο την ονομασία του ξεναγού, αλλά ανεπίσημα και μη-επαγγελματικά και τον σκοπό του, δηλαδή την πληροφόρηση.⁴⁵⁸

Ακόμα ο τουρίστας φαίνεται να έχει διπλό ρόλο ως καταναλωτής και ως πάροχος υπηρεσιών προς άλλους⁴⁵⁹. Όπως αναφέρει η πηγή, το συμπέρασμα μπορεί να βασιστεί στο γεγονός ότι υπάρχει και ο επιχειρηματικός τουρισμός (κατηγορία του κανονικού τουρισμού κατά τον οποίο τα άτομα εργάζονται και αμείβονται εκτός τόπου κατοικίας τους), ενώ ακόμα μπορεί ο τουρίστας να πραγματοποιήσει κάποιο χόμπι, κατά τη διάρκεια των διακοπών του, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως παροχή υπηρεσίας. Ακόμα ως καταναλωτής μπορεί να έχει ανεπίσημο και προσωρινό ρόλο του παρόχου υπηρεσιών, καθώς μπορεί να παρέχει αξιολογήσεις για τις

⁴⁵⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 145.

⁴⁵⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 144.

υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης που λαμβάνει ως καταναλωτής, ειδικά μέσω ψηφιακών πλατφορμών⁴⁶⁰, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν από άλλα άτομα. Αυτή η δυνατότητα έχει ως αποτέλεσμα να ενδυναμώνεται ο ρόλος των καταναλωτών και οι καταναλωτές να συμβάλουν στη ρύθμιση των επιχειρηματικών συμπεριφορών⁴⁶¹.

Η γενικότερη έννοια του «τουριστικού οδηγού» εμφανίζει πολυμορφισμό⁴⁶², καθώς ο όρος «οδηγός» έχει διττή σημασία: χρησιμοποιείται για να περιγράψει το άτομο που επιτελεί τη δραστηριότητα της ξενάγησης, αλλά και για να περιγράψει κάποιο πράγμα που παρέχει πληροφορίες, το οποίο είτε είναι σε φυσική μορφή είτε σε ηλεκτρονική⁴⁶³. Αυτός ο πολυμορφισμός μπορεί να εξηγήσει μία άλλη αντιστροφή ρόλου του ξεναγού. Η δεύτερη αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού στηρίζεται στη χρήση διαφορετικών μέσων πληροφόρησης αντί του ξεναγού, αλλά αυτά τα μέσα δεν είναι άλλα άτομα, αλλά πράγματα όπως βιβλία ή εφαρμογές διαδικτύου⁴⁶⁴. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, ιστορικά, οι οδηγοί υπό τη μορφή βιβλίων τουριστικών πληροφοριών υπάρχουν πριν τη νομική καθιέρωση του επαγγέλματος των ξεναγών.

Ο ίδιος ο τουρίστας μπορεί να γράφει και δημοσιεύσει περιγραφές και εντυπώσεις για τα μέρη που επισκέφτηκε χρησιμοποιώντας ποικίλα μέσα⁴⁶⁵, όπως το blog στο διαδίκτυο. Το blog είναι αρκετά διαδομένο ηλεκτρονικό κοινωνικό μέσο. Η συγγραφή και η ενασχόληση με ένα blog χαρακτηρίζεται από αμεσότητα και αρκετή ελευθερία. Γενικά τα blogs έχουν διαδραστικό χαρακτήρα και επιτρέπουν τη συμμετοχή άλλων ατόμων, χαρακτηριστικά που είναι πολύ χρήσιμα στην περίπτωση των blog με τουριστικό περιεχόμενο⁴⁶⁶. Αυτό συμβαίνει διότι άλλα άτομα που επισκέπτονται το blog μπορούν να γράφουν τα δικά τους σχόλια και τη δική τους γνώμη, να κρίνουν και αξιολογούν το περιεχόμενό τους, και να δίνουν και οι ίδιοι πληροφορίες πάνω σε ταξιδιωτικά θέματα, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν από άλλους επισκέπτες, αλλά και τον ίδιο τον συγγραφέα – blogger, ενισχύοντας τις γνώσεις τους⁴⁶⁷. Οπότε το blog αποτελεί ένα μέσο τουριστικής πληροφόρησης με αμοιβαίο τρόπο, και ακόμα οδηγεί στην αύξηση των πληροφοριών που είναι διαθέσιμες προς όλα τα άτομα, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη πιο σφαιρικών απόψεων, διάφορες διευκολύνσεις και καλύτερες επιλογές από την πλευρά των ενδιαφερόμενων. Ακόμα, τα blogs δίνουν προοπτική επαγγελματικής εξέλιξης και επαγγελματικών

⁴⁶⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 144.

⁴⁶¹ Leal Londoño and Medina, “Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona,” 325.

⁴⁶² Maniatis, “Travel Law and Sharing Economy,” 711.

⁴⁶³ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 148–49.

⁴⁶⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, 148–49.

⁴⁶⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, 144.

⁴⁶⁶ Maniatis and Cortés-Ramirez, 149.

⁴⁶⁷ Maniatis and Cortés-Ramirez, 149.

ευκαιριών, αφού αν ένα blog είναι αρκετά δημοφιλές στους χρήστες του διαδικτύου, ο blogger μπορεί να συνεργαστεί επαγγελματικά με τουριστικές επιχειρήσεις και εταιρείες. Έμμεσα αυτό αποτελεί και κίνητρο για αυτούς που είναι ήδη blogger να βελτιώνονται και εμπλουτίζουν το περιεχόμενό τους για να προσελκύσουν περισσότερους επισκέπτες. Η αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού θεωρείται ότι έχει ήδη αρχίσει να πραγματοποιείται στο βαθμό που υπάρχει η δυνατότητα αυτών των τουριστικών blog⁴⁶⁸.

Η τρίτη αντιστροφή του ρόλου των επίσημων ξεναγών γίνεται έναντι των ανεπίσημων ξεναγών⁴⁶⁹. Η αναγέννηση του επαγγέλματος του ξεναγού γίνεται στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας⁴⁷⁰. Στο πλαίσιο αυτό εμφανίστηκαν οι δωρεάν περιηγήσεις που έφεραν πολλές καινοτομίες σε σχέση με την τυπική τουριστική πληροφόρηση, όπως η προαιρετική φύση της αμοιβής των ξεναγών⁴⁷¹. Οι παρακάτω παράγοντες και εξελίξεις συντέλεσαν ταυτόχρονα στην υποβάθμιση του καθεστώτος των επίσημων ξεναγών⁴⁷²:

1. Η εμφάνιση των τοπικών τουριστικών πληροφοριοδοτών, που αποδυναμώνει και περιθωριοποιεί το επάγγελμα του ξεναγού:

Ειδικά στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλης Λα Μάντσα σταδιακά αυξήθηκε το πεδίο στο μπορούν να εργάζονται οι τουριστικοί πληροφοριοδότες. Ακόμα φαίνεται ότι πολλές τουριστικές χώρες καθιέρωσαν πολλούς επαγγελματικούς ρόλους στον τουριστικό τομέα ως πολύ εξειδικευμένα νομικά ρυθμιζόμενα επαγγέλματα (π.χ. συνοδός, ξεναγός κ.α.).

2. Η απελευθέρωση της υπηρεσίας της τουριστικής πληροφόρησης υπέρ των Ευρωπαϊών ξεναγών:

Η τουριστική δραστηριότητα είναι μία ιδιωτική (μη δημόσια) επαγγελματική δραστηριότητα, η οποία ρυθμίζεται και ελέγχεται από τις δημόσιες αρχές. Ωστόσο η καθυστερημένη Ευρωπαϊκή ενσωμάτωση συνεπάγεται μία διαδικασία νομικής απελευθέρωσης της κλειστής δραστηριότητας, χωρίς ωστόσο να διατυπώνεται με σαφή τρόπο αυτή η διαδικασία. Το επάγγελμα του ξεναγού φαίνεται να συνδέεται στενά και εγγενώς με τα δημόσια συμφέροντα με σκοπό να υπόκεινται στην απόλυτη απελευθέρωση του στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

3. Η απελευθέρωση της υπηρεσίας τουριστικής πληροφόρησης υπέρ των ξεναγών από άλλες

⁴⁶⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, 149.

⁴⁶⁹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 145.

⁴⁷⁰ Antonios Maniatis, “DPDIT 3/2020 The Reversal of the Guide’s Role in Free Tours” (Discussion papers DIT, Greek Open University, March 2020), https://www.eap.gr/images/stories/pdf/LA_INVER-SION_DEL_PAPEL_DEL_GUÍA_EN_LOS_FREE_TOURS.pdf.

⁴⁷¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 145.

⁴⁷² Maniatis and Cortés-Ramirez, 145–47.

Αυτόνομες Κοινότητες στην Ισπανία, επηρεαζόμενη από την οδηγία Bolkestein, η οποία επέφερε την απελευθέρωση των υπηρεσιών μεταξύ των κρατών της Ε.Ε.:

Αυτή η απελευθέρωση επέτρεψε σε ξεναγούς με πιστοποίηση από μία Αυτόνομη Κοινότητα να ξεναγούν σε άλλη Αυτόνομη Κοινότητα, συνιστώντας μία απελευθέρωση εντός του κράτους της Ισπανίας.

4. Η εμφάνιση και η ενσωμάτωση των δωρεάν περιηγήσεων στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας:

Οι δωρεάν περιηγήσεις επέφεραν έμμεσα και ανεπίσημα μείωση των τιμών για την αμοιβή των περιηγήσεων. Ακόμα έδωσαν την ευκαιρία σε πολλά άτομα από ετερογενή πεδία και προέλευση να ξεναγούν, με τους επίσημους ξεναγούς να αποκτούν ανταγωνιστές, αλλά χωρίς αυτοί να αποκλείονται από αυτή τη νέα μορφή υπηρεσίας τουριστικής πληροφόρησης. Στην Ισπανία, οι ανταγωνιστές των επίσημων ξεναγών περιλαμβάνουν: ξεναγούς χωρίς πιστοποίηση (ερασιτέχνες), ξεναγούς με πιστοποίηση στην Αυτόνομη Κοινότητα τους, ξεναγούς με πιστοποίηση από άλλες Αυτόνομες Κοινότητες.

5. Έλλειψη ποινών για τους ανεπίσημους ξεναγούς και η γενική αδιαφορία των δημοσίων αρμοδιοτήτων:

Στην Ελλάδα, όχι μόνο έχουν αλλάξαν οι νόμοι με αποτέλεσμα να μη θεωρείται ποινικό αδίκημα η πραγματοποίηση ξενάγησης από μη πιστοποιημένο ξεναγό, αλλά και τα πρόστιμα που κανονικά προβλέπονται από τον διοικητικό νόμο δεν εφαρμόζονται όπως θα έπρεπε. Έτσι χάνεται ένα πόσο που θα προερχόταν από την πραγματική εφαρμογή του νόμου για τις ποινές. Γενικά παρατηρείται αδιαφορία από τις δημόσιες αρχές για θέματα που αφορούν τις υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης. Αυτό φαίνεται από την κατάργηση των Ελληνικών Σχολών Ξεναγών στο Ελληνικό κράτος⁴⁷³.

Το πιο σημαντικό στοιχείο στην απελευθέρωση του νομικού ρυθμιζόμενου επαγγέλματος του ξεναγού είναι η αναγνώριση του δικαιώματος του να ξεναγείς.

Στις Αυτόνομες Κοινότητες της Μαδρίτης και της Λα Ριόχα στην Ισπανία, η δραστηριότητα τουριστικής πληροφόρησης επιτελούμενης από ένα άτομο που δεν έχει πιστοποίηση ξεναγού, αντί για παράνομη δραστηριότητα, αποτελεί πλέον καθολικό δικαίωμα του να ξεναγείς κάποιο άτομο ή ομάδα ατόμων⁴⁷⁴. Στη Μαδρίτη εμφανίστηκαν δύο μορφές τουριστικής πληροφόρησης: η μία μορφή επιτελούμενη από επίσημο ξεναγό και άλλη μορφή από οποιονδήποτε

⁴⁷³ TornosNews.gr, "Tourism: The Orgy of Illegal Guided Activities Is Going Well, Guides Denounce."

⁴⁷⁴ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 147–48.

ενδιαφερόμενο, ως εργασία ή ως χόμπι, από όπου προκύπτει η αυθεντική εγγύηση αποτελούμενη από το δικαίωμα να ξεναγείς⁴⁷⁵. Η απελευθέρωση έχει καθολικό χαρακτήρα και μπορεί να θεωρηθεί ότι ήταν το αποτέλεσμα κυρίως της εφαρμογής της δημοφιλούς πρακτικής των δωρεάν περιηγήσεων⁴⁷⁶. Ακόμα, η ελευθερία της τουριστικής πληροφόρησης δίνει πλήρη αυτονομία στον πάροχο της υπηρεσίας, έναντι των τυπικών νομικά ρυθμιζόμενων επαγγελμαμάτων, δηλαδή αυτών που χρειάζονται άδεια, όπως ο επίσημος ξεναγός⁴⁷⁷. Ωστόσο δεν σημαίνει ότι οι επίσημοι ξεναγοί δεν εξακολούθησαν να έχουν την υπάρχουσα θέση τους ως επαγγελματίες στη τουριστική αγορά. Αρχικά, από τη μία πλευρά, οι ξεναγοί χωρίς άδεια ασκήσεως επαγγέλματος ενισχύθηκαν με τη κατάργηση των ποινών, και από την άλλη, οι ξεναγοί με άδεια δεν έχασαν από νομοθετικής πλευράς το μονοπωλιακό δικαίωμά τους να ξεναγούν⁴⁷⁸. Τώρα οι ανεπίσημοι ξεναγοί σε κάποιες περιοχές έχουν την ελευθερία να ξεναγούν, αλλά τα επαγγελματικά προνόμια παρέχονται νομικά στους επίσημους ξεναγούς, με τον τίτλο αυτόν να αποτελεί ένδειξη της ποιότητας της τουριστικής πληροφόρησης⁴⁷⁹. Αυτό συνιστά μία τάση ιεράρχησης του νομικού καθεστώτος των επίσημων και των ανεπίσημων ξεναγών, που τονίζει την ανωτερότητα των πιστοποιημένων ξεναγών, καθώς σε αυτούς παρέχεται το προνόμιο να είναι επίσημοι ξεναγοί έναντι του καθολικού δικαιώματος, που αποτελεί οικονομική ελευθερία να είναι κάποιος απλά ξεναγός⁴⁸⁰.

Οι μη πιστοποιημένοι ξεναγοί θεωρούνται πλέον επαγγελματίες στις Αυτόνομες Κοινότητες της Μαδρίτης και της Λα Ριόχα στην Ισπανία. Δεν ασκούν το επάγγελμα της ξενάγησης παράνομα, αλλά έχουν την αντίστοιχη εξουσιοδότηση από τον νόμο, ενώ ακόμα οι ίδιοι οι τουρίστες, αφού επιλέγουν να συμμετέχουν στις δωρεάν περιηγήσεις εγκρίνουν αυτούς τους επαγγελματίες⁴⁸¹. Έτσι ο ξεναγός των δωρεάν περιηγήσεων βρίσκει αποδοχή από τις σημαντικότερες πλευρές του θέματος, τον νόμο και το κοινό. Η αποδοχή αυτή, πιθανώς λειτουργεί σαν κίνητρο για τους ανεπίσημους ξεναγούς να βελτιώνουν τις υπηρεσίες που προσφέρουν, αλλά για άλλα νέα άτομα να γίνονται ξεναγοί δωρεάν περιηγήσεων, είτε αυτά τα άτομα είναι ξεναγοί είτε επαγγελματίες άλλων πεδίων.

Η οικονομία διαμοιρασμού επιφέρει αλλαγές στο πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η

⁴⁷⁵ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 712.

⁴⁷⁶ Maniatis, 712.

⁴⁷⁷ Maniatis, 713.

⁴⁷⁸ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 150–51.

⁴⁷⁹ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 713; Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 150–51.

⁴⁸⁰ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 714; Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 150.

⁴⁸¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 147–48.

οικονομία διαμοιρασμού έχει προωθήσει το φαινόμενο του διαμοιρασμού των δικαιωμάτων μεταξύ άνισων κοινωνικών ομάδων, όπως των επίσημων ξεναγών και των άλλων ατόμων της κοινωνίας⁴⁸². Λόγω αυτής, θα πρέπει να επεκταθούν τα δικαιώματα, είτε καθιερώνοντας νέα είτε επεκτείνοντας τα κλασικά δικαιώματα, και ως εκ τούτου τα κράτη και οι νομοθέτες έχουν να αντιμετωπίσουν νέα δικαιώματα και νέους επαγγελματικούς ρόλους⁴⁸³. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, γενικά το συνταγματικό δικαίωμα στον τουρισμό, αν και είναι περιθωριοποιημένο ή και ανύπαρκτο, έχει μία ειδική εκδοχή αποτελούμενη από το δικαίωμα κάποιου ατόμου να ξεναγείται και συνδέεται με την ελευθερία κάποιου ατόμου να είναι ξεναγός. Τα δικαιώματα είναι συμμετρικά και αποτελούν συνολικά το δικαίωμα στην τουριστική πληροφόρηση, με την ενεργητική αλλά και την παθητική έννοια⁴⁸⁴. Το δικαίωμα αυτό δεν είναι αναγνωρισμένο στο Ευρωπαϊκό και το θετικό δίκαιο⁴⁸⁵, αλλά οι ακαδημαϊκές μελέτες υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να καθιερωθούν νέα ειδικά δικαιώμα⁴⁸⁶. Ένα από αυτά μπορεί να είναι και το δικαίωμα στη τουριστική πληροφόρηση. Προτείνεται ότι για το τουριστικό δίκαιο, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ανθρώπινα δικαιώματα και το πλαίσιο της οικονομίας διαμοιρασμού⁴⁸⁷. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ελευθερία του να ξεναγείς δεν οφείλεται μόνο στην οικονομία διαμοιρασμού, αλλά και στην νέα τάση για την απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων, όπως φαίνεται και από την οδηγία του Bolkestein⁴⁸⁸.

Στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας, ο ξεναγός των δωρεάν περιηγήσεων έχει επαγγελματικό χαρακτήρα. Ένας ξεναγός ή μία ψηφιακή πλατφόρμα που προσφέρει άμεσα υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης, προσφέρει γνώσεις στους συμμετέχοντες των δωρεάν περιηγήσεων σε κάποιο προορισμό χωρίς τη μεσολάβηση άλλων παραγόντων του τουριστικού τομέα, όπως τα τουριστικά πρακτορεία, τα οποία έχουν γενικά περιθωριοποιηθεί, καθώς λόγω του διαδικτύου ο τουρίστας έχει γίνει αυτόνομος σε πολλές πλευρές της προετοιμασίας του για κάποιο ταξίδι⁴⁸⁹. Το διαδίκτυο παρέχει στον τουρίστα τη δυνατότητα να παρακάμψει τους μεσάζοντες και να επικοινωνήσει άμεσα με τους παρόχους της υπηρεσίας που τον ενδιαφέρει, όπως για παράδειγμα για τη δωρεάν περιήγηση.

Η απελευθέρωση της υπηρεσίας τουριστικής πληροφόρησης προήλθε από τις δωρεάν

⁴⁸² Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 714.

⁴⁸³ Maniatis, 714.

⁴⁸⁴ Maniatis, 714; Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 151.

⁴⁸⁵ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 151.

⁴⁸⁶ Antonios Maniatis, "An Introduction to Air Tourism Law," *Aeroporiki Epitheorisi*, August 2016.

⁴⁸⁷ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 151.

⁴⁸⁸ Maniatis, "Travel Law and Sharing Economy," 714.

⁴⁸⁹ Maniatis and Cortés-Ramírez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 148.

περιηγήσεις και το διαδίκτυο, και όχι από τις αρχές που ελέγχουν τη δραστηριότητα της ξενάγησης, την οποία έχουν καθιερώσει ως κλειστό επάγγελμα⁴⁹⁰. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, το πολιτικό καθεστώς έχει τον πλήρη έλεγχο για τις υπηρεσίες τουριστικής πληροφόρησης και δεν αναγνωρίζει ρητά το δικαίωμα των ατόμων να ξεναγούνται, αλλά και το δικαίωμα να ξεναγούν. Παραδοσιακά, πολλά άτομα, λόγω των λιγοστών οικονομικών πόρων τους, δεν μπορούν να λαμβάνουν υπηρεσίες ξενάγησης από επίσημους ξεναγούς. Για τα άτομα αυτά, η τουριστική πληροφόρηση παίρνει μία δευτερεύουσα θέση, σε σχέση με άλλες πιο σημαντικές δραστηριότητες (π.χ. τη κατανάλωση φαγητού), με αποτέλεσμα να μην ασκούν το δικαίωμα να ξεναγούνται. Έτσι το δικαίωμα αυτό γίνεται ένα είδος προνομίου, δηλαδή μόνο για άτομα που έχουν τους πόρους για να λαμβάνουν τέτοιες υπηρεσίες. Οι δωρεάν περιηγήσεις βελτιώνουν σημαντικά το θέμα που προκύπτει με το δικαίωμα αυτό, καθώς αυτές προσφέρονται σε μεγάλο εύρος τουριστών, και ιδιαίτερα σε τουρίστες που δεν θα διέθεταν χρήματα για τουριστική πληροφόρηση, ακόμα και στους ίδιους κατοίκους μίας πόλης⁴⁹¹. Η αναγνώριση της ελευθερίας να ξεναγείς συνδυάζεται με την ενίσχυση του δικαιώματος του να ξεναγείσαι, στο βαθμό που τα άτομα έχουν το δικαίωμα αλλά δεν το ασκούν⁴⁹².

Ωστόσο, το θέμα των δωρεάν περιηγήσεων φέρνει στην επιφάνεια το πρόβλημα της μαύρης αγοράς, καθώς πολλές φορές χρησιμοποιούνται για την απόκρυψη της οικονομικής δραστηριότητας και την απαλλαγή από τη φορολογία, από ξεναγούς και από τις εταιρείες ψηφιακών πλατφορμών. Η μαύρη αγορά που παρατηρήθηκε στο πεδίο της τουριστικής πληροφόρησης ενισχύεται από τις δημόσιες αρχές με την εξάσκηση της ισχύς τους μέσω ρυθμίσεων⁴⁹³. Στην Ισπανία, πολλοί επαγγελματίες του πεδίου πιστεύουν ότι η νομική ρύθμιση του επαγγέλματος τουριστικής πληροφόρησης στην Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάδυση της μαύρης αγοράς της τουριστικής πληροφόρησης⁴⁹⁴.

Οι ξεναγοί για την προώθηση και την άσκηση του επαγγέλματός τους δεν οργανώνονται σε πολύπλοκα σχήματα, όπως οι συνεταιρισμοί, αλλά σε πιο απλά όπως οι σύλλογοι και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, κάτι που συμβαίνει και με τις δωρεάν περιηγήσεις και άλλες πρακτικές στο πλαίσιο της οικονομίας διαμοιρασμού⁴⁹⁵. Ωστόσο, ο ρόλος του ξεναγού μίας δωρεάν περιήγησης μπορεί να συγκριθεί με αυτό του μέλους ενός συνεταιρισμού.

⁴⁹⁰ Maniatis and Cortés-Ramirez, 148.

⁴⁹¹ Maniatis and Cortés-Ramirez, 148.

⁴⁹² Maniatis and Cortés-Ramirez, 148.

⁴⁹³ Maniatis and Cortés-Ramirez, 149.

⁴⁹⁴ Alvarez, "El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamentación El Fraude de Los 'Free Tours.'"

⁴⁹⁵ Maniatis and Cortés-Ramirez, *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*, 150.

Στην εργασία αυτή υποθέσαμε ότι ενδείκνυται η νομική απελευθέρωση του επαγγέλματος του ξεναγού, η οποία υπόθεση επαληθεύεται. Παρατηρείται μία αλληπάλληλη και από πολλές πλευρές αποδυνάμωση του ρόλου τους ξεναγού ως ρυθμιζόμενο επάγγελμα. Δεν φαίνεται εύκολο να εξαλειφθούν όλοι αυτοί οι παράγοντες που αποδυναμώνουν τον ρόλο αυτό, καθώς πολλοί από αυτούς είναι κοινωνικοί. Ακόμα, υπάρχουν πολλά οφέλη στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας για όλες τις πλευρές, και κυρίως από τη πλευρά του τουρίστα. Πολλοί τουρίστες βρίσκουν τις δωρεάν περιηγήσεις ως μία πολύ καλή πρακτική, ή και ακόμα τους ξεναγούς των δωρεάν περιηγήσεων ως αρκετά ικανούς για την περιήγηση. Η ερασιτεχνία δεν σημαίνει ανικανότητα ή χαμηλή ποιότητα. Ακόμα και σε περίπτωση που ο τουρίστας δεν είναι ευχαριστημένος, η προαιρετική αμοιβή υπό τη μορφή φιλοδωρήματος στις δωρεάν περιηγήσεις λειτουργεί υπέρ του συμφέροντος του τουρίστα, ο οποίος έχει την επιλογή να δώσει όσο φιλοδώρημα ο ίδιος θέλει ή ακόμα και να μην δώσει καθόλου. Τέλος, η παρατηρούμενη αντιστροφή του ρόλου του ξεναγού από πολλές πλευρές, που δείχνει ότι ο ξεναγός μπορεί να αντικαθίσταται από άλλα μέσα ή τρόπους πληροφόρησης (π.χ. blogs), η αυτονόμηση του τουρίστα, το διαδίκτυο και η πληθώρα πληροφοριών, η δημοφιλία των δωρεάν περιηγήσεων, που βρίσκονται ενδιάμεσα των άλλων μέσων τουριστικής πληροφόρησης και των αμειβόμενων ξεναγήσεων, και ο οικονομικός χαρακτήρας τους, συνιστούν ότι το επάγγελμα του ξεναγού μπορεί να απλοποιηθεί, και μαζί με το δικαίωμα της τουριστικής πληροφόρησης που προτείνεται να καθιερωθεί, δείχνουν ότι θα μπορούσε να γίνει η απελευθέρωσή του επαγγέλματος, όπως στην Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης, όπου υπάρχει ιεράρχηση του νομικού καθεστώτος των επίσημων και των ανεπίσημων ξεναγών.

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ

Alvarez, Maria José. “El Sector de Guías Turísticas Exige Que Se Reglamente El Fraude de Los ‘Free Tours.’” ABC, April 14, 2019. https://www.abc.es/espana/madrid/abci-sector-guias-turisticos-exige-regule-fraude-free-tours-201904130021_noticia.html.

Anonymous. “Epistemology of Tourism: Is Tourism a Science? Tourism Environment,” n.d. <https://www.entornoturistico.com/epistemologia-del-turismo-es-turismo-una-ciencia/>.

Anonymous. “Free Tours: Quality, Free and Accessible Tourism.” ABC, June 12, 2019. https://www.abc.es/espana/castilla-la-mancha/toledo/ciudad/abci-free-tours-turismo-calidad-libre-y-accesible-201706121054_noticia.html.

Anonymous. “Free Tours: What They Are, How They Work and Other FAQs.” *Dinky Viajeros*, July 3, 2018. <https://www.dinkyviajeros.com/free-tours-visitas-guiadas-gratis/>.

Athanasiou, Maria. “Guides - Masters of Themselves.” *I Kathimerini*, February 18, 2020. <https://www.kathimerini.gr/1065408/article/epikairothta/ellada/3enagoi---afentika-toy-eaytoy-toys>.

Bo. “The Free Tours in Prague: My Naked Experience.” *ElMundoOk*, n.d. <https://elmundook.com/free-tours-en-praga-experiencia/>.

Canalís, Xavier. “Los polémicos ‘free tours’ se extienden por toda España | Economía.” *Hosteltur*: Toda la información de turismo. Accessed September 18, 2021. https://www.hosteltur.com/113479_polemicos-free-tours-se-extienden-toda-espana.html.

Castoldi, Giorgio. *The Examination of Qualification to the Profession of Tourist Companion. Manual of Preparation*. Sixth. Milan: Hoepli, 2016.

Céspedes, Pablo. “Tourism Cooperatives.” *ABC in the East*, August 25, 2014. <https://www.abc.com.py/edicion-impresas/suplementos/escolar/cooperativas-de-turismo-1279417.html>.

Chaves, Rosario Asian, and Carmen Rodríguez Morilla. “Contents, in Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía.” *Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 7–19.

Civitatis.com. “Free Tours, a Global Trend Taking Root in Latin America.” *El Nuevo Herald*, March 30, 2019. <https://www.elnuevoherald.com/vivir-mejor/viajes/article228582279.html>.

Delpéch, Xavier. “Les Droits Du Touriste Consommateur” 167 (2014): 29–33.

Durán, Gonzaga. “Tourist Guide: A Key Profession to Promote Tourism in Our Country.” *ABC*, July 26, 2013. <https://www.abc.es/economia/20130725/abci-guia-turistico-espaa-201307241007.html>.

E.U. Mediterrani. “Tourist or Touristologist: What Is the Difference?,” 24 April. <https://www.mediterrani.com/blog/turismologo-turistologo/>.

Figuls, Josep Catà. “Spain’s Cities Closing the Door on Airbnb-Type Rental Sites.” *EL PAÍS*, August 11, 2016. https://english.elpais.com/elpais/2016/08/11/inenglish/1470906152_620042.html.

García Ortiz, A. Vanessa. “Los Free Tours Se Consolidan Como Opción Para Los Viajeros,.” *debate*, October 29, 2019. <https://www.debate.com.mx/estados/Los-free-tours-se-consolidan-como-mejor-opcion-para-los-viajeros--20191029-0140.html>.

Gutiérrez Duarte, Victoria, and Aránzazu Roldán-Martínez. *Submerged Economy and Intrusiveness under the Cover of Collaborative Tourism El Caso de Los Free Tours*. InDret, 2020.

Hernández, Álvaro. “Guerra Contra El Airbnb Español de Los Guías Turísticos: ‘Es Indignante, Se Debe Regular.’” *El Confidencial*, April 2, 2018. https://www.elconfidencial.com/tecnologia/2018-02-04/guias-turisticos-madrid-freetour_1515694/.

Jefferson-Jones, Jamila. “Can Short-Term Rental Arrangements Increase Home Values? A Case for AirBNB and Other Home Sharing Arrangements.” *The Cornell Real Estate Review* 13, no. 6 (June 1, 2015): 12–19.

Jégouzo, Laurence. *Le Droit Du Tourisme*. lextenso éditions, 2012.

Karantzavelou, Vicky. “Guru Walks: Athens licensed guides intimidate free tours.” *Travel Daily News*, February 10, 2020. <https://traveldailynews.gr/news/article/71586>.

Lachièze, Christophe. *Tourism Law*. Paris: LexisNexis, 2014.

Leal Londoño, María del Pilar, and F. Xavier Medina. “Turismo y Economía Colaborativa: El Caso de Los Recorridos Gratuitos a Pie En Barcelona.” *Cuadernos de Turismo*, no. 41 (May 2018): 323–41. <https://doi.org/10.6018/turismo.41.327051>.

Lindsay, Ana María. “Free Tours or the Art of Increasing Your Income in an Original Way.” *Entorno Turístico*, n.d. <https://www.entornoturistico.com/free-tours-o-el-arte-de-incrementar-tus-ingresos-de-forma-original/>.

Maniatis, A. “Is There a Right to Tourism?” *Cuestiones Constitucionales Revista Mexicana de Derecho Constitucional*, no. 40 (January 2019): 171-184,.

Maniatis, Antonio, and Eugenio-Enrique Cortés-Ramírez. *The Right to Tourist Information. Reversing the Role of the Guide*. Scienza Scripts, 2020.

Maniatis, Antonios. “An Introduction to Air Tourism Law.” *Aeroporiki Epitheorisi*, August 2016.

Maniatis, Antonios. “DPDIT 3/2020 The Reversal of the Guide’s Role in Free Tours.” Discussion papers DIT, Greek Open University, March 2020. https://www.eap.gr/images/stories/pdf/LA_INVERSION_DEL_PAPEL_DEL_GUÍA_EN_LOS_FREE TOURS.pdf.

Maniatis, Antonios. “Tourism Law and and Short-Term Housing Lease.” In *Tourism, Economy and Enviroment: Challenges and Research Trends*, 165–75. Chartridge Books Oxford, 2020.

Maniatis, Antonios. “Travel Law and Sharing Economy,” 700–716. Italy, 2020. <https://emrbi.org/wp-content/uploads/2020/10/EuroMed-13-19.10.20.pdf>.

Meleti, K., and H. Tsouramanis. *Cooperative Economics and Legislation*. Athens: Papazisis Editions, 2004.

Mitropoulou, Andriani-Anna. “How surplus is taxed and distributed to members of agricultural cooperatives, after l. 4612/2019. Unequal treatment of members of agricultural cooperatives.” *Social Economy*, December 2019. <https://isem-journal.blogspot.com/2019/12/46122019.html>.

Monterrubio, Juan Carlos, and Ricardo Colin. “La Inexistencia Del Derecho Turístico. Un Análisis Conceptual.” *Estudios y Perspectivas En Turismo* 18 (2009): 727–40.

Monzón Campos, José Luis. “Ámbito y Delimitación de La Economía Social En España y En La Unión Europea.” *Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía, Economía Socialy Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 35–44.

Moya Calderón, Michael. “Tourism Is Not an Industry, Entorno Turístico.” *Entorno Turístico*, n.d. <https://www.entornoturistico.com/el-turismo-no-es-una-industrial>.

Nuñez, H.Díaz. “Tourism Cooperatives or Cooperative Tourism. Caso Cuba.” Hosteltur.com, November 3, 2014. https://www.hosteltur.com/comunidad/003459_promocionar-un-destino-con-twitter-experimento-experiencias-menorca.html.

Porras, Carmen. “Free Tours, the Airbnb of Sightseeing, Challenge the Official Guide.” Hosteltur, September 18, 2018. https://www.hosteltur.com/108843_free-tours-los-airbnb-de-las-visitas-turisticas-desafian-al-guia-oficial.html.

Porras, Carmen. “La Turismofilia Toma La Iniciativa Para Imponerse a La Turismofobia.” Hosteltur, August 25, 2017. https://www.hosteltur.com/123683_turismofilia-toma-iniciativa-imponerse-turismofobia.html.

Prats Planaguma, Lluís. “Cooperatives and Their Influence on the Capacity for Innovation in Tourist Destinations.” *Revista Cooperativismo & Desarrollo* 20, no. 101 (December 2012): 132–44.

Rodríguez, Francisco. “Economía Colaborativa: La Economía de Las Personas y Las Comunidades.” *Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía, Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 269–74.

Rouland, Norbert. *L'anthropologie Juridique*. Presses Universitaires de France, 1995.

Stacco Troncoso P2P Foundation. “Economía Colaborativa y P2P: Producción, Gobernanza y Propiedad Entre Iguales Mediante Prototipos Postcapitalistas.” *Instituto de Estadística y Cartografía de Andalucía, Economía Social y Solidaria, Información Estadística y Cartográfica de Andalucía*, no. 5 (2015): 241–45.

TornosNews.gr. “Tourism: The Orgy of Illegal Guided Activities Is Going Well, Guides Denounce.” TornoNews, May 15, 2019. <https://www.tornosnews.gr/news/economy/37217-to-orgio-ton-paranomon-xenaghseon-kala-kratei-oyte-ena-prostimo-kataggelloyn-oi-xenagoi.html>.

Tourism Notes. “Tourism - Definition, Types & Forms, History & Importance,” August 6, 2018. <https://tourismnotes.com/travel-tourism/>.

Varvaresos, Stelios. *Tourism Economics. Conceptual, Theoretical and Methodological Approaches*. Propompos Editions, 2013.

Villalba, Mar. “Are the Free Tours for Responsible Travelers?,” n.d. <https://www.miruta.es/free-tour-visitas-guiadas-gratis/>.

Villalón, Jesus Cruz. “Las Transformaciones de Las Relaciones Laborales Ante La Digitalización de La Economía.” *Temas Laborales*, no. 138 (2017): 13–47.

Vizcaino López, K. “Does Tourism Law Exist?” *Lus Revista Jurídica*, 2002, I–4.

Μπέλλος, Ηλίας. “Αφορολόγητος τζίρος άνω των 3 δισ. ευρώ από τις ηλεκτρονικές μισθώσεις κατοικιών | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,” n.d. <https://www.kathimerini.gr/economy/local/897023/aforologitos-tziros-ano-ton-3-dis-eyro-apo-tis-ilektronikes-misthoseis-katoikion/>.

Τζαβέλλα, Αλεξάνδρα. “No pasaran! | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,” May 12, 2016. <https://www.kathimerini.gr/k/travel/886090/no-pasaran/>.

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Πανεπιστήμιο Πατρών. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1988 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

Ολυμπία Ραγκαβά, 2021